

Arvokasvatus lastenlauluissa

Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin laulut arvokasvattajina

Tutkielma (Maisteri)

8.4.2026

Mirkka Paajanen

Musiikkikasvatuksen aineryhmä

Sibelius-Akatemia

Taideyliopisto

Tutkielman nimi	Sivumäärä
Arvokasvatus lastenlauluissa Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin laulut arvokasvattajina	98 + 3
Tekijän nimi	Lukukausi
Mirkka Paajanen	Kevät 2026
Aineryhmän nimi	
Musiikkikasvatuksen aineryhmä	
<p>Maisterintutkielmani käsitteli arvokasvatusta Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin lastenlauluissa. Tutkielmani pääkysymys oli, miten arvokasvatus ilmenee Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin lauluissa. Vastasin kysymykseen seuraavien alakysymysten avulla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Minkälaisia arvoja Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaattissa olevat laulut sisältävät? 2. Minkälaiset arvot ohjaavat Ylen julkaisemaa lastenmusiikkia? 3. Miten Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot suhteutuvat 100 lastenlaulua -formaattissa olevien laulujen arvoihin? <p>Tutkielmani teoreettinen viitekehys koostui pääosin arvoihin, kasvatukseen sekä musiikki- ja arvokasvatukseen perehtyneestä kirjallisuudesta kuin myös Ylen lastenohjelmien periaatteista. Tutkielmani perustui hermeneuttiseen tieteenperinteeseen tarkastellessani merkityssisältöjä ja kulttuurista kasvatuksessa vallitsevien arvojen kautta ja tulkitessani sanoitusten sisältämiä merkityksiä ja maailmankuvia. Näkökulmani oli laadullinen, ja aineistona oli Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin laulut sekä Ylen lastenohjelmien tuottajan ja toimittajan haastattelut. Menetelmänäni käytin sekä laadullista sisällönanalyysia että teoriaohjaavaa analyysia nojautuen Leevi Launosen arvojaotteluun. Lisäksi haastattelin Ylen tuottaja ja toimittajaa.</p> <p>Maisterintutkielmani tulosten perusteella voidaan todeta, että arvokasvatus ilmeni lauluissa monella tapaa. Suurin osa Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainituista arvoista toteutui formaattiin valituissa 85 analysoimassani laulussa, mutta osa arvoista jäi myös toteutumatta. Näin ollen tarvitsemme edelleen sekä uusia lastenlauluja että toisenlaisia valintoja ohjelmasisältöä rakentaessa, jotta kaikki Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot tulisivat kuuluviin ja todeksi myös käytännön tasolla.</p>	
Hakusanat	
Arvot, kasvatus, pedagogiikka, arvokasvatus, musiikkikasvatus, lastenlaulut, Yle.	
Tutkielma syötetty plagiaatintarkastusjärjestelmään	
8.4.2026	

Sisällys

Sisällys	3
1 Johdanto	5
2 Arvokasvatus lastenmusiikissa	8
2.1 Arvot ja niiden määrittely	8
2.1.1 Arvoluokitteluja	10
2.1.2 Yleisradion eli Ylen arvot	19
2.2 Pedagogiikka ja arvokasvatus	21
2.3 Musiikki- ja arvokasvatus Suomessa	25
2.4 Lastenlaulut ja musiikki kasvattajana	32
2.4.1 Musiikkiliikunta oppimisen tukena	34
2.4.2 Kehollisuus ja oppiminen	35
2.5 Yle arvokasvattajana	36
3 Tutkimusasetelma	41
3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymys	41
3.2 Tutkimusmenetelmät	41
3.3 Aineiston tuottaminen	43
3.4 Aineiston luokittelu ja analyysi	44
3.5 Tutkimuseettinen tarkastelu	46
4 Tulokset	48
4.1 Persoonallinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet	48
4.2 Interpersoonallinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet	54
4.3 Yhteiskuntaeettinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet	61
4.4 Luontoon liittyvä alue ja kasvatukselliset tavoitteet	71
4.5 Metafyysinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet	73

5 Pohdinta.....	78
5.1 Johtopäätökset ja tulosten tarkastelua	78
5.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	87
5.3 Jatkotutkimusaiheita	90
Lähteet.....	92
Liitteet	99

1 Johdanto

Elokuussa 2017 ensimmäisen kouluvuotensa juuri aloittanut esikoiseni toi iltapäiväkerhon pihalta kotiimme uuden lemmikin lasipurkissa. Purkki oli sisustettu sammaleella ja havuneulasilla ja purkin kylkeen oli teipattu paperin pala, johon oli piirretty kuva muurahaisesta sekä kirjoitettu kuvatekstiksi ”Minna”. Uuden lemmikin saapuminen kotiimme herätti perheessämme keskustelua, jonka keskiöön nousi toisen asemaan asettuminen. Etsimme muurahaisista tietoa yhdessä tutustuen niiden elämään ja niille suotuisiin olosuhteisiin. Lopulta päätimme yhteistuumin vapauttaa Minnan laji-tyypilleen ominaiseen ympäristöön toteuttamaan omaa luontoaan ja paikkaansa muurahaisyhteiskunnassaan. Tapaus jäi kuitenkin pyörimään mieleeni ja lopulta päätin tehdä siitä lastenlaulun. Halusin sisällyttää lauluun jännittävän selviytymistarinan Minnan näkökulmasta, mutta ottaa mukaan myös lapsen näkökulman tapahtuneeseen. Lisäksi halusin, että laulu sisältäisi paikkansapitäviä faktoja muurahaisyhteiskunnasta sotilaineen, työläisineen ja kuningattarineen, jotta sen avulla voisi kartuttaa tunnetaitojen lisäksi myös yleissivistystä. Minna-muurahainen on ensimmäinen sekä sanoittamani että säveltämäni lastenlaulu, joka tiivistää kaiken itselleni tärkeän niin vanhempana, pedagogina kuin lastenmusiikintekijänäkin. Koen, että yksi tärkeimmistä tehtävistäni kasvattajana on auttaa lasta näkemään maailma myös muiden silmin ohjaten lasta tekemään sellaisia valintoja, jotka ottavat huomioon niin lapsen oman kuin myös ympärillä olevien hyvinvoinnin.

Tutkielmani keskiössä on arvokasvatus, jolla pyritään vaikuttamaan kasvatuksen kohteena olevien arvomaailmaan. Tutkielmani avainkäsitteitä ovat arvot ja kasvatus sekä arvo- ja musiikkikasvatus kuin myös pedagogiikka. Kuten professori Klaus Helkama toteaa *Suomalaisien arvot - Mikä meille on oikeasti tärkeää* -kirjansa alaotsikossa, arvoista ja niiden perusteella tehdystä valinnoista voi päätellä, mitä lopulta arvostamme eniten. Arvoja voi Helkaman mukaan pitää päämäärinä, jotka ohjaavat ihmisten valintoja ja havaintoja. (Helkama 2015, 8.) Kasvatusta puolestaan voidaan pitää ihmisen muuttumiseen tähtäävänä toimintana (Lindström 2009, 107). Pedagogiikka määrittelee kasvatuksen päämääriä, jotka valitaan arvojen mukaan (Nivala & Rynänen 2024, 19–20). Musiikkikasvatus sisältää kaikkien yllä olevien lisäksi luonnollisesti myös musiikin tuomat mahdollisuudet. Kuten Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen toteavat, ”musiikki ei ole koskaan ”vain” musiikkia. Musiikin mukana tapahtuu kohtaamisia muun muassa tradition ja ihmisten – meidän ja muiden, kansallisuuksien, eri sukupuolien ja seksuaalisuuksien, etnisyyksien ja rotujen – ja ihmisten edustamien asioiden, ilmiöiden, tavoitteiden, arvojen ja asenteiden välillä.” (Leppänen, Unkari-Virtanen

& Sintonen 2013, 346.) Lisäksi musiikin kuuntelemisella ja harrastamisella voi kehittää tarkkaavaisuutta ja toiminnanohjausta sekä edistää kielen oppimista ja matemaattisia taitoja (Moster 2015, 43). Musiikkia voi lähestyä väline- ja hyötyarvojen lisäksi myös luontaisten tai sisäisten arvojen eli itseisarvojen näkökulmasta (Ruokonen 2016, 11). Sisäinen arvo viittaa esimerkiksi koettuun elämykseen, kun taas luontainen arvo viittaa paikan tai asian ominaisuuksiin liittyvään arvoon, ”joka tekee siitä ihmiselle suojelun tai säilyttämisen arvoisen” (Nurmio 2000, 21). Musiikkikasvatukselle voidaan löytää perusteet myös YK:n lapsen oikeuksien julistuksesta, jossa kerrotaan lasten oikeudesta muun muassa leikkiin ja virkistystoimintaan sekä kulttuuriin ja taiteeseen (Ruokonen 2016, 12; YK 1989).

Tarkastelen tutkielmassani Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaattissa (ks. Yle Areena 2026) olevia lauluja arvokasvatuksen näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen Ylen lastenohjelmia ohjaavien arvojen (ks. Yle 2026) toteutumista formaatin laulujen teksteissä. Formaatin tarjoaja, Yle, on yksi näkyvimmistä ja sitä kautta merkittävimmistä julkisesti tuetuista lastenkulttuurin sisällöntuottajista Suomessa. Formaatin laulujen kuuntelu on maksutonta Yle Areenan kautta, jossa ne ovat kaikkien saatavilla. Laulut on valikoitu formaattiin sadoista suomalaisista lastenlauluista, ja näin ollen laulut ovat käyneet läpi Ylen lastenkulttuurin tuottajien ja toimittajien seulan. Tämä tekee formaatista mielestäni entistä mielenkiintoisemman tutkimuskohteen, sillä laulujen on katsottu edustavan Ylen arvoja. Ylen lapsille tuottamaa sisältöä ohjaa Ylen lastenohjelmien julkilausutut periaatteet, jotka on laadittu Ylen arvojen pohjalta. Saadakseni tarkemman käsityksen Ylen lastenohjelmia ohjaavista arvoista, päädyin periaatteisiin tutustumisen lisäksi haastattelemaan tutkielmaani Ylen lastenohjelmien tuottajaa ja toimittajaa. Haluan tutkielmani avulla selvittää, minkälaisia arvoja formaatin laulujen sanoitukset sisältävät ja minkälaisia arvoja lapsille niiden kautta välitetään. Lisäksi haluan tietää, miten Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut arvot sekä Ylen lastenohjelmien tuottajan ja toimittajan mainitsevat arvot suhteutuvat kyseisessä formaatissa olevien laulujen sanoitusten sisältämiin arvoihin ja ovatko kaikki Ylen julkilausumat arvot löydettävissä formaatin lauluista.

Suomalaista lapsille suunnattua kulttuuria arvokasvattajana on tutkittu aiemminkin maisterintutkielmissa, joista esimerkkeinä mainittakoon Alanderin (2003) tutkielma TV2:n lastenohjelmien arvoista, Salmisen (2005) tutkielma uusien lastenlaulujen ihanteista ja sekä Aution (2006) että Hilliahon (2011) tutkielmat lapsuuden kuvaamisesta ja tulkinnoista lastenlauluissa. Yle Areenasta löytyvä 100 lastenlaulua -formaatti kokonaisuudessaan ei tietääkseni kuitenkaan ole aiemmin päätynyt maisterintutkielman, saati muunkaan tutkimuksen kohteeksi. Arvo- ja musiikkikasvatuksesta itses-

sään löytyy kuitenkin paljon tutkimusta ja sitä kautta tietokirjallisuutta. Muun muassa *Musiikkikasvatus muutoksessa* -kirjassa mainittu ekokriittinen musiikintutkimus, ekomusikologia, on musiikin kulttuuriseen, poliittiseen ja kasvatukselliseen vastuuseen keskittyvää tutkimusta, joka ”pyrkii muuttamaan ihmisten arvoja ja toimintaa ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan” (Paananen 2023, 53). Ekomusikologisten tutkimusten mukaan musiikilla voi luoda ekologisesti kestävää kulttuuria, joka on vahvasti sidoksissa luontoa kunnioittaviin arvoihin (emt., 53). Muina esimerkkeinä arvokasvatusta käsittelevästä kirjallisuudesta mainittakoon *Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen* (Saukkonen & Moilanen 2018), *Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta 1–3* (Anttila & Juvonen 2002–2006) sekä *Vallatonta musiikkia* (Leppänen 2010). Lastenmusiikkikulttuuria tutkineen musiikkitieteen dosentti Taru Leppäsen mukaan lastenkulttuuri voidaan tulkita poliittiseksi toiminnaksi (Leppänen 2010, 188), johon liittyy vahvasti arvokasvatus, sillä tuotettu lastenkulttuuri sisältää aina arvoja, jotka voivat vaikuttaa vastaanottajansa ajatuksiin ja toimintaan. Koen Leppäsen tavoin tärkeäksi kiinnittää huomiota niin kasvattajana, vanhempana kuin lastenmusiikin tekijänäkin siihen arvomaailmaan, jonka esittelemme laulujen välityksellä lapsille. Kuten historiankirjoituksessa, myös lastenkulttuuria tuottaessa tehdään jatkuvasti valintoja, minkälaista tarinaa maailmasta ja elämästä lapsille kerrotaan. Haluankin tutkielmassani selvittää, minkälaisia arvoja lapsille välitetään laulujen kautta. Lisäksi haluan selvittää, minkälaiset arvot ohjaavat julkisrahoituksen Ylen julkaisemaa lastenmusiikkikulttuuria 2020-luvun Suomessa ja miten arvot ilmenevät tarkastelemissani lastenlauluissa.

2 Arvokasvatus lastenmusiikissa

2.1 Arvot ja niiden määrittely

Suomalaisten arvoja tutkinut Klaus Helkama (2015) määrittelee arvot valintoja ja havaintoja ohjaaviksi päämääriksi. Arvot voivat Helkaman mukaan olla myös asiantiloja tai käyttäytymistä koskevia hyveitä, ja ne perustelevat toimintaamme ohjaavia normeja. Helkama toteaa arvo sanan alkuperän viittaneen suomalais-ugrilaisissa kielissä hintaan, ja sosiaalipsykologian saralla onkin tutkittu ihmisten moraalialia muun muassa kysymällä hintaa, jolla ihminen olisi valmis toimimaan omia arvojaan vastaan. Helkama huomauttaa arvojen olevan osa minuutta ja tukevan ihmisen hyvinvointia silloin, kun yksilön arvot ovat sopusoinnussa ympäristössä vallitsevien arvojen kanssa. Arvoilla katsotaan olevan keskeinen rooli niin yksilön kuin yhteiskunnankin hyvinvointia tarkasteltaessa. Esimerkiksi tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi on perustettu oikeuslaitos, ja armeija vastaa kansallisesta turvallisuudesta. Demokratia puolestaan mahdollistaa erilaisten arvojen ja mielipiteiden esiintuomisen. (Helkama 2015, 8–12.)

Myös filosofian tohtori Eero Ojanen määrittelee arvot tavoitteiksi tai toimintaa ohjaaviksi periaatteiksi, ihanteiksi tai hyveiksi (Ojanen 2010, 7). Esimerkiksi Yleisradion lastenohjelmia ohjaavat arvot on lueteltu Ylen lastenohjelmien periaatteissa (ks. Yle 2026). Eettistä kasvatustieteen tohtori Leevi Launosen tekemässä arvoluokittelussa arvoista puhutaan puolestaan kasvatuksellisinä tavoitteina, mutta Helkaman ja Ojaseen tapaan myös Launonen nostaa arvoista puhuttaessa esiin hyveet (Launonen 2000, 4; ks. myös Helkama 2015, 8–12; Ojanen 2010, 7). Launosen mukaan arvoiksi voidaan katsoa hyveet, kuten suomalaisen kansakoulun isänä tunnetun Uno Cygnaeuksen peräänkuuluttama uhrautuvuus. Hyveillä pyritään ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä toivottuun suuntaan. (Launonen 2000, 4.) Hyveitä voidaan pitää myös ominaisuuksina, piirteinä tai taitoina, jotka tekevät omistajastaan soveliaan omaan tehtäväänsä (Puolimatka 2010b, 44). Helkama huomauttaa, että seitsemästä katolisesta kardinaalihyveestä viisaus, rohkeus, oikeudenmukaisuus ja itsehillintä ovat peräisin antiikista. Loput kolme, usko, toivo ja rakkaus, edustavat kristillistä perimää. (Helkama 2015, 38.) Kasvatussosiologiaa tutkineet Antikainen, Rinne ja Koski (2021, 28) puolestaan toteavat, että arvot ovat ympäristöstä opittuja valintataipumuksia, jotka vaihtelevat kulttuureittain ja muuttuvat historiallisesti. Arvojärjestys syntyy niin historiallisista traditioista kuin

sekä tähän hetkeen että tulevaisuuteenkin liitetyistä tavoitteista ja tarpeista. Jaetut arvot pitävät koossa erikokoisia ryhmiä yhteiskunnasta ja organisaatioista pienryhmiin huolehtien niiden moraalista järjestyksestä. Muun muassa arvojen merkityksiä tutkinut kasvatustieteen tohtori Ulla Sola-saari toteaa, että tärkein ihmisen toimintaa ja persoonaa määrittävä asia onkin arvojärjestys (Sola-saari 2010, 107 & 189).

Tutkiessani arvokasvatusta käsittelevää kirjallisuutta, huomasin kirjojen käsittelevän arvojen lisäksi siis myös periaatteita, hyveitä, ideaaleja ja ihanteita sekä etiikkaa ja moraalia. Kaikkien näiden käsitteiden äärellä harjoitamme Launosen (2000, 31) mukaan kuitenkin samaa moraalista pohdintaa eli moraalifilosofiaa, jota myös etiikaksi kutsutaan. Sekä Launosen että mediakasvatusta tutkineen musiikin tohtori Sara Sintosen mukaan etiikkaa ja moraalia voidaan käyttää arkikielessä synonyymeina (Launonen 2000, 31; Sintonen 2003, 33). Sana etiikka on lähtöisin kreikan kielestä ja pohjautuu kahteen kantasanaan. *Éthos* viittaa yleiseen tapaan ja tottumukseen, kun taas *éthiko's* viittaa syvemmälle, luonteeseen ja mielenlaatuun. Launosen mukaan roomalainen filosofi Cicero viittasi etiikkaan käsitteellä *philofophia moralis*, moraalifilosofia. (Launonen 2000, 30–31 & 54.) Sekä Launonen että Sintonen erittelevät etiikan sisältävän käsityksen hyvästä ja oikeasta sekä perusteet, joilla tämä jaottelu tehdään. Moraali puolestaan keskittyy etiikan soveltamiseen käytännössä. (Launonen 2000, 30–31 & 54; Sintonen 2003, 33.) Sintonen jatkaa, että moraaliiin tulee sisältyä myös käsitys oikeudenmukaisuudesta sekä taito huolehtia kanssaihmisistä. Lisäksi moraaliiin tulisi sisältää kyvyn empatiaan. (Sintonen 2003, 33.)

Suomalaisten arvoista puhuttaessa Helkama määrittelee suomalaisten arvojen ytimeksi ne arvot, jotka ovat pitäneet pintansa kansallisessa omakuvassamme: luontoarvot, tasa-arvon, työn ja rehellisyyden. Niiden lisäksi Helkama mainitsee suomalaisina kansallisarvoina kunnian, maanpuolustustahdon ja sivistyksen. (Helkama 2015, 110–111 & 218.) Suomalaisten arvoja on tutkittu muun muassa Shalom Schwartzin arvomittarilla, joka perustui hänen vuonna 1992 julkaisemaansa teoriaan (Schwartz 2011, I & XVII). Schwartzin arvomittarin pohjalta tehdyn European Social Survey -tutkimuksen avulla selvisi, että suomalaiset arvostavat eniten universalismi-arvoja suhteessa Euroopan unionin muuhun väestöön. Näin ollen suomalaisille on erityisen tärkeää suvaitsevaisuus, demokratia ja sananvapaus sekä kaikkien ihmisten hyvinvointi ja yhdenmukaisuus. (Helkama 2015, 103–111 & 218.) Myös Launonen nostaa esiin Schwartzin luokittelussa mainitut itsensä ylittämiseen liittyvät arvot, joihin muun muassa universalismi kuuluu ja jotka menettivät Suomessa arvostusta 1980–1990-luvuilla tehtyjen arvotutkimusten mukaan (Launonen 2000, 293; ks. myös

Schwartz 2011, I). Tuolloin yksilökeskeiset arvot, kuten rohkeus ja vapaus, nostivat asemaansa suomalaisten arvoasteikossa aloittaen nousukautensa jo 1970-luvulla talouden kasvaessa. Helkama huomauttaakin, että myös talous on arvoihin vaikuttava tekijä. Minäkeskeiset arvot, kuten terveys, hyvä toimeentulo ja hyvät ihmissuhteet, ovat nousseet 1980–2000-lukujen välissä suomalaisten suosioon myös World values -arvokartoituksen mukaan. Helkama toteaa, että vuodesta 2005 alkaen suomalaisten suosimat arvot olisivat jälleen kääntyneet kohti yhteisöllisempää ajattelua. Yhteistyön korostaminen ja luottavaisuus ovat suomalaisille, kuten muillekin pohjoismaalaisille, tärkeitä arvoja verrattuna muihin Euroopan maihin. (Helkama 2015, 91–92 & 220–231.)

Arvot ovat siis keskeisessä roolissa niin yhteiskunnan kuin yksilönkin toimintaa tarkasteltaessa. Arvot vaikuttavat tehtyihin havaintoihin ja valintoihin ohjaten sitä kautta niin yksilön kuin yhteiskunnan kehitystä. Arvot myös elävät ajassa reagoiden ympärillään tapahtuviin muutoksiin ja toisaalta muokkaavat myös itse ympäristöään. Saukkosen ja Moilasan mukaan ”yhteisöjen toimivuus rakentuu entistä harvemmin yhteisen, selkeän ja julkilausutun arvomaailman varaan” (Saukkonen & Moilanen 2018, 288), jolloin vastuullisuuden kasvattaminen voi olla keskeisessä roolissa yhteisöjen toimintakyvyn turvaamisen kannalta.

2.1.1 Arvoluokitteluja

Antiikin kauneuden, totuuden ja hyvyyden sekä Ranskan vallankumouksen vapauden, veljeyden ja tasa-arvon lisäksi tunnettuja arvoluokitteluja on useita, kuten Schwartzin tekemä arvojaottelu (ks. Schwartz 2012, 5–10). Arvotutkimusta mullistaneen sosiaalipsykologi Shalom Schwartzin perusarvoja koskeva teoria on Helkaman mukaan yksi maailman hyödynnetyimmistä arvojen mittausvälineistä, joka otettiin yleiseurooppalaiseen käyttöön yksinkertaistetussa muodossa vuonna 2006 (Helkama 2015, 87–110; ks. myös Schwartz 2011, I & XVII). Kirjassaan *Kulttuuriset arvo-orientaatiot* Schwartz toteaa yhteiskunnassa vallitsevien arvopainotuksien olevan mahdollisesti kulttuurin keskeisin piirre. Hänen teoriansa jakaa arvot kahteen pääulottuvuuteen, jotka ovat *itsensä ylittäminen – itsensä korostaminen* sekä *muutosvalmius – säilyttäminen*. (Schwartz 2012, 8–10; 2011, I & 3; ks. myös Helkama 2015, 91.) Itsensä ylittäminen viittaa suvaitsevaiseen ja altruistiseen eli epäitsekkäiseen ja pyyteettömään arvomaailmaan, kun taas itsensä korostamista ohjaa kunnianhimo ja menestyksen tavoittelu. Muutosvalmius on nimensä mukaisesti valmis haasteisiin arvostaen omaehtoista toimintaa, kun taas säilyttäminen nojaa perinnettä kunnioittavaan ja turvallisuushakuiseen arvomaailmaan.

ilmaan. (Helkama 2015, 87–110.) Lisäksi Schwartz jakaa arvot kymmeneen arvotyyppiin, jotka linkittyvät pääulottuvuuksiin (Schwartz 2011, I). *Valta* viittaa yhteiskunnalliseen asemaan, arvostukseen sekä varakkuuteen. *Suoriutuminen* viittaa henkilökohtaiseen menestykseen sisältäen kunnianhimoa ja älykkyyttä. *Mielihyvällä* viitataan esimerkiksi aistinautintoihin. *Virikkeisyydellä* viitataan puolestaan jännitykseen, uutuuteen ja haasteisiin. *Itseohjautuvuus* sisältää itsenäistä ajattelua, luomista ja tutkimista. *Universalismi* puolestaan katsoo ympärilleen keskittyen ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnista välittämiseen. *Hyväntahtoisuus* viittaa rehellisyyteen, avuliaisuuteen ja vastuullisuuteen. *Perinteet* kunnioittavat tapoja ja aatteita keskittyen nöyryyteen ja kohtuullisuuteen. *Yhdenmukaisuus* viittaa tottelevaisuuteen ja impulssien hillintään. *Turvallisuus* puolestaan viittaa sopusointuun, vakauteen sekä terveyteen. (Helkama 2015, 96; 2018, 304; ks. myös Schwartz 2012, 5–10.) Helkama täydentää Schwartzin listaa lisäämällä yhdeksi arvotyyppiä työn, joka näyttäytyy Helkaman mukaan vahvana arvona suomalaisissa tutkimuksissa. Työn arvoja ovat muun muassa pitkäjänteisyys ja järjestelmällisyys. (Helkama 2015, 156; 2018, 303.)

Helkaman mukaan Schwartzin arvojaotteluun on suhtauduttu epäillen, koska samat sanat eivät aina tarkoita samaa asiaa eri kulttuureissa, ja näin ollen tulokset eivät olisi vertailtavissa eri maiden välillä. Esimerkkinä Helkama viittaa sanaan vastuu, joka alkoi esiintyä eurooppalaisissa kielissä vasta 1700-luvun lopulla, eikä kyseiselle sanalle ollut kreikan tai latinan kielessä mitään vastinetta. Kunnianhimo puolestaan on Rooman valtakunnan aikana mielletty paheeksi ja keskiajalla synniksi, mutta löytöretkeilijöiden myötä sanan tulkinta alkoi muuttumaan ja vähitellen sitä alettiin pitää hyveenä. Sanojen merkitysten vaihtelevista tulkinnoista huolimatta Schwartz löysi noin neljäkymmentä arvoa, joiden merkitys on pääosin sama kulttuurista toiseen. (Helkama 2015, 89–90; ks. myös Schwartz 2011, I.)

Helkama (2015, 10) puhuu arvoihin liittyen myös vahvoista biologisista tarpeista, kuten tarpeesta kokea mielihyvää. Yhdysvaltalainen psykologi Abraham Maslow (1908–1970) on tutkinut tarpeita ja kehittänyt teorian tarvehierarkiasta. Maslowin mukaan toimintamme syntyy motivaatiosta tyydyttää jokin tarve. Tarpeemme siis ohjaavat toimintaamme ja toimiessamme tekemiämme arvovalintoja. (Solasaari 2003, 88; Maslow 1954, 38.) Maslowin tarvehierarkia etenee kronologisesti alhaalta ylös kohti korkeinta tarvetta. Alimmiksi ja ensisijaisiksi tarpeiksi hän luokittelee fysiologiset, hengissä säilymiseen liittyvät tarpeet. Sen jälkeen tulevat turvallisuuteen liittyvät tarpeet, joiden toteutumiseen on pyritty vastaamaan muun muassa säädetyillä laeilla. Kolmantena tarvehierarkiassa mainitaan hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisen tarpeet. Näiden jälkeen tulevat arvostuksen saami-

sen tarpeet, jotka liittyvät itsetuntoon ja -luottamukseen edellyttäen ulkopuolelta tulevaa arvostusta. Seuraavaksi tulevat esteettiset ja älylliset tarpeet, kuten tiedon saaminen, oppiminen ja ymmärrys, jotka eivät tosin näy tarvehierarkiassa erillisenä osana, vaan ne sijoittuvat arvostustarpeiden ja korkeimpien tarpeiden väliin. Korkeimpana tarpeena Maslow pitää itsensä toteuttamisen tarpeita, joilla ihminen pyrkii saavuttamaan oman potentiaalinsa. Maslowin teorian keskeinen ajatus on, että mitä ihminen voi olla, se hänen tulee olla päästäkseen sopusointuun itsensä kanssa. (Solasaari 2003, 88–93; ks. myös Maslow 1954, 72–73.) Maslowin tarvehierarkiassa mainitut tarpeet voidaan tulkita myös arvoiksi, jotka Maslowin, Helkaman ja Ojaseen mukaan siis ohjaavat ihmisten toimintaa (ks. Maslow 1954, 38; Helkama 2015, 8–12; Ojanen 2010, 7).

Maslowin tarvehierarkiaa sivuava Ulla Solasaaren väitöskirja käsittelee ennen kaikkea saksalaisen arvo- ja kulttuurifilosofi Max Schelerin (1874–1928) ajattelua ja arvojaottelua. Scheler on jaotellut arvot Maslowin tapaan pyramidiksi, jonka tasot etenevät arvostetuimmasta arvosta alaspäin. Arvokkaimpana Schelerin jaottelussa on *pyhä*, jota ei Schelerin (2000, viitattu teoksessa Solasaari 2003) mukaan voi samaistaa Jumala-käsityksiin tai eri aikakausina pyhänä pidettyihin arvoihin, vaan se ilmenee rakkauden teoissa toista persoonaa kohtaan. Hänen mukaansa pyhän ydin onkin täten persoona-arvo. Toisena jaottelussa on *henkinen*, jolla Scheler viittaa muun muassa estetiikkaan, oikeustajuun ja filosofiseen ajatteluun nostaen esiin sekä tuntemisen että järjen läsnäolon. Myös kaikki kulttuuriin liitettävät arvot ovat Schelerin mukaan henkisiä arvoja, jotka ovat riippumattomia kehosta ja ympäristöstä tuottaen kokemuksia onnellisuudesta. *Vitaalisia arvoja* hän kutsuu myös hyvinvointiarvoiksi, jotka hänen mukaansa ovat sidoksissa kehoon ja ympäristöön. Schelerin arvojaottelun alimmalla tasolla olevaa *mielihyvää* koetaan aistien kautta. Schelerin mukaan lasta tulisi auttaa hallitsemaan viettejään, jotta lapsi voisi saavuttaa ylimmät arvot. (Solasaari 2003, 79–81.) Ajatus noudattelee Maslowin tarvehierarkiaa (ks. Maslow 1954, 72–73), jonka mukaan ylimmät tarpeet ovat saavutettavissa helpommin tai jopa vasta silloin, kun alemmat, ruumiilliset tarpeet ovat tulleet tyydytetyksi. Scheler korostikin ihmisen kehon merkitystä suhteessa ihmisen tekemiin havaintoihin. Hän kritisoi arvorealismia hyödyllisyyden ja mielihyvän tavoittelusta elämää suojelevien vitaaliarvojen kustannuksella. Schelerin arvoteoria syntyikin kritiikkinä arvorealismille, joka perustuu arvojen sijaan mielipiteisiin arvoista. Tämä johtaa tilanteeseen, ”jossa käytäntö tukee teoriaa, joka on johdettu käytännöstä itsestään.” (Solasaari 2003, 81.)

Myös filosofian professori Erik Ahlman (1892–1952) tunnetaan tekemästään arvojaottelusta. Kirjassaan *Kulttuurin perustekijöitä* Erik Ahlman mainitsee inspiraationsa lähteeksi muun muassa Max

Schelerin. Ahlman on jakanut arvot kahteen ryhmään, joita Ahlman kutsuu *itseis-* tai *perusarvoiksi*. Perusarvoista *hedoniset arvot* viittaavat kreikan kielen sanaan *hédoné*, joka tarkoittaa nautintoa. (Ahlman 1939, 18–23 & 31.) *Vitaaliset arvot* viittaavat puolestaan elämää ylläpitäviin arvoihin kuten terveyteen, kun taas *esteettiset arvot* eli kauneusarvot viittaavat muun muassa taiteen eri muotoihin sekä luonnon kauneudesta nauttimiseen. *Tiedolliset arvot* eli teoreettiset arvot viittaavat puolestaan tietämykseen, filosofiaan, käsitteisiin ja järjestelmiin. *Pyhyysarvot* eli henkisemmät arvot ilmentyvät uskonnollisissa yhteisöissä, kulteissa ja dogmeissa. (Ahlman 1939, 23–73; Lehto 2020, 9–10.) Perus- tai itseisarvojen rinnalle Ahlman nostaa *välinearvot*, kuten lukutaidon, jotka ovat riippuvaisia perusarvoista tullen arvokkaiksi vain palvellessaan joitain perusarvoista (Ahlman 1939, 29 & 73). Kirjassaan *Hyvinvointiyhteiskunnan arvot* Markku Lehto (2020, 9–10) nostaa esiin Erik Ahlmanin arvojaottelun ja huomauttaa Ahlmanin puhuvan myös kompleksisista arvoista. Ahlman (1939) itse kutsuu kyseisiä arvoja 1) *sosiaalisiksi* eli *rakkausarvoiksi*, joilla voidaan esimerkiksi edistää toisen etua, sekä 2) *mahtiarvoiksi*, joilla viitataan muun muassa valtaan, auktoriteettiin, etevyyteen tai rikkauteen. Ahlmanin mukaan mahtiarvot linkittyvät vahvasti politiikkaan. Lisäksi Ahlman mainitsee *eettiset arvot* ja *oikeusarvot*. (Ahlman 1939, 27, 73–79 & 96.) Myös Ahlmanin arvojaottelussa arvoiksi kutsutaan kaikkea sitä, mikä ohjaa tekojamme ja tapahtumien kulkua. Ahlmanin (1939, viitattu teoksessa Lehto 2020) mukaan jokainen ihminen omaa persoonallisen arvojen järjestelmän, eetoksen. Tämä Ahlmanin nimittämä persoonallisten arvojen eetos muodostuu osittain myös yleisestä kulttuurieetoksesta. (Lehto 2020, 9–10.)

Kasvatustieteen tohtori ja logoterapeutti Timo Purjo on tutkinut *Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikkaa* -kirjassa Viktor E. Franklin (1905–1997) ajatuksia ja logoteoriaa, jonka peruskysymys on, mikä on arvokasta elämässä (Purjo 2011, 41). Sekä filosofian dosentti että kasvatuksen teorian ja tradition professori Tapio Puolimatka toteaa samassa kirjassa, että kasvatustavoitteita pohtiessamme tulemme samalla ottaneeksi kantaa elämän tarkoitukseen, sillä kasvatustavoitteita miettiessämme pyrimme löytämään elämälle tarkoitusta (Puolimatka 2011, 12). Purjo (2011) avaa logoterapeuttisen kirjallisuuden filosofiaa, jossa tarkoitukset ja arvot kietoutuvat toisiinsa. Hänen mukaansa ihmisen käyttäytymistä ja toimintaa ohjaavat sekä tarkoitus että arvot ajaen ihmistä kehittämään persoonallisuuttaan. Purjo huomauttaa, että useat perinteiset arvoteoriat arvottavat arvoja siten, että niiden kohteena olevat päämäärät voidaan nähdä hyvinä, kauniina tai oikeamielisinä eli arvokkaina. Näitä arvokkaiksi todettuja päämääriä puolestaan voidaan kutsua hyveiksi, jotka tosin suhteutuvat kulloissakin kulttuurissa omaksuttuihin arvostuksiin ja määritelmään hyvästä. Näin arvot eivät määrydy yksilön vaan yhteisön käsityksen perusteella. (Purjo 2011, 42–47.)

Logoterapian isäksi itseään kutsuva Frankl (2005) toteaa, ettei arvoja voi opettaa, vaan ne täytyy elää todeksi. Lisäksi hän huomauttaa, ettei opettaja voi antaa oppilaalleen tarkoitusta, ainoastaan henkilökohtaisen esimerkin. Frankl määrittelee arvot yleisiksi tarkoituksiksi tai tarkoitushahmoksiksi, joita toteuttamalla ihminen voi löytää ja täyttää elämänsä tarkoituksen. (Frankl 2005, 92–93, 158 & 183.) Sanalla logo viitataan logoterapian yhteydessä nimenomaan tarkoitukseen, ja logoterapian kerrotaan syntyneen muun muassa ”Schelerin käsitteiden soveltamisesta psykoterapiaan” (Frankl 2005, 26–27). Frankl jakaa arvot kolmeen ryhmään, joiden kautta voi löytää tarkoituksia: Luovat arvot, elämysarvot ja asennearvot. Luovat arvot ilmenevät tekemällä ja toimimalla, ja ne arvotetaan sen kautta, mitä ihmisen aikaansaannokset antavat maailmalle. Elämysarvot puolestaan toteutuvat rakkaudessa, kohtaamisissa ja kokemuksissa. Asennearvot keskittyvät ihmisen tapaan suhtautua ahdinkoon tai väistämättömään kohtaloonsa, ja ne ovat Franklin mukaan korkeimpia mahdollisia arvoja, koska niiden avulla elämä säilyy tarkoituksellisena loppuun saakka. (Frankl 2005, 79–84 & 183.) Purjo (2011) huomauttaa luovilla arvoilla viitattavan myös oman persoonan likoon laittamiseen tunteettoman suorittamisen sijaan. Lisäksi hän toteaa, että elämysarvot toteutuvat huomaamalla ihmisten ja asioiden ainutkertaisuus ja ainutlaatuisuus. Tämä voi tapahtua esimerkiksi antautumalla luonnon tai taiteen kauneudelle tai rakastamalla muita. Rakkaus auttaa meitä näkemään nykyisen hetken lisäksi myös ihmisen kasvupotentiaalin. (Purjo 2011, 49–63.) Purjo huomauttaa Franklin jakavan Schelerin kanssa saman ajatuksen siitä, että rakkaus on henkistä liikettä ”kohti rakastetun ihmisen korkeinta mahdollista arvoa” (Purjo 2011, 58). Frankl puolestaan toteaa jakavansa Maslowin kanssa ajatuksen, jonka mukaan itseään voi toteuttaa parhaiten sitoutumalla johonkin tärkeään tehtävään (Frankl 2005, 52).

Eettistä kasvatusajattelua suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä tutkineen Leevi Launosen mukaan ”arvot ovat kulttuurissa ja ihmisten ajattelussa ilmeneviä käsityksiä yksilöiden, yhteiskunnan ja ihmiskunnan tärkeistä päämääristä ja toiminnan kriteereistä. Ne ovat käsityksiä hyvästä elämästä, hyvästä yhteiskunnasta ja hyvästä maailmasta.” (Launonen 2000, 34.) Hän puhuu humanistisesta ihmiskäsityksestä ja humanistisen psykologian keskiössä olevasta ymmärryksestä suhteessa ihmisen tarpeisiin toteuttaa itseään, saada tunnustusta ja kokea arvostusta ja kyvykkyyttä viitaten Maslowin (1954) tarvehierarkiaan, joka pitää ihmiselle luonteenomaisena itsensä toteuttamista, mutta jota ennen muiden tarpeiden tulisi tulla tyydytyksi. Launosen mukaan ”yksilön toiminnan ja myös kasvatusajattelun keskeiseksi lähtökohdaksi muotoutuikin 1900-luvun lopussa humanistisen psykologian sävyttämänä yksilön terveen itsetunnon ja itsearvostuksen merkitys.” (Launonen 2000, 246.) Hän toteaa yhteiskunnallisen elämän ja kulttuurin sisältävän lukuisia arvoja, joiden ylläpitä-

minen ja ilmaiseminen on olennainen osa kulttuurin syvintä olemusta. Näin ollen kulttuuri siis rakentuu arvojen varaan. Launonen nostaa esiin Maslowin lisäksi myös Ahlmanin huomauttaen tämän arvottaneen eettisiä arvoja kulttuurin suhteen kaikkein tärkeimmiksi arvoiksi ja ajatelleen, että niiden tulisi ohjata yhteiskunnan ja kulttuurin kehitystä. (Launonen 2000, 34 & 326.) Omassa tutkimuksessaan Launonen (2000) päätyi luokittelemaan arvot emeritusprofessori Mike Bottery'n (1990) *The Morality of the School* -kirjassaan esittämän jaottelun pohjalta. Launonen jaotteli arvot kuuteen luokkaan puhuen niistä myös kasvatusta koskevinä tavoitteina, jotka sisältävät moraalisia ihanteita:

Persoonalliset tavoitteet liittyvät Launosen (2000) mukaan moraalisiin vaatimuksiin, joita ihminen kohtaa oman kokemuksellisuutensa kautta ja kohdistaa itseensä. Tyypillisinä esimerkkeinä hän mainitsee itsekontrollin, yksilöllisyyden sekä itsestä huolehtimisen sisältäen terveelliset elämäntavat ja tunteiden käsittelyn. (Launonen 2000, 52–53 & 74.) Launonen huomauttaa persoonallisten kasvatuserityksien vaihdelleen eri vuosikymmeninä. 1950-luvulle asti kiitollisuus, kohtuullisuus ja vaatimattomuus olivat esimerkkejä persoonallisista tavoitteista. Keskiössä oli hänen mukaansa luonteen hyveet, kuten kestävyys, uhrautuvuus, raittius, uskollisuus ja epäitsekkyyys, joiden arvostus väheni toisen maailmansodan jälkeen. Niiden lisäksi ennen 1970-lukua persoonallisissa tavoitteissa painotettiin kurinalaista elämää, ponnistelua ja itsehillintää. Peruskoulun myötä luonteen hyveiden tilalle nostettiin hyvään itsetuntoon ja rohkeaan itseilmaisuun liittyviä tavoitteita, kuten itseluottamus, itsensä arvostaminen, kyky ilmaista itseään ja avoimuus. Myös kriittisyydestä tuli Launosen mukaan tärkeä ihanne 1900-luvun lopulla. Itsekuria vastaavaksi arvoksi nostettiin itsekontrolli, josta kuitenkin luovuttiin 1980-luvun opetussuunnitelmassa ja alettiin sen sijaan puhumaan elämäntaitoista. Muutoksista huolimatta ainakin 1990-luvulle asti säilyneitä persoonallisia kasvatuserityksiä ovat Launosen mukaan muun muassa totuudellisuus, hyvä itsetunto ja itseluottamus, avoimuus, itseilmaisuus, itsenäisyys, ahkeruus, yritteliäisyys sekä elämäntaitojen sisältäen vastuun terveistä elämäntavoista. (Launonen 2000, 133, 186, 218, 292 & 306–307.)

Interpersoonalliset tavoitteet ilmenevät Launosen (2000) mukaan kahdenkeskisissä vuorovaikutuksellisissa tilanteissa. Esimerkkeiksi hän nostaa muun muassa luottamuksen, kohteliaisuuden, erilaisuuden, hyvät tavat, suvaitsevaisuuden, yhteistyökyvyn ja kiintymyksen. Myös interpersoonalliset kasvatuseritykset ovat vaihtuneet ajan saatossa. Ennen peruskoulua interpersoonallisia kasvatuserityksiä olivat Launosen mukaan toisten palveleminen ja uhrautuvuus muiden eduksi. Kuten todettua, 1980–1990-luvuilla kyseiset arvot, joita Schwartz (2011) nimitti itsensä ylittämisarvoiksi, väistyivät minäkeskeisempien arvojen tieltä. Lisäksi ajatus lähimmäisenrakkaudesta vaihtui ajatukseen toisten

perusoikeuksien kunnioittamisesta ja sosiaalisesti tahdikkaasta käyttäytymisestä. (Launonen 2000, 53 & 293.) Launosen mukaan ainakin 1990-luvulle asti intersubjektillisista tavoitteista keskiössä olivat sosiaaliset taidot, rehellisyys, ystävällisyys, huomaavaisuus, suvaitsevaisuus, kohteliaisuus, yhteistyökykyisyys, rauhantahtoisuus, sovinnollisuus, keskinäinen kunnioitus, tasavertainen vuorovaikutus ja auttavaisuus. (Launonen 2000, 133, 186, 218, 292 & 306–308.)

Yhteiskuntaeettiset tavoitteet liittyvät Launosen (2000) mukaan yhteiskunnan toimintaan ja sosiaalisten ryhmien moraaliseen luonteeseen. Keskiössä on yksilön suhde ryhmään ja ryhmien suhteet toisiinsa sekä yksilön oikeudet, velvollisuudet ja vastuu suhteessa yhteiskuntaan sisältäen ymmärryksen oikeudenmukaisuudesta. (Launonen 2000, 53.) Hän toteaa, että sotien jälkeen yhteiskuntaeettisissä tavoitteissa alettiin kiinnittämään huomiota isänmaallisten arvojen sijaan kansainväliseen oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen sekä eri kulttuurien arvostamiseen ja sitä kautta kaikkien maapallolla elävien ihmisten yhteiseen tulevaisuuteen. 1970-luvulle tultaessa opetussuunnitelmissa korostui aktiivisuus, tiedostava kriittisyys ja vastuuntuntoisuus yhteiskunnan jäsenenä. Työn arvostaminen on kuitenkin säilyttänyt asemansa yhteiskuntaeettisenä arvona vuosikymmenestä toiseen. (Launonen 2000, 293.) Launosen 1990-luvun loppuun yltäneessä tutkimuksessa yhteiskuntaeettisten tavoitteiden keskiössä olivat lainkuuliaisuus, työnteon yhteiskunnallinen arvostaminen, vastuuntuntoisuus, demokraattisuus, tasa-arvoisuus, oikeudenmukaisuus, solidaarisuus sekä globaali yhteiskunnallinen vastuu, kansainvälinen oikeudenmukaisuus ja ihmisoikeuksien noudattaminen, kriittinen ja aktiivinen kansalaisuus sekä ekologinen tietoisuus. Lisäksi Launonen ottaa esiin kansallisen kulttuurin arvostamisen. (Launonen 2000, 133, 186, 218, 292–293 & 306–309.)

Luontoon liittyvät tavoitteet heijastelevat Launosen (2000) mukaan ihmisen suhdetta luontoon ja elinympäristönsä keskittyen pohtimaan ihmisen, yhteiskunnan ja luonnon suhdetta, kuten luonnonvarojen riittävyyttä ja ylikansoittumista sekä luonnonsuojelua ja ympäristön arvostamista. Launonen toteaa, että 1950-luvun romanttinen ja myötämielinen suhtautuminen luontoon alkoi 1970-luvulla korvautua havahtumisella luonnon tarjoamiin elämän edellytyksiin. 1980-luvulle tultaessa havahtuminen konkretisoitui puheeksi kestävästä kehityksestä koulujen eettisessä kasvatusajattelussa. 1990-luvulla elinympäristön suojelua pidettiin jo välttämättömänä arvona, jonka suhteen oltiin valmiita rajoittamaan yksilön valinnanvapautta. Luontoon liittyvät tavoitteet kiteytyivät 1990-luvulle tultaessa vastuuksi luonnon ja ympäristön suojelusta sekä sitoutumiseksi kestävään kehitykseen

ja ekologiseen asennoitumiseen kuin myös ekologisiin elämäntapoihin. (Launonen 2000, 53, 133, 186, 218, 292–293 & 306–309.)

Metafyysiset tavoitteet keskittyvät Launosen mukaan olemassaolon peruskysymyksiin ja niiden sekä eettiseen että transsendenttiseen luonteeseen (Launonen 2000, 53). Filosofiasa transsendenssilla viitataan johonkin, mikä ylittää aistikokemuksen, ja teologiassa sillä viitataan kuoleman jälkeiseen tai aistitietomme ulkopuoliseen todellisuuteen. Semiotiikassa sillä puolestaan viitataan ihmisen kykyyn ”siirtyä metatasolle suhteessa oman maailmansa ilmiöihin.” (ks. Tieteen termipankki 2016.) Metafyysiset tavoitteet sisältävät Launosen (2000) mukaan pohdintaa elämän arvosta, kuoleman merkityksestä, pahuuden ongelmasta ja moraalista, joka nojaa käsitykseen siveellisestä maailmanjärjestyksestä. Metafyysisten tavoitteiden sisältämä moraalijattelu nojautui 1800-luvun eettisessä ajattelussa vahvasti kristilliseen uskoon. 1970-luvulle tultaessa peruskoulun opetussuunnitelmaa ohjasi humanistinen käsitys ihmisarvosta, jolla on uskonnollisen luonteen sijaan metafyysinen luonne. Näin ollen ihmisarvoa ei perusteltu enää viittaamalla ulkopuolisiin näkökohtiin vaan ihmisarvoa pidettiin valmiiksi annettuna itsestänselvyytenä. Metafyysisiä arvoja ovat muun muassa totuuden, elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen, joissa hänen mukaansa on itsessään jotain pyhää ja arvokasta. Launonen tosin huomauttaa, että käsitys totuudesta itsestänselvänä ja universaalina käsitteenä muuttui ongelmalliseksi viimeistään 1990-luvulla, vaikkakin edelleen puhuttiin pyrkimyksestä platonisiin arvoihin eli totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen. Launosen mukaan ”ihmisen itsetietoisuuteen pohjautuva kehitys voi johtaa hänet kaikkein korkeimmalle tasolle” (Launonen 2000, 115), jolloin ihminen saavuttaa järkitietoisuuden ymmärtäen koko ihmiskuntaa koskevat yleispeätevät arvot. (emt., 53, 115, 133–135, 261, 293 & 309.)

Uskonnolliset tavoitteet liittyvät nimensä mukaisesti uskonnollisen maailmankatsomuksen ja moraalijattelun välisiin yhteyksiin. Uskonnollisten tavoitteiden keskiöön Launonen nostaa hengellisen elämän, joka sisältää uskonnollisia arvoja ja normien omaksumista sekä moraalien uskonnollisen perustelun. (Launonen 2000, 53.) 1970-luvulle tultaessa uskonnolliset tavoitteet rajoittuivat Launosen mukaan oppiaineen sisälle ja uskonnolliset kokemukset psykologisoitiin puhuen arvokkaasta ja pyhästä eli pikemminkin metafyysisistä kuin uskonnollisista arvoista. Hänen mukaansa ”koulun eettinen kasvatus sidottiin muodollisesti kristinuskon sijasta rationaaliseen humanismiin.” (Launonen 2000, 294.)

Launosen luokittelussa on yhtymäkohtia kaikkiin aiempiin arvoteorioihin tulkinnasta riippuen. Persoonalliset ja interpersoonalliset tavoitteet linkittyvät esimerkiksi Schwartzin pääulottuvuudeksi nimeämään itsensä ylittämiseen, jolla viitataan muun muassa suvaitsevaiseen ja epäitsekäseen arvomaailmaan (ks. Launonen 2000, 74; Schwartz 2012, 8–10; 2011, I). Interpersoonalliset tavoitteet linkittyvät vahvasti myös Maslowin tarvehierarkiassa mainittuihin läheisyyden ja rakkauden tarpeisiin sekä Schelerin pyhän käsitteeseen, mikä näkyy rakkauden teoissa muita kohtaan (ks. Maslow 1954, 72–73; Solasaari 2003, 80–81). Lisäksi ne linkittyvät myös Ahlmanin jaottelussa mainittuihin sosiaalisiin arvoihin, joilla muun muassa voidaan edistää toisten etua (ks. Ahlman 1954, 74).

Yhteiskuntaeettisiin tavoitteisiin voidaan puolestaan linkittää muun muassa Maslowin esiin nostama turvallisuuden tarve, josta voidaan huolehtia yhteiskunnallisella tasolla esimerkiksi armeijan tai oikeuslaitoksen myötä (ks. Maslow 1954, 72; Helkama 2015, 8–12). Myös Schwartzin arvoluokittelun säilyttämisen arvo sisältää käsityksen turvallisuudesta ja perinteistä, joiden varaan yhteiskunnan arvot voivat rakentua. Lisäksi Launosen luokittelussa yhteiskuntaeettiseksi tavoitteeksi mainittua yhteiskunnallista tasa-arvoa voidaan tarkastella Schwartzin itsensä ylittämisen arvon kautta, jolloin yksilö asettaa yhteisen hyvän ajattelunsa keskiöön. (ks. Schwartz 2012, 9; Launonen 2000, 293.) Samoin Franklinin luovat arvot ilmenevät yhteisöön suunnattujen tekojen kautta linkittyen täten Launosen yhteiskuntaeettisiin tavoitteisiin (ks. Purjo 2011, 58; Frankl 2005, 183).

Luontoon liittyviä tavoitteita voidaan tarkastella esimerkiksi Schwartzin esiin tuoman itsensä ylittämisen arvon kautta, sillä Launosen mukaan luonnonsuojelun tärkeyteen havahduttiin 1990-luvulla ”jättämättä yksilölle valinnanvapautta” (Launonen 2000, 293; ks. myös Schwartz 2012, 9). Luonto voi tarjota myös elämyksiä, kuten esteettisiä aistinautintoja ja mielihyvän kokemuksia, jotka on mainittu niin Maslowin, Schwartzin kuin Schelerinkin teorioissa (ks. Solasaari 2003, 80–81; Maslow 1954, 72–73; Schwartz 2011, 8). Myös Ahlmanin hedoniset ja esteettiset arvot voidaan myös liittää Launosen luontoon liittyviin tavoitteisiin luonnon elinvoimasta ja kauneudesta nauttimisen kannalta (Ahlman 1939, 26 & 31). Elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen ovat myös osa Launosen (2000) mainitsemia metafyyysisiä tavoitteita, ja ne voidaan linkittää Franklinin elämys ja kokemusarvoihin, joissa pyritään huomaamaan asioiden ja ihmisten ainutlaatuisuus ja -kertaisuus (ks. Purjo 2011, 58.).

Metafyyysiset tavoitteet, joihin sisältyy myös olemassaolon peruskysymyksien pohtiminen, voidaan liittää muun muassa Franklinin asennoitumis- ja suhtautumisarvoihin, joiden avulla ihminen pyrkii

kohtaamaan ja käsittelemään eteensä tulevia asioita rakentavasti ja hyväksyen (ks. Purjo 2011, 49–63). Ahlmanin arvoista Launosen mainitsemia metafyyysisiä tavoitteita koskettavat muun muassa oikeusarvot sisältäen moraalisia tavoitteita (ks. Ahlman 1939, 90–96). Myös Schelerin henkiset ja vitaaliset arvot linkittyvät Launosen metafyyysisiin tavoitteisiin keskittyessään oikeustajuun ja filosofiseen ajatteluun, esimerkiksi elämän arvon pohtimiseen (ks. Solasaari 2003, 80; Launonen 2000, 53). Schwartzin esiin tuoma itsensä ylittämisen arvo liittyy metafyyysisien tavoitteiden sisältämään moraalipohdintaan samoin kuin universalismi, joka keskittyy ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnista välittämiseen (ks. Schwartz 2012, 8–10; 2011, I). Launosen (2000) uskonnollisiin tavoitteisiin linkittyvät puolestaan Ahlmanin pyhyysarvot (ks. Ahlman 1939, 23–73). Maslowin (1970, viitattu teoksessa Solasaari 2003) näkemyksen mukaan hänen tarvehierarkiassaan mainittu turvallisuuden tarve voi selittyä uskonnollisilla ja filosofisilla tarpeilla, sillä aatteet voivat tarjota pysyvyyttä ja sitä kautta mahdollisen kokemuksen turvallisuudesta (Solasaari 2003, 90).

2.1.2 Yleisradion eli Ylen arvot

Ylen lastenohjelmien periaatteissa todetaan, että Ylen tehtäviin kuuluu sisällön tuottaminen kaikenikäisille lapsille 3-vuotiaista ylöspäin. Ylen lähtökohtana on palvella parhaalla kotimaisella lastenkulttuurilla lasten tarpeita ottaen huomioon eri kehitysvaiheet. Lisäksi Yle kertoo tukevansa muun muassa suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista. (Yle 2026.) Ylen periaatteet eivät määrittele kulttuuriperinnön käsitettä tarkemmin, mutta Tieteen termipankin mukaan kulttuuriperinnöllä viitataan ”tietoisesti tuotettuun kulttuuripoliittiseen toimintaan ja sen tuotteisiin” (ks. Tieteen termipankki 2026), joilla pyritään esittämään, ylläpitämään, rakentamaan ja vahvistamaan erilaisia yhteisöllisiä identiteettejä. Vaikka kulttuuriperinnöllä viitataan nimensä puolesta menneisyyteen, sillä tuotetaan luonnollisesti myös nykykulttuuria. (Tieteen termipankki 2026.)

Professori ja historiantutkija Tuomas Lehtonen toteaa kulttuurin ja kulttuuriperinnön sitovan ihmisryhmiä yhteen yhteisen kulttuurin tarjotessa jaetut merkitykset ja arvot. Hänen mukaansa kulttuuri itsessään määritellään usein ”elämäntavan, yleisten tapojen ja uskomusten kokonaisuudeksi” muodostuen ”taiteista ja muista ihmisten henkisistä ja älyllisistä saavutuksista” (Lehtonen 2025). Kulttuuriperinnön hän määrittelee menneisyydestä perityiksi aineellisiksi tai aineettomiksi asioiksi ja käytänteiksi, ”jotka heijastelevat ihmisten arvoja, uskomuksia, tietoja ja traditioita”. (Lehtonen 2025.) Esimerkkinä hän mainitsee Kalevalan, joka Lehtosen mukaan tiivistää jotain keskeistä suo-

malaisesta kulttuuriperinnöstä omaehtoisen ja kansanomaisen muuttuessa ”suureksi tradition mukaiseksi maailmankulttuuriksi” (Lehtonen 2025). Hän myös huomauttaa kirkkojen ja erilaisten sivistystä ylläpitävien laitosten vaaliseen valikoitua kulttuuriperintöä, jota on haastettu ja muokattu kautta aikojen muun muassa reformaatioiden myötä. Lehtonen toteaaakin, ettei kulttuuri, perinne ja perintö ole staattisia, vaan niille on ominaista jatkuva muutos. (Lehtonen 2025.) Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittu suomalaisen kulttuuriperinnön vaaliminen ilmenee 100 lastenlaulua -formaattissa muun muassa vanhojen leikkilaulujen ja muun suomalaisen kulttuurin esiintuomisena (ks. Yle 2026; Yle Areena 2026). Suomalaisen kulttuurin vaaliminen voidaan tulkita liittyvän Launosen yhteiskuntaeettisten tavoitteiden lisäksi Schwartzin arvojaattelussa mainittuihin säilyttämisarvoihin ja niiden perinteitä kunnioittavaan ajatteluun (ks. Schwartz 2012, 9; Helkama 2015, 91–92; Launonen 2000, 133, 186, 218, 292–293 & 306–309).

Ylen lastenohjelmien periaatteiden mukaan Yle haluaa edistää myös ”suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta” (Yle 2026). Sisällöllään Yle haluaa rohkaista lasta leikkimään, ajattelemaan ja oppimaan uutta sekä tunnistamaan ja hyväksymään tunteitaan. Yle lupaa periaatteissaan huolehtia tarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille. Pyrkimyksenä on tuottaa virikkeellistä sisältöä ja tarjota kokemuksia ja elämyksiä, joita voisi rinnastaa muun muassa Ahlmanin mainitsemiin hedonistisiin arvoihin sekä Maslowin, Schwartzin ja Schelerin arvojaattelussa mainittuun mielihyvään (ks. Ahlman 1939, 26 & 31; Solasaari 2003, 80–81; Maslow 1954, 72–73; Schwarz 2011, 8). Leikin, ajattelun ja oppimisen voi puolestaan mieltää edustavan esimerkiksi Schwartzin itseohjautuvuusarvoa (ks. Schwartz 2012, 9). Periaatteiden mukaan Yle haluaa toiminnallaan edistää lapsen tasapainoista kasvua mahdollistaen positiivisen minä- ja maailmankuvan muodostumisen. Lisäksi Yle haluaa tarjota turvallisen ja myönteisen mediakokemuksen. (Yle 2026.) Turvallisuuden tarpeeseen liittyen Solasaari huomauttaakin Maslowin (1970, viitattu teoksessa Solasaari 2010) todenneen, että niin lapsi kuin aikuinenkin näyttää tarvitsevan ympärilleen järjestystä ja ennakoitavissa olevat olosuhteet (Solasaari 2010, 90).

Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut tavoitteet puhuvat vahvasti monikulttuurisen ja suvaitsevan maailmankuvan puolesta (ks. Yle 2026). Ylen periaatteista on löydettävissä arvoja, jotka sopivat yhteen myös Launosen (2000) tekemän jaottelun kanssa:

1. Tasapainoinen kasvu, oma ajattelu ja oppiminen, tunteiden tunnistaminen ja hyväksyminen sekä rikas äidinkieli → persoonalliset kasvatukselliset tavoitteet

2. Suvaitsevaisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo → interpersoonalliset, yhteiskuntaeettiset ja metafysiset kasvatukselliset tavoitteet
3. Suomalainen kulttuuriperintö ja kulttuurinen moninaisuus → interpersoonalliset, yhteiskuntaeettiset, luontoon liittyvät ja metafysiset kasvatukselliset tavoitteet
4. Vähemmistö- ja erityisryhmien huomioiminen → interpersoonalliset, yhteiskuntaeettiset ja metafysiset kasvatukselliset tavoitteet (ks. Yle 2026; Launonen 2000)

Tasa-arvon puolesta puhuessaan Ylen lastenohjelmien periaatteet linkittyvät ensisijaisesti Launosen mainitsemiin yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin, mutta tasa-arvo liittyy toki myös persoonallisiin, interpersoonallisiin ja metafysisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin, sillä ihmisen teot suhteessa itseensä ja toisiin ihmisiin sisältävät aina arvovalintoja seurauksineen koskettaen samalla myös moraalisia kysymyksiä. (ks. Yle 2026; Launonen 2000.) Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut arvot ovat löydettävissä toki myös muista edellä mainituista arvojaotteluista uskonnollisia tavoitteita lukuun ottamatta, joihin Ylen lastenohjelmien periaatteet eivät ota kantaa. Toisaalta kantaa ottamattomuutta voidaan pitää myös kannanottona. Ylen lastenohjelmien periaatteissa ilmenevät arvot mukailevat vahvasti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteessa 10 julistettuja arvoja, joissa moraalinen merkitys korostuu: ”Lasta tulee suojella sellaisilta toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia rodulliseen, uskonnolliseen tai muunlaiseen syrjintään. Häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, kansojen välisen ystävyuden, rauhan ja yleismaailmallisen veljeyden hengessä sekä täysin tietäen, että hänen tarmonsensa ja kykynsä olisi saatettava palvelemaan hänen lähimmäisiään.” (YK 1989; ks. myös Yle 2026.)

2.2 Pedagogiikka ja arvokasvatus

Pedagogiikka on sosiaalipedagogiikassa tehdyn määritelmän mukaan ihmisen kasvatusta ja kasvun tukemista koskevaa tietoa tai teoreettista tarkastelua. Pedagogiikka määrittelee kasvatuksen päämääriä, jotka valitaan arvojen mukaan. Kasvatus puolestaan on toimintaa, joka pyrkii tukemaan kasvatettavan sivistystä, sosialisatiota ja personalisatiota. Sivistyessä yksilö muodostaa suhteen vallitseviin arvoihin ja normeihin. Sosialisatio puolestaan mielletään yhteiskunnan jäseneksi kasvamisena omaksumalla ympärillään olevia toimintamalleja pärjätäkseen ympäristössään. Sosialisatio ja sivistys muodostavat yhdessä perustan, jolle itsekseen kasvaminen eli personalisatio perustuu. (Nivala & Ryyänen 2024, 19–20 & 43.) Myös psykologi ja tietokirjailija Liisa Keltinkangas-

Järvisen mukaan kasvatuksella pyritään muovaamaan erilaisiksi syntyneet riittävän samanlaisiksi, jotta yhteistoiminta ja -elo olisi mahdollista. Keltinkangas-Järvinen toteaa kasvatuksen siis olevan temperamentin ohjaamien synnynnäisten valmiuksien muokkaamista. (Keltinkangas-Järvinen 2014, 30–32.)

Arvokasvatus on kautta historian kulkenut sukupolvelta toiselle, ja sitä on ohjannut pyrkimys iteliseen ja onnelliseen elämään. Antiikissa kasvatuksen idea oli kehittää sekä eettisyyttä että älykkyyttä eli järjellisiä ominaisuuksia. Sokrates toimi Platonin opettajana, joka puolestaan opetti Aristotelesta. Heidän tavoitteenaan oli ”herättää kuulijassa oma itsenäinen ajattelija.” (Rask 2010, 216–222.) Ojasen (2010) mukaan kasvatuksen arvoista puhuttaessa keskiössä on se, mihin kasvatuksella pyritään. Hän huomauttaa, että esimerkiksi välittäminen ja huolenpito ovat kasvatuksessa ehdottomia arvoja, perustodellisuus. Jo itsessään sana kasvatus viittaa tiettyjen arvojen olemassaoloon määrittäen kasvattamista. (Ojanen 2010, 7–8.) Ojasen tapaan myös kasvatustieteen professori Simo Skinnari viittaa antiikin hyveisiin, joita ovat hyvyys, kauneus ja totuus (ks. Ojanen 2010, 11; Skinnari 2010, 22). Kirjassaan *Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen* Saukkonen ja Moilanen (2018) nostavat hyveistä esiin vastuullisuuden, jota opitaan kantamalla vastuuta eli tekemällä niitä tekoja, joissa kyseinen hyve ilmenee. Aristotelesta myötäillen Saukkonen ja Moilanen toteavat, että vastuullisuus on osa ihmisen suhdetta maailmaan ja että hyveiden harjoittaminen ja sitä kautta hyvä elämä on elämää yhteiskunnassa, mikä tekee muun muassa vastuullisuudesta myös poliittisen kysymyksen. Moraalikasvatuksella opetetaan sekä moraalisia periaatteita että luonteenpiirteiden kasvattamista pyrkien kasvattamaan niin ajattelultaan kuin toiminnaltaan hyvätapaisia, luotettavia ja toisiaan arvostavia kansalaisia. (Saukkonen & Moilanen 2018, 11–13.) Skinnari lisää, että kasvatuksen voidaan ajatella tähtäävän itsekasvatukseen, jolloin ihminen itse alkaa kantaa vastuuta teoistaan ja valinnoistaan sekä niiden seurauksista. Skinnari viittaa Erik Ahlmanin (1982, viitattu teoksessa Skinnari 2010) ajatuksiin, joiden mukaan kasvatuksella voi auttaa ihmistä tulemaan enemmän ihmiseksi helpottaen todellisen minuuden esiin tuleamista. Tämä ”kasvamaan saattaminen” johtaa Skinnarin mukaan elämän tarkoituksen löytymiseen. (Skinnari 2010, 24–28; ks. myös Ahlman 1939, 196; 1992, 97 & 137.) Sintonen nostaa esiin myös tutkimukset, joiden mukaan ”opettajan oma moraalinen toiminta onkin tärkeämpää, kuin hänen suora opetuksensa moraalista” (Sintonen 2003, 33).

Kasvatus ja vastuullisuus eivät ainoastaan liity toisiinsa, vaan ovat päällekkäisiä asioita. Pikkarainen viittaa perustuslakiin todeten, että ”kasvatus on aina vastuullisuuteen kasvattamista.” (Pikkarai-

nen 2018, 23.) Kuten väitöskirjatutkija Jouni Peltonen toteaa, vastuuseen kasvattaminen mielletään kasvattaessa yleisesti tärkeäksi tehtäväksi ja päämääräksi. Vastuuseen kasvattamista siis ohjaa näkemys vastuuntunnosta keskeisenä arvona tai hyveenä, jota halutaan kasvatettavissa kehittää. Peltonen (2018, 45–54) kuitenkin lisää, että kasvattajan tulee myös hyväksyä ja tunnustaa kasvava nykyisellään, mutta nähdä kasvatettavassa samanaikaisesti ne mahdollisuudet, mitä hänestä voi tulla, nähdä ikään kuin tuleva ihminen nykyisessä ihmisessä. Ajatus myötäilee Franklin (1982, viitattu teoksessa Purjo 2011) esittämää käsitystä rakkaudesta, jolloin ihminen näkee toisessa ihmisessä tämän hetken lisäksi myös kasvupotentiaalia (ks. Purjo 2011, 58). Näin ollen kasvatusta ei määrittele vain pyrkimykset, vaan myös tämänhetkinen tilanne. Lisäksi kasvatus määräytyy Peltosen (2018, 45–54) mukaan yhteiskunnan ja kulttuurin muodostamasta kokonaisuudesta.

Länsimaisten arvojen ja arvokasvatuksen historia näyttäytyy pitkänä maallistumisen prosessina. 1600-luvulle asti arvoja hallitsi kristinuskon traditio, mutta Antikaisen, Rinteen ja Kosken (2021, 28–29) mukaan yhtenäinen maailmankatsomus alkoi hajoamaan uskonpuhdistuksen ja teollistumisen aiheuttaman uuden yhteiskuntajärjestyksen myötä. Luonnontieteelliset keksinnöt ja fysiikan lakien löytäminen muutti perinteistä uskonnollista ajattelua ja siirsi moraalisen ajattelun ja toiminnan painopisteen luontoon, jossa asioita voi perustella syy-seuraussuhteilla. Launonen (2000) mieltää länsimaisen arvokasvatamisen koostuvan kahdesta pääsuunnasta, joista ensimmäinen juontaa juurensa antiikin aikaiseen Aristoteleen filosofiaan pohjautuvaan traditioon. Traditio sisälsi ajatuksen hyvästä kansalaisesta, joka kasvatustyön tuloksena saisi niin tiedolliset, taidolliset kuin moraalisetkin valmiudet yhteiskunnassa toimimiseen. Launosen mukaan jo antiikin Kreikassa ja Roomassa, kuten muun muassa Sokrateen oppilaana tunnetun Platonin ihannevaltiossa, pyrittiin kasvattamaan lapsia hyveisiin täydellisen kansalaisuuden saavuttamiseksi. (Launonen 2000, 18–20.) Klassisiksi platonisiksi arvoiksi lasketaan hyvyys, kauneus ja totuus (Atjonen 2010, 91; ks. myös Ojanen 2010, 11; Skinnari 2010, 22). Lipman puolestaan huomauttaa, että arvostetuimmat intellektuaaliset hyveet olisivat olleet tietämys ja viisaus, jotka tosin voinee mieltää sisältyvän totuuteen (Lipman 2019, 231). Toinen pääsuunta pohjautuu Launosen (2000) mukaan liberalistiseen yhteiskuntafilosofiaan ja individualismiin, jonka juuret juontavat 1600-luvun filosofien ajatuksiin. Hän toteaa modernin yksilönvapauden käsitteen syntyneen Ranskan vallankumouksen jälkeen 1700-luvulla. Ranskan vallankumouksessa keskiössä ollut vapaus tarkoitti Launosen tulkinnan mukaan kykeneväisyyttä hallita omaa elämäänsä, kontrollia mielihaluun suhteen sekä yhteistyökykyä yhteisen parhaan saavuttamiseksi. (Launonen 2000, 21.) Vapaus siis sisälsi vahvan yhteiskunnallisen näkökulman ja ymmärryksen myös yksilön vastuusta suhteessa itseensä ja ympäristöön.

Valtiotieteen tohtori Markku Lehdon (2020) mukaan eurooppalainen ja suomalainen arvopohja nautuu erityisesti juutalaiskristilliseen perinteeseen ja helleeniseen filosofiaan. Lehto mainitsee erityisesti kreikkalaisena filosofina tunnetun Aristoteleen teoksen *Nikomahkoksen etiikka*, joka pohtii hyveiden merkitystä ja tärkeyttä. (Lehto 2020, 78.) Myös Tapio Puolimatka jakaa Lehdon käsityksen suomalaisen arvokasvatuksen taustavaikuttajista, jollei jopa kivijaloista (Puolimatka 2010a, 252). Tohtori ja teatterityön ohjaaja Timo Sinivuori (2021, 10) nostaa Lehdon (2020, 10) tavoin keskiöön Ranskan vallankumouksessa esillä olleen vapauden käsitteen pohtiessaan länsimaalaisen arvokasvatuksen taustavaikuttajia yhtyen Lehdon ja Puolimatkan käsityksiin (ks. Puolimatka 2010a, 252). Sinivuoren mukaan Ranskan vallankumouksen keskiöön nousut iskulause ”vapaus, veljeys ja tasa-arvo” on yhä ajankohtainen (Sinivuori 2021, 10).

Kuten Lehto (2020) kirjassaan *Hyvinvointiyhteiskunnan arvot* toteaa, voi yhteiskuntaamme koossa pitävät arvot löytää myös perustuslaista. Lisäksi Euroopan unionin jäsenmaille on määritelty yhteisiä arvopäämääriä unohtamatta Euroopan neuvoston julistusta tai YK:n yleismaailmallista ihmisoikeusjulistusta. (Lehto 2020, 9.) YK:n ihmisoikeusjulistuksen ensimmäinen artikla näyttää kiteyttävän Ranskan vallankumouksen tunnussanat: ”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.” (YK 1948.) Lehto täydentää Sinivuorta lisäämällä, että vapaus ja tasa-arvo tarvitsevat rinnalleen veljeyden, joka tuo mukanaan luottamuksen, vuorovaikutuksen ja osallisuuden kokemuksen. Lehto tulkitsee vapauden viittaavan omavastuuseen, tasa-arvon yhteisvastuuseen ja veljeyden sisältävän molemmat käsitteet. Hän nostaa nämä kolme tärkeimmäksi arvoksi lukuisten arvojen joukosta huomauttaen, että vapaus vaatii demokratiaa voidakseen toteutua, sillä vapaus pääsee Lehdon mukaan kukoistamaan erilaisuuksiin ja erimielisyyksiin hyväksyvästi suhtautuvassa ilmapiirissä. (Lehto 2020, 14–15 & 25.)

Kasvatustieteen professori Simo Skinnari (2010, 23) puolestaan huomauttaa, että vapaus-arvolla on myös ongelmalliset tulkinnanmahdollisuudet, kuten pyrkimys vapautteen moraalista vastuusta. Snellman-korkeakoulun lehtori Raimo Rask (2010) sen sijaan toteaa, että Aristoteles käytti vapaudesta sanaa *skholé*, joka viittasi pikemminkin vapaa-aikaan ja keskittymiseen ihmisenä olemisen hyveelliseen elämänmuotoon ollen sen myötä samoilla linjoilla Lehdon kanssa omavastuullisesta vapaudesta (ks. Rask, 2010, 218; Lehto 2020, 14). Lehto muistuttaa myös moraalijärjestyksen ja yhteiskuntafilosofina tunnetun John Rawlsin oikeudenmukaisuusteoriasta, joka tiivistää Ranskan vallankumouksen keskiössä olevat arvot. Teoria perustuu idealle yhteiskunnasta, jonka periaatteet muodostetaan

tietämättä, minkä tilan, roolin tai aseman kukin yhteiskunnassa saa. (Lehto 2020, 16.) Teoria tukee suomalaisen kasvatusajattelun ja arvomaailman keskiössä olevaa demokratiaa, jossa pyritään yhdenvertaisuuteen ja yhteisvastuuseen. Kirjassaan *Esiripuista arvoihin* Sinivuori kehottaakin aikuisia kantamaan vastuuta yhteiskunnan peruspilareina toimivien arvojen säilyttämiseksi ohjaamalla lapsia sisäistämään nämä yhteiskunnassamme yleisesti tunnustetut perusarvot (Sinivuori 2021, 11). Myös Lehto kehottaa yhteisvastuuseen verratessaan yhteiskuntaa veneeksi, jossa jokainen matkustaja on osa henkilökuntaa, joiden vastuulla on pitää huolta niin veneestä, itsestään kuin muistakin veneessä olevista (Lehto 2020, 13).

2.3 Musiikki- ja arvokasvatus Suomessa

Musiikki on ollut osa jo keskiajalla perustettuja luostarikouluja, tosin oppiaineena se tunnettiin nimellä laulu, jolla haluttiin tukea ennen kaikkea lapsen hengellistä kasvatusta (Kosonen 2014, 33). Musiikkia onkin käytetty nautinnon ja ilon tuottamisen ohessa myös arvokasvattajana opettaen musiikin avulla kussakin ajassa merkittävinä pidettyjä arvoja (emt., 35; Leppänen, Unkari-Virtanen & Seppänen 2013, 336). Kasvatusta, oppimista ja opettamista voidaan tarkastella ja määritellä useista eri tulokulmista eri aikakausina ja erilaisissa yhteiskunnissa (Ruokonen 2016, 20). Ennen 1800-lukua sivistyneistö ei nähnyt kansansivistyksellä suurta arvoa, mutta 1800-luvulla asenteet muuttuivat saaden aikaan kansansivistystyön nousukauden (Pajamo 2009, 31). Keski-Euroopassa perustettiin 1800-luvun aikana lastentarhoja, lastenkoteja ja työkasvatuslaitoksia, joiden lisäksi alettiin kehittää kansakoulujärjestelmää. Suomessa kansansivistystyön ideana oli edistää koko väestön mahdollisuuksia kiinnittäen huomiota myös kaikkein köyhimpiin. (Nivala & Ryytänen 2024, 37 & 59.) Sen myötä Suomeen, silloiseen Suomen Suuriruhtinaanmaahan, perustettiin erilaisia kansanopetuslaitoksia ja koululaitoksia (Pajamo 2009, 31–32), sekä lopulta ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu vuonna 1858 (Kosonen 2014, 34).

Laululla oli merkittävä rooli niin Suomen kansakoulun isänä tunnetun pastori ja kasvatustilosofi Uno Cygnaeuksen (1810–1888) vuonna 1866 luomissa kansakouluasetuksissa kuin myös vuonna 1863 perustetussa suomenkielisen opettajaseminaarin tavoitteissa. Cygnaeuksen visiossa laulunopetuksen oli tarkoitus herättää luostarikoulujen filosofiaa myötäillen ennen kaikkea uskonnollisia tunteita, mutta samalla virkistää ja jalostaa mieltä. Kansakouluasetuksessa laulu oli tasavertainen oppiaine muiden kanssa, ja seminaarissa musiikki oli tuntimääräisesti kolmen tärkeimmän aineen jou-

kossa suomen kielen ja käsityön rinnalla. (Kosonen 2014, 34–38.) Suomessa lapsille suunnattu koulutus kehittyi 1800-luvun lopulta alkaen pitkälti saksalaisen sosiaalipedagogiikan pohjalta. Kansan sivistämisen ja kasvattamisen puolesta puhui myös J.V. Snellman (1806–1881) pyrkimyksensä uudistaa yhteiskuntaa ja kasvattaa lapsia tasapainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi suomen kielellä. (Nivala & Ryyänen 2024, 40–60.) Snellman uskoi kasvatuksen olevan prosessi, joka mahdollistaa järjen ja vapauden. Hänen ajatteluaan ohjasi käsitys itsetietoisuuden tärkeydestä, jonka herättäminen oli kansakoulun tehtävä, jotta lapsi saisi mahdollisesti uskonnolliseen ja moraaliseen traditioon perustuvan kotikasvatuksensa lisäksi tietoa, järjellistä selitystä. (Launonen 2000, 83–85.)

Suomalaisen musiikkikasvatuksen kehittäjä ja uudistaja, saksalaissyntyinen urkuri ja laulunopettaja Heinrich Wächter (1818–1881) kirjoitti vuonna 1864 ensimmäisen suomenkielisen koululaulukirjan, joka tosin sisälsi myös latinankielisiä lauluja. Hän muistutti laulukirjan johdannossa vuonna 1865, ettei lauluopetus saisi olla ikävää, vaan iloista laulamista teorian ohessa. (Kosonen 2014, 35–37.) Vuonna 1869 kouluylhallitus aloitti toimintansa Cygnaeuksen johdolla, minkä myötä kirkko ja koululaitos erottautuivat toisistaan yleiseurooppalaista ilmiötä mukaillen. Tällä pyrittiin laajentamaan ja monipuolistamaan opetusta ohjaavaa sivistysihannetta. Suhde maallisiin lauluihin oli kuitenkin monimutkainen, paikkakunnasta riippuen jopa tulenarka, koska monien ajatus oli, etteivät maalliset laulut sovi kristilliseen kansakouluun. Vähitellen enemmistön asenteet kuitenkin pehmenivät ja vuonna 1875 pidetyssä kansakoulukokouksessa yleinen mielipide puolsi kansanlaulujen ja isänmaallisten laulujen laulamista, jotka toivat vaihtelua virsilaulantaan edellyttäen kuitenkin, että laulut olivat siveellisiä. Pienillä ja erityisen uskonnollisilla paikkakunnilla opettajat saattoivat kuitenkin jopa menettää kontaktin ja luottamuksen oppilaiden vanhempiin, mikäli kyseiset opettajat olivat laulattaneet oppitunneilla maallisia lauluja. (Pajamo 2009, 40–43.)

Launosen (2000) mukaan 1800-luvun oppikirjoja ohjasi ihmiskäsitys, jonka keskiössä oli sekä itsetietoisuus, joka perustui järjelliseen ja siveelliseen humaniteettiin, että kristillinen käsitys, jonka keskiössä oli ajallista elämää suurempi tarkoitus. Tämä kaksijakoisuus on Launosen mukaan nähtävissä jo Uno Cygnaeuksen oppi-isän, saksalaisen Adolph Diesterwegin (1790–1866), kirjoituksissa. Diesterwegin mukaan elämän tarkoituksen voi löytää niin Raamatusta kuin antiikin aikaisista arvoistakin. (Launonen 2000, 108.) Diesterwegin lisäksi Cygnaeuksen kerrotaan ottaneen mallia muun muassa Diesterwegin esikuvalta, lastentarhan isäksi kutsutulta saksalaiselta pedagogilta Friedrich Fröbeliltä (1782–1852), joka sittemmin on antanut nimen yhdelle Suomen tunnetuimmista lastenmusiikkiyhtyeistä. Cygnaeuksen hengellisyydestä huolimatta niin hän kuin Diesterwegikin

suhtautuivat tunnustukselliseen uskonnon opetukseen kriittisesti ja tunnistivat liberaalin suvaitsevaisuuden tärkeyden toisin ajattelevia kohtaan. (Launonen 2000, 109.)

Suomenkielisen koululaulun isäksi kutsuttu P. J. Hannikainen (1854–1924) toimi Jyväskylän seminaarin musiikin lehtorina, ja hänen ideologiansa ohjasi sisältöä aiempaa lapsilähtöisempään suuntaan. Vuonna 1909 julkaistiin Hannikaisen jalanjäljissä J. N. Vainion *Valistuksen laulukirja*, jossa laulut on luokiteltu eri teemoihin. (Kosonen 2014, 33 & 39, 50–51.) Vuonna 1921 Vainio julkaisi *Lauluja pienokaisille*, jonka alkulehdillä Vainio toteaa laulun ja leikin olevan lasten työtä, joiden avulla lapsille tulee opettaa elämän aakkosia (Vainio 1921, 3).

Suomen itsenäistymisen myötä kasvatuksella pyrittiin kansan yhdistämiseen korostamalla nöyryyttä, tottelevaisuutta ja puhdassydämyyttä (Koski 2001, 3). Vuodesta 1926 alkaen kansan yhdistämistä alettiin edistää myös mediakasvatuksen avulla Yleisradion aloittaessa toimintansa. Sen myötä suomalaiset saattoivat kuunnella kodeissaan samaa musiikkia ja asiaohjelmia ympäri Suomea. Radio voidaankin nähdä yhtenäiskulttuurin vahvistajana ja arvokasvattajana muiden kasvattajien rinnalla. (Kortti 2025, 9, 19 & 132.) Vuonna 1921 säädettiin laki yleisestä oppivelvollisuudesta (Kosonen 2014, 35) ja saman vuosikymmenen loppupuolella käynnistyi äänilevyteollisuus, joka alkoi muokata lapsille suunnattua musiikkia. Laulaja-säveltäjä Georg Malmstén oli ensimmäinen suomenkielistä lastenmusiikkia levyttänyt artisti levyttäessään vuonna 1930 lastenlaulun Sairas karhunpoika, johon ammennettiin vaikutteita aikuisille suunnatusta viihde- ja iskelmämusiikista. (Lepänen 2010, 73; Yle 2010.)

Toisen maailmansodan jälkeen alettiin rakentamaan suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, jonka tavoitteena oli koulutuksellinen tasa-arvo (Kosonen 2014, 34–35). Launosen mukaan eettisen kasvatustajattelun keskiöön nousivat luonnontieteelliset lähtökohdat metafysisen henkisyysden sijaan. Kasvatuksessa olivat vallalla yhteiskuntaeettiset periaatteet, jotka kiinnittivät erityishuomiota sosiaalisiin suhteisiin ja yhteistoimintaan. Vuonna 1952 kansakoulun opetussuunnitelmassa uskonto menetti asemansa koulukasvatuksen keskeisenä tehtävänä. (Launonen 2000, 219 & 227–228.) Moraalia pidettiin kuitenkin yllä muilla keinoin. Musiikin suhteen kansakoulun opetussuunnitelmakomiteassa kehoitettiin muun muassa lasten musiikillisen maun ja oikean suuntaisen kehityksen turvaamiseksi välttämään iskelmiä ja ”renkutuksia”, joita pidettiin arvottomina sävelinä. (Suomi 2009, 71–72.) Sintonen toteaa, että myös englantilaisessa mediakasvatuksessa on oppilaita pyritty suojelemaan ”mediamusikin manipuloivalta ja turmiolliselta vaikutukselta” (Sintonen 2003, 34). Myös

soittimiin on liitetty varsinkin tyttöjä mahdollisesti turmelevia vaikutuksia. Leppänen (2010) huomauttaa, että vielä vuosisadan alussa soittimiin liittyi sukupuolittuneita käsityksiä. Pianoa pidettiin tytöille sopivana soittimena, mutta selloa ei, koska sen soittoasennon katsottiin olevan tytöille sopimaton. Pojille puolestaan tarjottiin edellisten lisäksi myös muita jousisoittimia sekä puhallinsoittimia. (Leppänen 2010, 89.) Soittimien tulo laulamisen rinnalle 1960-luvulla liittyi tarpeeseen monipuolistaa oppituntien sisältöä oppilaiden musiikkisuhteen syventämiseksi. Ratkaisu löytyi rytmikasvatukseen keskittyvästä Orff-pedagogiikasta, josta suomalaiset musiikin opettajat kävivät ottamassa oppia Wienissä. (Suomi 2009, 74–75.)

1960-luvulla Suomessa tapahtui suuri rakennemuutos Suomen muuttuessa maatalousvetoisesta teollistuneeksi maaksi. Teollistumisen myötä taajamat ja työmarkkinat täyttyivät ihmisistä ja ihmiset alkoivat myös kouluttautua hakeutuen muun muassa korkeakouluihin. (Soramäki 2022, 132.) Kosken mukaan ”se yksilö ja kansalainen, jota tarvittiin modernissa teollistuneessa yhteiskunnassa, ymmärrettiin toisenlaiseksi kuin perinteinen alamainen” (Koski 2001, 70). Sen myötä uskonnon rooli väheni jälleen pedagogiikassa ja uskonnon opetus alkoi eriytyä omaksi, erilliseksi oppiaineeksi. Uskonnollisiin arvoihin liitettyjen hyveiden, kuten nöyryyden, tottelevaisuuden ja puhdassydämyyden tilalle nousivat hyvinvointivaltion ytimessä olevat ideaalit: tasa-arvo, yleiset ihmisoikeudet ja solidaarisuus. Kasvatuksessa pyrittiin korostamaan niin yksilön taitoja kuin myös sosiaalisuutta, aktiivisuutta, yhteistyökykyä sekä kriittistä ajattelua. (emt., 70–71.) Vuonna 1963 kouluhallituksen päätöksen myötä laadittiin peruskoulun ensimmäinen opetussuunnitelma, jonka yhtenä oppiaineena oli musiikki laulun sijaan. 1970-luvulle tultaessa kansakoulut muuttuivat asteittain peruskouluiksi. (Kosonen 2014, 34–35; Ruokonen 2016, 21.) 1960–1970-lukujen taitteessa sekä populaari- että maailmanmusiikki alkoi näkyä ja kuulua yhä enenevässä määrin myös koulujen opetuksen sisällössä (Suomi 2009, 74). Sen myötä lastenmusiikki monipuolistui, kun uudet tyylilajit otettiin käyttöön (Leppänen 2010, 72–73). Arvokasvatuksessa keskiöön nousi tiedonhankinnan merkitys sekä oppilaiden kokonaispersoonallisuuden ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen (Ruokonen 2016, 21). Launosen mukaan 1970-luvulla keskiössä olivat myös tunteiden hallinta ja tasapaino terveen itsetunnon saavuttamiseksi (Launonen 2000, 263).

1980-luvulla kasvatustavoitteissa korostettiin itsenäisyyttä, vastuuntuntoisuutta ja yhteistyökykyä. Keskiössä olivat myös kestävä kehitys ja yhteiskuntaetiikka. (Launonen, 2000, 263.) Ajattelu- ja keskustelutaitojen opettamisen ideoijana tunnetun filosofian professori Matthew Lipmanin (2019) mukaan 1980-luvulle tultaessa alettiin kiinnittämään erityistä huomiota ajattelun laatuun ja sen yh-

teiskunnalliseen merkitykseen sekä maailmankuvan muodostumiseen. Näistä sai alkunsa kriittisen ajattelun liike. Lipmanin mukaan hyvä ajattelu sisältää kolme pääkohtaa: kriittisyyden, luovuuden ja huolehtimisen, jotka yhdessä toimiessaan johtavat moniulotteiseen ajatteluun. Lipmanin tavoitteena oli parantaa lasten arvostelukykä yhdistelemällä kolmea pääkohtaa. Lopputulosta Lipman nimitti inhimilliseksi viisaudeksi, joka auttaa yksilöä ja yhteisöä saavuttamaan hyvän elämän. (Lipman 2019, 43–58, 222, 225 & 351.)

Peruskoulujen opetussuunnitelmassa painotettiin 1990-luvulla edelleen yhteiskunnallista näkökulmaa ja yhteiskunta nähtiin moniarvoisena. Moniarvoisuus koettiin tosin myös ongelmalliseksi pelähten sen johtavan pahimmillaan arvottomuuteen ilman yleisesti hyväksytyjä periaatteita. Opetussuunnitelman pyrkimyksenä oli kuitenkin lisätä suvaitsevaisutta erilaisuutta kohtaan ottaen huomioon oppilaiden erilaiset taustat ja arvomaailmat. (Launonen 2000, 281–282.) Leppäsen mukaan suomalaisen monikulttuurisen musiikkikasvatuksen avauspuheenvuoro olisi esitetty vuonna 1995 kirjassa *Musiikkitunteja maailmalta: Monikulttuurisia kohtaamisia*. Kirjan ideana oli antaa tuleville opettajille työkaluja lähestyä muutakin kuin länsimaalaista musiikkia. (Leppänen 2010, 170–171.)

2000-luvulle tultaessa ulkomaalaisten maahanmuutto kasvoi voimakkaasti (ks. Tilastokeskus 2024), minkä myötä Suomesta tuli yhä monikulttuurisempi. Monikulttuurisuuden lisääntyminen näkyi myös vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa eli POPS:ssa, jossa suomalaisen kouluun viitattiin kulttuurisesti muuntautuvana ja monimuotoisena yhteisönä, jossa ”paikallinen ja globaali limittyvät” ja ”erilaiset uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain” (POPS 2014, 28). POPS:ssa nousi esiin muun muassa oman kulttuurisen ymmärryksen avartaminen eri kulttuurien musiikkityyleihin tutustumalla (POPS 2014, 264). Monikulttuurisuuteen havahtuminen maahanmuuton lisääntyessä herätti 2000-luvun alussa keskustelun muun muassa koululauluna laulettuna ja kevätlukukauden päättävän Suvivirren asemasta. Leppäsen (2010) mukaan jo 1800-luvulta kouluihin juurrutetun virren asemaa puolustettiin pitäen sitä muun muassa sivistävänä verrattuna populaarikulttuuriin. Lisäksi virsi nähtiin yhteisöä vahvistavana. Keskusteluun viitaten Leppänen nostaa esiin kirkon ja valtion vahvan yhteyden, jonka myötä myös koululaitos sisältää tunnustuksellisia elementtejä ja rituaaleja, joista Suvivirsi toimii hyvänä esimerkkinä. Leppänen viittaa käsitteeseen me ja muut, joiden kautta ihmiset jaetaan erilaisiin ryhmiin. Suvivirsi-keskustelu paljasti Leppäsen mukaan muun muassa rasistisia piirteitä sekä ristiriitaista ajattelua suomalaisessa yhteiskunnassa. Suvivirren ympärillä käydyssä keskustelussa ehdotettiin esimerkiksi, että ne lapset, joiden vakuumukseen Suvivirsi ei sovi, voivat jättää tulematta kevätjuhlaan. Leppänen toteaa, että ”yhtäältä Su-

vivirttä pidetään osana kasvatusta, jolla synnytetään lapsiin oikeanlaista vakaumusta, mutta toisaalta ajatellaan, että lapsilla on jo valmiiksi tietynlainen vakaumus.” (Leppänen 2010, 171–180.) Käydystä keskustelusta ja erimielisyyksistä huolimatta musiikkikasvatuksen filosofiaa on kuitenkin ohjannut pyrkimys inhimilliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen, monikulttuurisuuteen sekä yhteisöllisyyteen (Paananen 2023, 70), jonka polttopisteessä keskustelu Suvivirren laulamisesta on toiminut perusteluna niin yhteisöllisyyden puolesta kuin yhteisöllisyyttä vastaan. Käytyä keskustelua voi pitää arvokkaana arvokeskusteluna, jonka keskiössä oli muun muassa Schwartzin arvojaattelussa mainitut vastaparit: muutosvalmius – säilyttäminen. (ks. Schwartz 2012, 9; Helkama 2015, 91–92.)

Historiallisesti katsottuna lastenmusiikin arvostus nousi merkittävästi vuonna 2002, kun lastenmusiikkiorkesteri Loiskikselle myönnettiin valtionavustus, jonka turvin Loiskis teki noin 200 konserttia vuodessa. Leppänen (2010) toteaa tuolloisen kulttuuriministeri Kaarina Drombergin perustelleen päätöstään tietoisena avauksena lastenkulttuurin tukemiseksi. Kyseinen päätös oli vahva arvovalinta, jolla annettiin arvoa niin lastenmusiikille kuin sen tekijöillekin sekä mahdollistettiin muun muassa konserteissa käyminen niillekin perheille, joilla ei olisi siihen muuten varaa tuoden lastenmusiikkia paremmin lapsiperheiden saataville. (Leppänen 2010, 140–144.) Vuonna 2007 Suomessa tehtiin puolestaan maailmanlaajuista historiaa luomalla lapsille oma kansallinen ja puolivirallinen demokraattinen järjestelmä, Suomen Lasten Parlamentti. Sen avulla haluttiin antaa lapsille mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa heitä itseään koskevaan päätöksentekoon. Leppänen huomauttaa, että myös lapset voitaisiin nähdä poliittisina toimijoina, vaikka aikuiset päättävätkin monista heidän asioistaan. (Leppänen 2010, 189–190.) Myös Ruokonen (2016) puhuu osallisuuden puolesta. Ruokosen mukaan musiikinopetus mahdollistaa osalliseksi kasvattamisen, sillä musisoiminen itsessään on osallisuutta. Ruokonen toteaa, että ”osallistavaa musiikkikasvatusta voisi kulttuurisen ja sivistyksellisen näkökulman kautta pitää lasten kasvatuksen arvoihanteena.” (Ruokonen 2016, 11.)

2010–2020-luvuilla luontoon liittyvät tavoitteet ovat nousseet musiikkikasvatuksessa puheenaiheeksi ekokriittisen kasvatusajattelun seurauksena. Jo 1960-luvulla havahduttiin ympäristön heikenevään tilaan, ja 2000-luvulla huoli muuttui ilmasto- ja biodiversiteettikriisiksi. Paananen (2023) toteaa, että ihmisen pyrkimykset vaurastua luonnon kustannuksella ovat aiheuttaneet ilmastokriisin, josta luonnon lisäksi kärsii myös ihminen. Hän huomauttaa, että ilmiö on seurausta edellisinä vuosikatoina vallalla olleesta ihmiskeskeisestä näkemyksestä. Paananen mainitsee ekososiaalisen filosofian, jonka mukaan kaikella elollisella on yhdenvertainen oikeus olemassaoloon ja ihmisellä on eettinen velvollisuus suojella luontoa, koska elämä itsessään on arvokasta. Ekososiaalinen kasvatustavoite

losofia kritisoi kuluttamista, joka tuottaa vain hetkellisen mielihyvän. Paananen toteaa ihmisen identiteetin kehittyvän toisten antamien tunnustusten myötä, ja merkityksellisyyden kokemuksen myötä lapsi voi puolestaan oppia kunnioittamaan itsensä lisäksi myös muita ihmisiä ja eläinlajeja sekä ympäröivää luontoa. Hän huomauttaa, että ”vain oman olemassaolonsa arvokkaana kokeva yksilö voi arvostaa myös muita ja kokea vastuuta maailman tilasta”. (Paananen 2023, 46–50.)

Lapsia on alusta alkaen pyritty kasvattamaan myös itsenäisiksi, jossa on Sintosen (2003) mukaan se riski, että se voi johtaa myös itsekkyyteen ja välinpitämättömyyteen oikeusperusteisen etiikan korvautessa hyveperusteisen etiikan. Samalla kasvattajat ovat alkaneet pidättäytyä lausumasta moraalisia kannanottojaan keskittyessään kehittämään nuorten arvostelukykä. Tällaisessa skenaariossa media, mukaan luettuna Yle, saa yhä suuremman kasvattajan roolin. Sintonen huomauttaa, että ongelmia saattaa lisätä myös mediakulttuurin kokeminen yksin, jos lapset katsovat televisiota tai käyttävät älypuhelimien sisältämiä media-alustoja itseksensä omassa huoneessaan. Näitä muutoksia Sintonen pitää merkkeinä perinteisten rakenteiden murtumisesta sukupolvien eläessä yhä enenevässä määrin erillään. (Sintonen 2003, 33–36.) Sitä suurempi arvo on sekä Lipmanin jo 1980-luvulla että Sintosen 2000-luvulla peräänkuuluttamalla kriittisen ajattelutaidon kehittämisellä valmiiden ajattelumallien siirtämisen sijaan (ks. Sintonen 2003, 37; Lipman 2019). Toisaalta ranskalainen filosofi Michel Foucault (2014) huomauttaa, että kyse saattaa olla myös väärintulkinnasta. Foucault viittaa Apollonin temppeliin kaiverrettuihin sanoihin *Tunne itsesi*. Itsetuntemukseen liittyy Foucaultin mukaan olennaisena osana itsensä herruus ja vapaus, joka tarkoittaa vapautta orjuudesta, omista intohimoista, toisista valtioista ja ympärillä olevista ihmisistä. Foucaultin mukaan antiikin ajan etiikka keskittyi siis huoleen itsestä, jonka keskiössä oli itsetuntemus. Foucault toteaa, että itsestään huolehtimiseen on alettu suhtautumaan epäillen ikään kuin se symbolisoisi vääränlaista itserakkautta ja itsekkyyttä. Antiikissa sen sijaan itsestä huolehtiminen on ”luonnehtinut koko moraalista pohdintaa” heijastellen yksilönvapauden etiikkaa. (Foucault 2014, 273.) Kehotus itsetuntemukseen, *gnothi seauton*, tähtää suurempaan päämäärään kuin vain itsensä tuntemiseen. Itsetuntemus, itsestä huolehtiminen ja itsensä ylittäminen sisältävät hyvän käytöksen, kurinalaisuuden suhteessa houkutuksiin, säännön totuuskien omaksumisesta ja niihin sitoutumisesta sekä huolehtimisen myös muista. Näin ollen ne eivät voi Foucaultin mukaan johtaa vääränlaiseen itserakkautteen tai vallankäyttöön muita kohtaan, sillä muun muassa huoli itsestä sisältää siis mielihalujen kontrolloimisen lisäksi myös ymmärryksen omista velvollisuuksistaan suhteessa muihin ihmisiin. (emt., 273–278.)

Nykyistä jälkimodernia yhteiskuntaa analysoidessa on havaittu uusi käänne kohti henkisiä arvoja, jotka eivät kuitenkaan muodosta keskiajan kristinuskoa vastaavaa kollektiivista uskomusjärjestelmää. Tämä tekee nyky-yhteiskunnasta aiempaa pirstoutuneemman, jossa moraalinen perusta on hajanaisempi ja yksilöllisempi, mikä puolestaan johtaa helpommin konflikteihin eri sukupolvien ja ryhmien välillä. Tästä esimerkkinä Antikainen, Rinne ja Koski mainitsevat sukupuolineutraalia avioliittoa ja eläinten oikeuksia koskevat kysymykset sekä suhtautumisen pakolaisiin ja vähemmistöihin. (Antikainen, Rinne & Koski 2021, 29–30.) 2020-luvulla yhtenäiskulttuurin hiipuesssa maailma tuntuu jakautuneen rinnakkaistodellisuuksiin, joissa vallitsevat eri totuudet ja arvot ja joissa soi eri musiikki. Toisaalta Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen toteavat, ettei Suomi ole koskaan ollutkaan kulttuurisesti yhtenäinen vaan Suomessa on asunut jo valtiota perustettaessa moniin eri kieliryhmiin, etnisyyksiin ja uskontoihin kuuluvia ihmisiä (Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen 2013, 338). Erilaisuudesta huolimatta yhteisiksi lauluiksi tulevaisuudessa siirtyvät ne laulut, joihin kaikki voivat yhtyä huolimatta hengellisestä tai poliittisesta vakaumuksestaan. Myös Ylen lastenohjelmien suhteen tehty linjaus puhuu tunnustuksettoman ohjelmasisällön puolesta (Ryösa 2020).

2.4 Lastenlaulut ja musiikki kasvattajana

Sekä musiikin kuunteleminen että harrastaminen vaikuttavat meihin monella tapaa. Musiikin harrastamisen on todettu parantavan tarkkaavaisuutta ja toiminnan ohjauksen taitoa. Lisäksi se edistää vieraan kielen oppimista, varsinkin ääntämistä ja kuullun ymmärtämistä. Musiikin harrastamisen on todettu myös parantavan matemaattisia taitoja. Tutkimusten mukaan musiikin harrastaminen kehittää aivoja erityisen tehokkaasti ala-asteikässä. (Moster 2015, 43.) Kirjassaan *Tunne aivosi* Huotilainen ja Peltonen toteavat musiikin aktivoivan aivoja laajasti. Musiikkiharrastuksen myötä tiettyjen aivojen osien toiminta tehostuu ja varsinkin kuulo-, tunto- ja motorisen järjestelmän osat sekä otsalohko kasvavat. Otsalohkon tehtäviin kuuluu aivojen kokonaisvaltaisimmat ja vaativimmat tehtävät kuten tarkkaavaisuuden säätely ja impulsiivisen käytöksen hillitseminen, ja Huotilaisen ja Peltosen mukaan yhteiskuntamme perustuu muun muassa aikuisten kykyyn säädellä impulssejaan. He lisäävät, että tiedonkäsittelytaidot ja muisti kehittyvät tehokkaammin sekä soittamisen että laulamisen avulla pelkän musiikin kuuntelemisen sijaan. (Huotilainen & Peltonen 2017, 45, 50, 88–89, 167 & 177.) Leppänen (2010) puolestaan huomauttaa, että musiikkia käytetään myös syntymättömien lasten kasvattamiseen ja sitä pidetään mahdollisuutena kommunikoida vielä kohdussa kehittyvän lapsen kanssa. Hän viittaa tutkimuksiin, joiden mukaan jo sikiöt kuulevat ja kokevat musiikkia reagoi-

den ääniin sekä liikkeellä että pulssin muutoksilla. Musiikin on todettu vaikuttavan myös sikiön aivojen kehittymiseen. Lisäksi musiikki hyödyttää myös synnyttävää naista vähentäen synnytykseen liittyvää ahdistusta ja lisäten tyytyväisyyttä ja rentoutta sekä kykyä käsitellä kipua. (Leppänen 2010, 36–40 & 51–52.) Lehto puolestaan toteaa, että taideaineet ylipäättään mahdollistavat ajattelun laajentumisen kehittäen luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä (Lehto 2020, 202). Näin ollen musiikkikasvatuksella on vahvat perusteet lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseksi.

Kuten todettu, musiikkia on kautta vuosikymmenten käytetty arvokasvattajana vedoten muun muassa uskonnollisiin tunteisiin. Musiikkikasvatuksen professori Marja-Leena Juntunen huomauttaa, että oppiminen on sidoksissa tunteisiin, sillä tunteet ohjaavat motivaatiota, joka puolestaan on keskeinen osa oppimisprosessia. Juntunen mainitsee sanonnan ”we feel, therefore we learn”. (Juntunen 2023, 83.) Oppiminen voidaan määrittää muutokseksi tiedon ja taidon sekä arvojen ja tapojen suhteen, mutta oppiminen edellyttää aistien ja muistin läsnäoloa (Ruokonen 2016, 23). Juntunen huomauttaa, että oppimisen ilon ja kehollisuuden merkitys kirjattiin vuoden 2014 opetussuunnitelmaan todeten, että ”oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista” (ks. POPS 2014, 17; Juntunen 2023, 84). Toki ilon merkitys oppimisprosessissa on huomattu jo aiemmin, minkä puolesta puhuu muun muassa vanha suomalainen sananlasku: ”Minkä ilotta oppii, sen surutta unohtaa”. Esi- ja alkuopetuksen musiikkididaktiikan keskiössä onkin kysymys, miten ja miksi ylipäättään opetamme musiikkia lapsille. Ruokosen mukaan musiikkididaktikassa kasvatuksen pyrkimyksenä on sivistynyt, ehjä ja itsenäinen sekä yhteistyö- ja oppimiskykyinen ihminen. Ruokonen huomauttaa, että musiikkia voi lähestyä väline- ja hyötyarvojen sekä luontaisten tai sisäisten arvojen näkökulmasta. Hyödyllisyysarvoista katsottuna musiikkikasvatuksella voi olla sivistyksellinen ja kulttuurinen merkitys. Sen avulla lapsi voi kiinnittyä kulttuuriinsa ja siinä ilmeneviin arvoihin tutustuen samalla muihin kulttuureihin. Musiikki toimii myös itseilmaisun, osalliseksi tulemisen ja ihmiseksi kasvamisen välineenä. Etelä-afrikkalaisissa kulttuureissa *ubuntu* tarkoittaa ”minä olen, koska sinä olet”. Sana kuvastaa yksilön olemassaolon syntyä ja muotoa yhteisönsä kautta. Yhdessä musisoidessa ihminen liittyy yhteisöönsä kuunnellen toisia, tehden yhteistyötä ja viestien itseään. (Ruokonen 2016, 11.) Myös Louhivuori viittaa samaan afrikkalaiseen sanontaan todeten sen olevan yksi tapa mieltää ihminen ”osana sosiaalista verkostoa” (Louhivuori 2009, 12).

Musiikkikasvatukselle löytyy perusteet myös lasten oikeuksien julistuksesta, jossa kerrotaan lasten oikeuksista virkistystoimintaan, leikkiin, kulttuuriin ja taiteeseen (Ruokonen 2016, 12; ks. myös YK

1989). Tätä oikeutta aikuiset voivat sekä edistää että rajoittaa. Ylen lastenohjelmien periaatteissa on mainittu muun muassa lapsen tasapainoisen kasvun tukeminen (ks. Yle 2026), mikä on mahdollista lastenlaulujen ja musiikkikasvatuksen avulla. Sitä varten on hyvä tiedostaa laulujen edustamat arvot ja maailmankuvat, jotka voivat muokata kuulijansa ajattelua suhteessa itseensä ja ympäröivään maailmaan.

2.4.1 Musiikkiliikunta oppimisen tukena

Kreikan kielen sana *rhythmos* juontaa juurensa virtaamista tarkoittaviin verbeihin *rheo*, *rhein*. Platonin mukaan rytmi on aistein tajuttavaa ja ajassa virtaavaa järjestettyä liikettä. (Muukka-Marjovuo 2014, 102.) Carl Orffin (1895–1982) kehittämä Orff-pedagogiikka on Perkiön mukaan kokonaisvaltaista ja oppijalähtöistä musiikkikasvatusta, joka perustuu vuorovaikutukseen sisältäen kuuntelua, liikettä, puhetta, laulua ja soittoa. Orff-pedagogiikan keskiössä on kokemus ja elämys sekä luovuus ja improvisaatio muun muassa kokeilun ja leikin kautta. (Perkiö 2010, 28.) Orff seurasi musiikki- ja tanssikasvatuksen kehittymistä tutustuen muun muassa sveitsiläisen säveltäjä Émile Jaques-Dalcrozen oppeihin (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 32–33). Musiikkiliikunnan isäksi kutsuttu Jaques-Dalcroze (1865–1950) keskittyi ihmiseen mielellis-kehollisena kokonaisuutena. Hänen pedagogiikkansa ytimessä oli musiikin kokemisen ja ymmärtämisen syventäminen aistihavaintojen ja liikekokemuksen kautta. (Juntunen 2023, 86.) Hän uskoi liikkeen vahvistavan havaintoja, ohjaavan toimintatapoja ja ruokkivan mielikuvitusta sekä aktivoivan kuuntelemaan ja kommunikoimaan. Hän halusi herättää oppilaan aistit ja hyödyntää niitä oppimisprosessissa leikin ja liikkeen kautta, joiden hän uskoi vapauttavan oppilaita liiasta itsetietoisuudesta. Jaques-Dalcrozen tavoitteena oli opetus, jonka jälkeen oppilas voisi todeta kokeneensa tietämisen sijaan. Jaques-Dalcrozen ja Orffin opit rantautuivat Suomeen erityisesti Sibelius-Akatemiassa opettavien Maggie Gripenbergin (1881–1976) ja Inkeri Simola-Isakssonin (1930–2012) kautta. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 18–26 & 37–38.)

Lapsille suunnattujen liikunnallisten leikkilaulujen merkitystä ja tärkeyttä valottaa myös aivotutkimuksista saatu tieto, jonka mukaan liikunta vaikuttaa kognitiiviseen suorituskyykyyn. Huotilaisen ja Peltosen mukaan hermosolut tarvitsevat syntyäkseen sekä kognitiivista että fyysistä aktiivisuutta. Aktiivinen liikunta ja jatkuva uuden oppiminen tehostavat aivojen muovautuvuutta ja sitä kautta uusien taitojen oppimista ja tiedon omaksumista. Huotilainen ja Peltonen viittavat myös tutkimuk-

siin, joiden mukaan paljon liikkuvilla lapsilla koulumenestys on parempaa kuin vähän liikkuvilla. (Huotilainen & Peltonen 2017, 57–60.)

2.4.2 Kehollisuus ja oppiminen

Kehollisuutta tutkinut musiikkikasvatuksen professori Marja-Leena Juntunen (2023) toteaa musiikin olemuksen sisältävän sekä henkisen että ruumiillisen ulottuvuuden musiikin sykkiessä koko kehossa. Samalla se on kehollista vuorovaikutusta. Juntunen huomauttaa musiikissa oppimisen tapahtuvan kehollisen kokemuksen kautta. Keho ja kehollisuus ovat sidoksissa ihmisten tulkintoihin ja kokemuksiin maailmasta ja vaikuttavat sitä kautta myös ihmisen rakentamiin merkityksiin ja käyttäytymiseen. Juntunen huomauttaa, että juuri kehollisuuden kautta ihminen voi ymmärtää riippuvuutensa ympäristöstä ja havahtua sitä kautta vastuulliseen ajatteluun. (Juntunen 2023, 77 & 85.) Kehollisuus pohjautuu fenomenologiseen filosofiaan, jota ohjaa holistinen ihmiskäsitys. Näin ollen ihminen on kokonaisuus, jonka toimintoja ohjaa kehollinen mieli ja mielellinen keho. Juntunen nostaa esiin kehollisuuden keskiössä olevan ilmiön, jossa ihminen ei kohdistu huomiotaan siihen, ”miten asiat ovat, vaan siihen, miten ne koetaan.” (emt., 78–80.) Kehollinen oppiminen, niin sanottu hiljainen tieto, on Juntusen mukaan syvempää kuin pelkällä ajattelulla tai sanallisella ilmaisulla sisäistetty tieto. Kehollisuuteen pohjaavan opetuksen pyrkimyksenä on huomioida kehollisuus ja tunnekokemuksen merkitys. Tutkimusten mukaan oppimistehtäviin integroidut liikkeet voivat tehostaa oppimista ja suorituskykyä auttaen samalla purkamaan työmuistia, joka puolestaan vapauttaa työmuistin kapasiteettia uuden oppimiseen. Liikkeellä voi Juntusen mukaan aktivoida ja ohjata musiikin ”kuuntelua sekä syventää musiikillista kokemusta ja ymmärtämistä”. (Juntunen 2023, 84–88.) Samalla liike toimii itseilmaisun välineenä tarjoten tilaisuuden tutkia, kokeilla luovasti. Lisäksi musiikkiliikunnan yhteydessä tulee harjoitettua muun muassa rytmitajua, tarkkaavaisuutta, tietoisuutta ja keskittymistä. Arvokasvatuksen näkökulmasta merkittävintä lienee, että vahva kokemus voi muuttaa kokijansa ajattelua, asenteita ja arvoja. (emt., 94.) Kuten aiemmin todettu, myös Maslow ja Scheler korostivat ihmisen kehon merkitystä suhteessa ihmisen tekemiin havaintoihin ja valintoihin (ks. Maslow 1954, 72–73; Solasaari 2010, 26 & 88).

Leikkilaulut perustuvat kielen ja kehon vuoropuheluun, jossa laulussa mainittuja asioita ilmaistaan kehollisena liikkeenä. Kehollisuuden merkitys näyttää kuitenkin jakavan mielipiteitä aina Antiikin Kreikasta tähän päivään saakka. Esimerkiksi musiikkitieteen dosentti Taru Leppänen nostaa kirjas-

saan *Vallatonta musiikkia* Ti-Ti Nallen Riitta Korpelan tyylikkään pukeutumisen ja kappaleiden sanomallisen sisällön pedagogisuuden korkeimmaksi arvoksi lastenmusiikissa ohittaen leikkilaulujen sisältämän kehollisen ja pedagogisen ulottuvuuden todetessaan, että ”Korpela kuitenkin kantaa lasten kasvatusvastuuta ilmeisemmin myös musiikkia tehdessään, mikä sopii perinteisen naisen rooliin. Nainen kantaa huolta kasvatuksesta ja miehet pitävät hauskaa lasten kanssa.” (Leppänen 2010, 98.) Leppänen kiinnittää huomiota myös Fröbelin palikoiden esiintymiseen, jota hän luonnehtii epäaikuismaiseksi käyttäytymiseksi (emt., 99). Leikkilaulut saattavatkin näyttäytyä aikuisille pelkkänä lapsekkaana hauskanpirona ilman pedagogista ulottuvuutta. Leikkilauluja voi muotonsa puolesta pitää kuitenkin jopa arvovalintoina, joilla halutaan korostaa kehollisuuden merkitystä maailman kokemisessa ja oppimisessa. Leikkilauluja leikkiessään lapset ovat kehollisuuden ytimessä ja kehittävät valmiuksiaan oppimisen ja itseilmaisun suhteen. Leikkilaulut puhuvat myös leikkimisen tärkeyden puolesta. Yksi Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin muusikoista on Tuomo Rannankari, jonka laulu Leikki on lasten työtä mukailee kansakouluopettaja J. N. Vainion ajatusta leikin tärkeydestä (ks. Yle Areena 2026; Vainio 1921). Leikki onkin yksi keskeisimmistä asioista varhaiskasvatuksen pedagogiikassa (Ruokonen 2023, 195).

2.5 Yle arvokasvattajana

Vuonna 1926 perustettu Yleisradio eli Yle on valtiollinen ja kansallinen instituutio, joka oli alun perin yksityinen osakeyhtiö pyrkien välttämään poliittisia ja yhteiskunnallisia kiistakysymyksiä. Vuonna 1934 Yle muuttui kuitenkin valtionyhtiöksi, sillä poliitikot halusivat päästä vaikuttamaan ohjelmasisältöihin. Valtionyhtiöksi muuttuminen liittyi vahvasti arvoihin, sillä Yle oli päättänyt olla radioimatta kieltolain 10-vuotisjuhlaa, jonka valtionjohto olisi halunnut radioitavan raittiusaatteen mukana tuoman sivistyksen ja kansanvalistuksen nimissä. Toisin sanottuna valtio siis halusi puuttua Ylen toimintaan nimenomaan arvokasvattajana. (Soramäki 2022, 11 & 38.) Ylen alkuperäistehtävä on omien sanojensa mukaan tiedottaa, valistaa ja viihdyttää. Yle kuuluu Suomen julkisiin palveluihin ja sen olemukseen on normatiivisesti liitetty riippumattomuus, universaalius, kansalaisuus ja laatu. Yhteiskunnallisena toimijana Yle on toki joutunut tasapainoilemaan erilaisten poliittisten aatteiden ja tapahtumien keskellä pyrkien kuitenkin säilyttämään riippumattomuutensa. (Kortti 2025, 11–12.) Tosin sen kehitys riippumattomaksi mediatyhtiöksi ei ole ollut mutkaton. Esimerkkinä mainittakoon sisällissodan voittajien eli valkoisen puolen muistojuhlat, jotka radioitiin, mutta hävinneiden muisteluille ei annettu julkista tilaa. (Kortti & Hänninen 2025, 72.) Myös talvisodan puhjettua

Ylestä tuli hetkeksi avoimen poliittinen toimiessaan valtion propagandakanavana, jonka sisältöä muun muassa poliitikot ja puolustusvoimat sanelivat (Kortti 2025, 20; Soramäki 2022, 61). Lisäksi uskonnolliset radiojumalanpalvelukset ovat olleet osa Ylen ohjelmatarjontaa alusta asti (Kortti & Hänninen 2025, 64). Valtiopäivillä vuonna 1930 Ylen silloista linjausta kritisoikin muun muassa RKP:n kansanedustaja Carl Sanmark todeten radion olevan alistettu palvelemaan kirkkoa, uskontoa ja porvariain puoluepropagandaa, johon keskustapuolueesta todettiin, että ”mitä pahaa siinä on?” (Kortti & Hänninen 2025, 65). Riippumattomuus on siis ollut hyvä pyrkimys, mutta vaikea toteuttaa.

Yle on Kortin (2025) mukaan kaupallisia kanavia vapaampi suhteessa kuuntelija- ja katsojalukuihin. Vapautensa, keskeisen asemansa ja resurssiensa myötä julkisrahoitteisella Ylellä on ollut mahdollisuus kautta Ylen historian tilata sisältöä parhaiksi katsomiltaan tekijöiltä. Yleä ohjaavista arvoista universaalius tarkoittaa Ylen kohdalla pyrkimystä tarjota palveluja kaikille yhteiskunnassamme eläville ryhmille kattaen koko maan. Universaalius sisältää ajatuksen sosiaalisesta ja kulttuurisesta monimuotoisuudesta huomioiden täten sekä enemmistön että vähemmistön tarpeet. Kansalaisuudella Yle ei viittaa niinkään suomalaisuuteen, vaan jaettuun jäsenyyteen poliittisessa yhteisössä. Kansalaisuusaatteellaan Yle on pyrkinyt omalta osaltaan rakentamaan kansallista identiteettiä luomalla sekä poliittista että sosiaalista yhteisöllisyyttä ja vahvistamalla sitä kautta demokraattista poliittista kulttuuria. Tosin Ylen suunnitteluvaiheessa toimintaa ohjasi vahvasti fennomaaninen kansansivistysajattelu, jonka keskiössä oli nimenomaan suomalaisuus ja sivistyneisyys. 2020-luvulla käsitys kansalaisuudesta laajeni koskemaan yhä enenevässä määrin myös kulttuurisia vähemmistöjä ja sitä kautta monimuotoista kansalaisuutta. Kautta historiansa Yle on toiminut ohjaajana kohti ”oikeanlaista kansalaisuutta”. Ylen toimitusjohtaja Merja Ylä-Anttila puolustikin Ylen asemaa vuonna 2024 julkisrahoitteisena toimijana todeten, että ”kyse on kansallisen identiteetin säilyttämisestä.” (Kortti 2025, 12–25.)

Ylen tavoitteet on yhdistetty esikuvansa BBC:n ensimmäisen pääjohtajan John Reithin (1889–1971) ajatukseen palvelusta, joka ulottuisi kaikkien kansalaisten koteihin. Jukka Kortin mukaan idea palvelusta on lähtöisin jo 1800-luvun Englannista, jolloin koettiin moraaliseksi velvollisuudeksi sivistää alempia sosiaaliryhmiä. BBC halusi tarjota heille sitä, mitä ”luulemme heidän tarvitsevan - ei sitä, mitä he haluavat.” (Kortti 2025, 22–23.) Yleisradio-lehdessä todettiin, että kansanvalistuksen keskiössä ovat opettavat ja kehittävät sisällöt, mutta myös pyrkimys lisätä yleisön ymmärrystä korkeampien taide-esitysten, kuten musiikin, suhteen. (emt., 22–23.) Sivistämispyrkimystensä lisäksi

Yleä ovat ohjanneet myös valtakunnalliset tavoitteet. Esimerkiksi välirauhan aikana vuonna 1930 Ylen tavoitteita oli työn kunnioittaminen, yhteiskunnallisten luokkien suhteiden lähentäminen, kie-
litaistelusta luopuminen ja yhteisen edun ajaminen. (Kortti & Hänninen 2025, 93.)

Kuten Ylen 100-vuotishistoriajulkaisujen koordinaattori Ismo Silvo (2025) toteaa, Yle perustettiin aikana, jolloin Suomi oli vasta toipumassa sisällissodasta ollen yhä jakautunut. Ylen ajatuksen takana oli sivistysaate, jolla haluttiin vahvistaa kansakunnan kehitystä ja yhteisöllisyyttä radion kuulijoille jaetun taiteen ja tieteen avulla. Niin tuolloin kuin nytkin ”suomalaisten erilaisuus ja moninaisuus haastavat Ylen julkisen palvelun tarjontaa”. (Silvo 2025, 9.) Yhdeksäs syyskuuta vuonna 1926 Ylen ensimmäisessä lähetyksessä todettiin Ylen jatkavan edeltäjiensä Radioyhdistyksen ja Radiopataljoonan aloittamaa työtä, jonka keskiössä oli sivistys, tiedonanto ja virkistys. Yleä verrattiin eduskunnassa pidetyssä puheenvuorossa kansalaisopistoon, jossa ”opetetaan kieliä, kirjanpitoa, kotitaloutta, ammattiopetusta y.m. sellaista.” (Kortti & Hänninen 2025, 19.) Ylen tärkeimpänä tehtävänä pidettiin kansan sivistämistä. Radiota puolestaan pidettiin sekä teknisenä ihmeenä että perheenjäsenenä, joka vaikutti niin yhteisöjen toimintaan, töiden aikatauluttamiseen kuin sisustukseenkin. Vuonna 1929 kuultiin radiossa Helsingin Suomalaisen Lyseon, nykyisen Resson lukion, lehtorin Ernst Lampenin (1885–1938) esitelmä Ylen moraalisesta merkityksestä, jossa todettiin radion olevan suvaitsevaisuuden paras ase, sillä se totuttaa ihmiset kuuntelemaan ja suvaitsemaan kaikenlaisia aatteita. (Kortti & Hänninen 2025, 20 & 27.)

Lapsille Yle on tarjonnut ohjelmaa alusta alkaen. Esimerkiksi 1920-luvulla Lastentunti oli Kurvisen ja Tuukkasen (2025) mukaan yksi lapsille suunnatuista radio-ohjelmista, joka perustui ohjelman juontajan, Markus-sedän, ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Ohjelma pyrki synnyttämään ihanteen valistuneesta ja hyvästä kansalaisesta. Vuonna 1938 Suomisen perhe jatkoi ajatusta tarjoamalla kuulijoilleen hengeltään ihanteellisen suomalaisen perheen. 1960-luvulla pidettiin edelleen arvossa niin sanottuja perinteisiä arvoja ja hyveajattelua opastaen lapsia esimerkiksi kuuliaisuuteen, vastuullisuuteen ja työteliäisyyteen. Lisäksi lapsille opetettiin muun muassa luontosuhteen rakentamista, liikunnallisuuden tärkeyttä kuin myös kristillisiä arvoja moraalisia opetuksia kaihtamatta. Samalla vuosikymmenellä kuuliaisuus ja muut arvot saivat rinnalleen ajatuksen lapsesta yhteiskunnallisena toimijana. (Kurvinen & Tuukkanen 2025, 331–334 & 347.)

Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitaan myös vähemmistöryhmien huomioiminen. Kuitenkin osa vähemmistöryhmistä on sivuutettu Suomessa vallitsevien lakien takia. Muun muassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä käsittelevä sisältö oli kiellettyä 1971 vuoteen asti homouden ollessa kriminalisoitua. Myös sen jälkeen aina vuoteen 1999 asti oli voimassa niin sanottu kehotuslaki, jonka mukaan homoseksuaalisuuden esittäminen myönteisessä valossa oli rangaistavaa. Tosin vuonna 1994 voimaan tullut yleisradiolaki on velvoittanut Yleä tuottamaan ohjelmaa erityisryhmille, kuten Suomen alueella asuvalle alkuperäiskansalle, saamelaisille. (Hänninen 2025, 303 & 315.) Mahdollisesta seksuaalivähemmistöille tuotetusta ohjelmasisällöstä Ylen historiikeissa ei kuitenkaan kerrota.

Ylen voidaan todeta olleen yhtenäiskulttuurin vahvistamisen suhteen keskeisessä roolissa aina 1980-luvulle asti, jolloin Suomessa jaettiin Kortin mukaan pitkälti samat arvot. Vallalla ollutta yhtenäisyyttä Kortti selittää samojen ohjelmien katsomisella. (Kortti 2025, 132.) Samana vuosikymmenenä kaupalliset radiot alkoivat haastaa Yleä paikallisradioillaan. Tähän Yle vastasi 1990-luvulla onnistuneella kanavauudistuksella rockpainotteisine Radiomafioineen, joiden sisältö puhutteli myös nuoria. 1990-luvulla Ylen asennoituminen yleisönsä muuttui ja kansalaisten sijaan kuulijoista tuli asiakkaita ja kuluttajia. 2020-luvulla kuulijoista kerätyn datan perusteella nuoriakin tärkeämmäksi kohderyhmäksi Ylelle on paljastunut lapset. (Kortti & Hänninen 2025, 302.) Lapsille tuottamansa kulttuurin myötä media toimii sekä kasvattajana että ”portinvartijana” (Sintonen 2003, 1), kuten Ylen historiaan ja toimintaan perehtyneistä tutkimuksista käy ilmi.

Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittu rikas äidinkieli on ollut yksi Ylen tärkeistä sivistyksellisistä tehtävistä alusta alkaen, ja sotien jälkeisenä aikana Ylen johtajana toiminut Hella Wuolijoki oli erityisen tarkka kielestä. Wuolijoen kerrotaan hyökänneen populaarimusiikkia, kuten ”malmsteenia ja lännen lokareita”, vastaan arvostellen sitä niin sanoitusten kuin tyylilajiensakin osalta. (Kortti 2025, 214 & 219.) Myös 1965 Ylen tuore pääjohtaja Eino S. Repo kehotti ohjelmaneuvostojaan kiinnittämään huomiota Ylen rooliin musiikkikasvattajana. Viihdemusiikin vastaisuudella oli musiikkikasvatuksen professori Marjut Laitisen mukaan se hyvä puoli, että Ylen tarjoama taidemusiikki on voinut toimia tärkeänä henkireikänä alueilla, joista oli pitkä matka korkeatasoisiin taidekouluihin. (emt., 214 & 219.)

Yle siis suodattaa lastenkulttuuria ja toimii näin ollen vallankäyttäjänä suhteessa lapsiin, lapsiperheisiin ja lastenmusiikintekijöihin. Samalla se tasapainoilee koko kansan äänenä pyrkien ottamaan huomioon kaikenlaiset ryhmät ja toisaalta pyrkien samalla puolueettomuuteen. Ylen sisällä on käyty

keskustelua siitä, minkälainen toiminta ja sisältö ylipäätään nähdään poliittisena toimintana. (Kortti & Hänninen 2025, 74–75.) Soramäki huomauttaa, että ”julkisen palvelun tehtävistä huolehtiminen, valvonta ja resurssien yleinen allokointi ovat korkean tason yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä, joista päättäminen kuuluu selvästi politiikan piiriin” (Soramäki 2022, 340–341). Myös Ylen historia todistaa, että lapsille suunnattu sisältö voidaan nähdä poliittisen toiminnan paikkana.

Kuten Saukkonen ja Moilanen (2018) toteavat, ”maailma tulee muuttumaan monilla ennakoimattomilla tavoilla, mutta tämä muutos ei ole mikään itsestään toteutuva automaatio. Ihmiset muuttavat maailmansa - toivottavasti eivät kuitenkaan mielihalujensa mukaan, vaan vastaten niihin haasteisiin ja ongelmiin, joihin elämäntapamme johtaa. Tämän päivän kasvattajat osallistuvat tulevaisuuden rakentamiseen, sillä kasvatus tuottaa niitä tiedollisia, taidollisia ja moraalisia valmiuksia, joita tulevaisuuden rakentajat käyttävät. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia siitä, että nämä valmiudet riittävät. Näin tämän päivän kasvattajat ovat vastuussa tulevaisuudesta.” (Saukkonen & Moilanen 2018, 14.) Samalla he jäävät kuitenkin pohtimaan kasvatuksen mahdollisuuksia ja rajoja vastuuseen kasvattamisen osalta. Se tuo mieleen vanhan suomalaisen sanonnan, joka voisi sisältää vastauksen mahdolliseen ongelmaan: Koko kylä kasvattaa. Tässä tapauksessa kyläksi voisi mieltää julkisrahoitteen Ylen, lastenkulttuurin tuottajat ja toimittajat sekä vanhemmat, musiikintekijät ja pedagogit. Niin aikuisten kuin lasten on syytä pohtia arvoja sekä yksin että yhdessä pitämällä mielessä myös antiikin aikainen sanonta *tunne itsesi*, joka voidaan mieltää kolmivaiheisena prosessina koostuen kokemisesta, tiedostamisesta ja oivaltamisesta (Salonen 2010, 209). Tunne itsesi sisältää myös vapauden, veljeyden ja tasa-arvon käsitteet kaikissa merkityksissään sisältäen ymmärryksen vastuusta ja velvollisuuksista suhteessa muihin (Launonen 2000, 21; ks. myös Foucault 2014, 273–278).

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimustehtävä ja -kysymys

Tutkimukseni tavoitteena on kiinnittää huomiota lastenlauluihin arvokasvattajina. Haluan tehdä näkyviksi lauluissa ilmenevät arvot sekä tarkastella, minkälaiset arvot ohjaavat Ylen julkaisemaa lastenkulttuuria ja miten Ylen lastenohjelmien periaatteet ilmenevät tutkimissani lastenlauluissa. Pyrin tutkielmallani lisäämään tietoisuutta yhteiskunnassa vallitsevista arvoista ja lauluista, jotka ohjaavat ajattelua ja toimintaa rakentaen samalla kuulijoidensa minä- ja maailmankuvaa. Tutkielmani pääkysymys on, miten arvokasvatus ilmenee Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin lauluissa. Vastaan kysymykseen kolmen alakysymyksen avulla:

1. Minkälaisia arvoja Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaattissa olevat laulut sisältävät?
2. Minkälaiset arvot ohjaavat Ylen julkaisemaa lastenmusiikkia?
3. Miten Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot suhteutuvat 100 lastenlaulua -formaattissa olevien laulujen arvoihin?

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jonka pääkohteena on Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin laulut (ks. Yle Arena 2026). Valitsin tutkimuskohteekseni kyseisen formaatin laulut, koska ne edustavat lastenlauluja useilta eri vuosikymmeniltä ja ovat valikoituneet formaattiin lukuisten lastenlaulujen joukosta julkisrahoitteisen Ylen sisällöksi. Ylen sisällöntuotantoa ohjaavat periaatteet ovat kaikkien luettavissa ja siten julkilausuttuja. Tein tutkielmani noudattaen pääosin laadullisen tutkimuksen strategioita. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullinen tutkimus on yksinkertaistettuna aineiston muodon kuvaamista ja se koskee useimmiten kielellistä ilmaisua. Sen tehtävä on maailman ymmärtäminen käsitteellisesti, ja se on ottanut vaikutteita muun muassa hermeneutiikasta, fenomenologiasta ja analyyttisestä kielifilosofiasta soveltuen näin ollen hyvin tekstien tulkitaan. (Eskola & Suoranta 1998, 13, 25, 64 & 75.) Hakalan (2024, 47) mukaan hermeneuttinen tutkimus edustaa tyypillisintä laadullista tutkimusta. Sanana hermeneuttinen viittaa kreikan kielen ver-

biin *hermeneua* eli tulkita, selittää ja *hermeneutik 'techne* tarkoittaa tulkinnan taitoa (Anttila 2006, 549). Eskolan ja Suorannan mukaan laadullinen tutkimus on muun muassa ”sukeltamista kertomusten ja kertomuksellisuuden monikerroksisiin ja -ulotteisiin maailmoihin” (Eskola & Suoranta 1998, 24). Tutkielmani edustaa siis hermeneuttista tieteenperinnettä koskien merkityssisältöjä tutkiessani lastenlaulujen sanoitusten sisältämiä arvoja. Eskolan ja Suorannan mukaan empiirinen tutkimus perustuu sille ajatukselle, että tutkittavien vastaukset kertovat totuuden. Kuitenkin realistisessa kieli­käsityksessä kieli mielletään itsessään todellisuutta tuottavaksi tekijäksi. Näin ollen kyse on tulkitsemisen ja ymmärtämisen prosessista, jossa ”esityksen ja todellisuuden välisen suhteen sijasta keskeiseksi nousee eri esitysten välinen suhde”. (emt., 139.) Tulkitsin laulujen sisältämiä arvoja pääosin laulujen sanoitusten kautta. Poikkeuksen tekevät leikkilaulut, jotka jo muotonsa puolesta ovat arvovalintoja ja sisältävät kasvatuksellisia tavoitteita. Näin ollen otin leikkilauluja tulkittessani huomioon sanoitusten lisäksi myös niiden kehollisuuteen ja musiikkiliikuntaan perustuvan pedagogiikan.

Käytin tutkielmassani menetelmänäni aineistolähtöistä sisällönanalyysia eli induktiivista lähestymistapaa, jossa pyritään löytämään tekstin merkityksiä ja kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2006, 106–107). Toinen menetelmäni oli teoriaohjaava analyysi eli deduktiivinen lähestymistapa, jossa ”aineiston analyysia ohjaa valmis, aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys”, (emt., 99 & 116) johon aineisto luokitellaan. Teoriaohjaavan analyysin suhteen hyödynsin Leevi Launosen (2000) tekemää arvojaottelua, joka aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin yhdistettynä tuki parhaiten tutkielmani tekoa ja luotettavan lopputuloksen saavuttamista. Valitsin teoriaohjaavan analyysini pohjaksi Launosen tekemän luokittelun sen selkeärajaisuuden vuoksi. Launosen luokittelussa mainittuja arvoja oli käytetty myös aiemmissa maisterintutkielmissa ja tulkitsin sen puoltavan Launosen jaottelun sopivuutta tutkielmaani. Pelkistin ja ryhmittelin haastatteluissa esiin nousseet arvot Launosen tekemiin teoreettisiin käsitteisiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin tapaan (ks. Tuomi & Sarajärvi 2006, 110–111; Launonen 2000). Tematisoin Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot ja formaatin lauluissa ilmenevät arvot Launosen (2000) jakamiin luokkiin pohtien minkälaisia arvoja ja sitä kautta maailmankuvia laulujen tarinat sisältävät.

Laadullisen analyysin ideana on selkeyttää aineistoa ja tuottaa sen kautta uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 138). Sisällönanalyysin ytimessä on luokkien laatiminen ja lopputuloksena yleensä sisältöä kuvaavat kategoriat. Sisällönanalyysissa voi hyödyntää myös kvantifointia, joka mahdollistaa ilmiöiden mittaamisen numeerisesti, esimerkiksi prosentteina. Tämä tuo sanallisen kuvaamisen

rinnalle myös määrällisen havainnollistamisen ulottuvuuden. (Elo ym. 2022, 216–218.) Aineiston luokittelun yhteydessä kvantifioin aineiston tekemääni Excel-taulukkoon nähdäkseni, kuinka paljon aineistosta löytyy luokittelun mukaisia kasvatuksellisia tavoitteita (ks. Tuomi & Sarajärvi 2006, 117).

3.3 Aineiston tuottaminen

Tutkielmani keskiössä on 100 lastenlaulua -formaattissa olevat laulut (ks. Yle Areena 2026), toisin sanottuna valmis aineisto (ks. Eskola & Suoranta 1998, 119), joka koostuu sekä uusista että vanhoista lastenlauluista. Toisin kuin formaatin nimi antaa ymmärtää, formaatissa on yli 100 laulua, joista ensimmäiseksi julkaistuja on poistettu vuosien 2020–2026 välillä, jotta formaattiin mahtuisi lisää uusia lauluja (Ryösä 2021). Aloittaessani tutkielman teon vuonna 2020 analysoin formaatin 100 ensimmäistä laulua. Vuoteen 2026 mennessä sadasta ensimmäisestä laulusta oli poistettu kolmekymmentä, joiden tilalle oli otettu uusia lauluja. Lopulta päädyin analysoimaan sadan ensimmäisen laulun lisäksi 15 uudempaa laulua ja rajaamaan poistettujen laulujen analyysit tutkielmani tulosluvusta. Näin ollen tutkielmani tarkastelun kohteena on 85 formaatissa julkaistua laulua, jotka ovat yhä kuultavissa kyseisessä formaatissa. Valitsin laulut julkaisujärjestyksen mukaan, mutta koska osa formaatin alkupäässä julkaisuista lauluista on siis poistettu, tutkielmani ei sisällä formaatin vanhimpia eikä uusimpia julkaisuja, vaan 85 formaatissa pisimpään säilynyttä ja yhä kuultavissa olevaa laulua.

Laulujen lisäksi käytin aineistonani myös tekemiäni puolistrukturoituja haastatteluja, joissa haastateltavat saivat vastata kysymyksiin omin sanoin (ks. Eskola & Suoranta 1998, 87). Haastattelin Ylen lastenohjelmien vastaavaa tuottajaa Teija Ryösää ja Ylen lastenohjelmien toimittajaa Petra Stoltia, joista molemmat ovat Stoltin (2020) mukaan vastanneet 100 lastenlaulua -formaatin ideoimisesta ja toteuttamisesta yhdessä muun muassa Hanna-Mari Kauhasen kanssa, joka toimii myös Ylen lastenohjelmien tuottajana. Toteutin haastattelut sähköpostitse, mikä antoi mahdollisuuden vastausten pidempiaikaiseen pohtimiseen ja jäsentelyyn sekä jatkokysymysten esittämiseen myös varsinaisen päähaastattelun jälkeen. Puolistrukturoidut haastattelukysymykseni olivat:

- A) Onko sinulla/Pikku Kakkosella lastenkulttuurin sisällöntuottajana jokin suurempi visio tai toimintaa ohjaava arvo, mihin lastenmusiikilla/-ohjelmilla tähdätään ja miksi sitä ylipäätään tehdään?
- B) Minkälaista kuvaa elämästä, maailmasta, ihmisyydestä tms. haluatte lapsille välittää?
- C) Mitä lapsille suunnatussa sisällössä, esim. tarinankerronnassa/sanoittamisessa, säveltämisessä, sovittamisessa ja esiintymisessä tulisi mielestänne ottaa huomioon?

3.4 Aineiston luokittelu ja analyysi

100 lastenlaulua -formaatin ohjelmisto (ks. Yle Areena 2026) koostuu kahdenkymmenen kahden eri kokoonpanon esittämistä niin vanhoista klassikoista kuin uudemmistakin lastenlauluista, jotka käsittelevät monenlaisia aiheita useasta eri näkökulmasta. Osa lauluista on niin kutsuttuja eläinlauluja sisältämättä kuitenkin varsinaisesti luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita, kuten luonnon suojelua ja ekologista elämäntapaa. Näin ollen luokittelin kaikki laulut sekä niiden sisältämien aihepiirien että kasvatuksellisten tavoitteiden eli laulujen sisältämien arvojen mukaan. Hyödynsin luokittelussa Leevi Launosen (2000) tekemää kasvatustavoitteiden jaottelua, johon linkitin Ylen lastenohjelmien periaatteissa (ks. Yle 2026) mainitut ihanteet ja tavoitteet sekä Ylen lastenohjelmien tuottajan Teija Ryösän (2020-2026) ja toimittajan Petra Stoltin (2020) haastatteluissa mainitsemat arvot ja ihanteet.

Monet formaatin lauluista koskettavat useampaa aihepiiriä ja sisältävät myös useita kasvatuksellisia tavoitteita. Päätin luokitella laulut tulososassa sen perusteella, mitä arvoa ne tulkintani mukaan edustivat eniten. Lisäksi päätin valita teksteistä tulososaan katkelmia niistä lauluista, joissa kunkin aihepiirin kasvatukselliset tavoitteet ilmenivät mielestäni hyvin. Toisaalta tulososa sisältää esimerkkejä myös niistä lauluista, joiden teksteissä on tulkintani mukaan kuultavissa arvoristiriitaa suhteessa Ylen lastenohjelmien ohjaaviin arvoihin. Autenttisilla lainauksilla halusin lisätä tutkielman luotettavuutta ja vahvistaa tehtyjen tulkintojen uskottavuutta (ks. Elo ym. 2022, 223).

Ylen lastenohjelmien periaatteet osoittautuivat haasteellisiksi laulujen luokittelun kannalta. Ylen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen tasapainoista kasvua, omaa ajattelua ja oppimista sekä tarjota käyttäjilleen rikasta äidinkieltä (ks. Yle 2026). Nämä tavoitteet sisältyvät tulkintani mukaan kaikkiin Launosen (2000) mainitsemiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin, sillä jo musiikki itsessään

tukee lapsen tasapainoista kasvua, ajattelua ja oppimista (ks. Huotilainen & Peltonen 2017, 45–50; Ruokonen 2016, 14). Lisäksi suurin osa lastenlauluista perustuu muun muassa riimitelyyn ja rikkaaseen äidinkieleen. Launosen (2000) mainitsemisissa kasvatuksellisissa tavoitteissa ei kuitenkaan ole mainittu rikasta äidinkieltä arvona, joten päätin olla luokittelematta lauluja sen perusteella. Sen sijaan keskityin laulutekstien ydinsanomaa luokitellen laulut niiden sisältämien kasvatuksellisten tavoitteiden mukaisesti. Myös periaatteissa mainitun suomalaisen kulttuuriperinnön suhteen koin luokittelun haastavaksi, sillä määritelmän rajat ovat epätarkat. Tästä syystä koin tarpeelliseksi haastatella Ylen lastenohjelmien tuottajaa ja toimittajaa. Suomalaisesta kulttuuriperinnöstä puhuttaessa Ylen lastenohjelmien vastaava tuottaja Teija Ryösä nostaa ohjelmistosta esiin juhlapäiväaiheiset laulut ja vanhat lastenlaulut määritellen suomalaisen kulttuuriperinnön lastenohjelmissa tarkoittavan ”kielen, perinteiden, tapojen ja luonnon vaalimista” (Ryösä 2026). Suomalaisen kulttuurin vaalimiseen liittyen Ryösä mainitsee myös kulttuurisen moninaisuuden kattaen suomen ja ruotsin kielen lisäksi myös saamen ja viittomakielen sekä vähemmistö- ja erityisryhmät (Ryösä 2021). Käsitteenä suomalainen kulttuuriperintö on siis hyvin laajasti tulkittavissa ja voi sisältyä moneen eri kasvatukselliseen tavoitteeseen. Päädyin tulkitsemaan suomalaiseksi kulttuuriperinnöksi traditionaaliset laulut eli laulut, joiden sanoittaja tai säveltäjä on tuntematon, sekä erilaisista suomalaisista juhlista ja tavoista kuin myös merkkihenkilöistä kertovat laulut. Lisäksi tulkitsin suomalaiseksi kulttuuriperinnöksi myös sellaiset laulut, jotka oli säveltänyt tai sanoittanut kansallissäveltäjäksi tai -runoilijaksi kutsuttu henkilö.

Ryösän (2021) mukaan myös luonto on tärkeä osa suomalaisuutta, jolloin kaikki luonto- ja eläinaiheiset laulut voisi tulkita osaksi suomalaista kulttuuriperintöä. Launosen (2000) määritelmän mukaan luontoon liittyvät kasvatukselliset tavoitteet sisältävät luonnon arvostamisen ja luonnosta nauttimisen lisäksi kuitenkin myös luonnonsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyviä ajatuksia, joita formaatin luontoon liittyvät eivät juurikaan käsittele. Näin ollen keskityin tulkinnoissani ja luokittelussa edelleen laulujen ydinsanomaa ymmärtämiseen riippumatta siitä, onko kyseessä eläin- vai ihmisaiheinen laulu.

Tarkastellessani Ylen lastenohjelmia ohjaavia arvoja tekemieni haastattelujen valossa ja verratessani niitä eri arvojaotteluihin, huomasin Ylen lastenohjelmien arvojen sekä Ylen määritelmän suomalaisesta kulttuuriperinnöstä asettuvan parhaiten Launosen (2000) luokittelemiin teemoihin. Myös tämä havainto vahvisti ajatustani pitäytyä Launosen tekemässä arvoluokittelussa. Launosen luokittelun lisäksi hyödynsin analyysia tehdessäni myös muita arvoteorioita.

Laulujen analysointia varten perehdyin kirjallisuuden avulla sekä arvo- että musiikkikasvatuksen historiaan ja nykyhetkeen, pedagogiikkaan, didaktiikkaan, lastenmusiikkikulttuuriin sekä kehollisuuteen, joka on näkyvä osa myös lastenmusiikkikulttuuria. Perehdyin myös Ylen lastenohjelmien periaatteisiin ja niiden edustamiin arvoihin. Kirjallisuuden avulla keräsin taustateoriaa, johon peila-
ten tarkastelin aineistoa (ks. Eskola & Suoranta 1998, 82). Tutustuttuani useisiin arvoteorioihin, päätin valita luokitteluni rungoksi Launosen (2000) tekemän kasvatustavoitteiden jaottelun, johon Ylen arvot sopivat mielestäni parhaiten ja jotka ilmensivät hyvin myös lauluista esiin nousevia arvoja. Hyödynsin sähköpostitse tekemiäni asiantuntijahaastatteluita syventäen ja parantaen niiden kautta ymmärrystäni ja kykyäni tulkita Ylen lastenohjelmien periaatteissa (ks. Yle 2026) mainittuja arvoja, jotka ohjasivat tekemääni valintaa arvojaottelun suhteen ollen samalla osa niiden sisältöä.

Perehdyin lauluihin Yle Areenan kautta luokitellen ne teemojensa mukaan sekä teorian että aineiston vuorovaikutuksessa syntyneisiin luokkiin, joiden myötä lauluja voi tarkastella sekä tilastollisesti että käsitteellisesti. Teemoittelulla nostin aineistosta esiin tutkimusongelmaa valaisevia asioita (ks. Eskola & Suoranta 1998, 175). Luokittelin laulut nojautuen A) Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittuihin arvoihin B) Ylen lastenohjelmien tuottajan ja toimittajan mainitsemiin arvoihin sekä C) Leevi Launosen *Eettinen kasvatustavoitteiden jaottelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle* -väitöskirjassa olevaan kasvatustavoitteiden jaotteluun (ks. Yle 2026; Ryösa 2020–2026; Stolt 2020; Launonen 2000, 52–53). Luokittelin laulut systemaattisesti Excel-taulukkoon niissä ilmenevien arvojen mukaan hyödyntäen täten myös kvantitatiivista lähestymistapaa. Taulukoinnin tarkoituksena oli jäsentää ja vahvistaa analyysin luotettavuutta todistaen, että tulokset perustuvat analyysiin, ei sattumanvaraiseen tulkintaan (ks. Elo ym. 2022, 223). Pääasiassa analysoin kuitenkin laulujen tekstejä tutkien niissä ilmeneviä arvoja kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti. Näin ollen tutkielmani sisältää triangulaatiota hyödyntäessäni useampaa menetelmää (ks. Eskola & Suoranta 1998, 26).

3.5 Tutkimuseettinen tarkastelu

Olen perehtynyt ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin ja ihmistieteiden eettiseen ennakoarviointiin Suomessa. Kuten periaatteissa todetaan, ”tutkimuksella tarkoitetaan järjestelmällisen tutkimisen ja ajattelun, tarkkailun ja kokeilun kautta saadun tiedon tuottamista” (TENK 2019, 5). Olen tutkielmassani pyrkinyt tuottamaan uutta tietoa yllä olevia metodeja hyödyntäen.

Olen noudattanut kyseisiä ohjeita kunnioittaen sähköpostitse haastattelemieni ihmisten sananvapautta, ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta aiheuttamatta heille vahinkoa tai haittaa. Tutkielmani on perustunut luottamukseen sekä ihmisiä että tiedettä kohtaan. (TENK 2019, 9–16.)

Olen perehtynyt myös tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja tutkimusyhteisön yhdessä laatimaan ohjeistukseen tullen tietoiseksi tieteellisen tutkimukseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä (ks. TENK 2023). Olen sitoutunut yllä mainittuihin ohjeisiin ja periaatteisiin haluten tutkielmallani edistää kriittistä ja eettistä toimintaa. Kuten hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, tutkimukseni arvoja ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Olen pyrkinyt tutkielmassani edistämään hyvää tutkimusetiikkaa kiinnittäen huomiota tutkielmani laatuun menetelmävalintoja, haastatteluita ja analyyseja tehdessäni sekä sitoutumalla ohjeiden noudattamiseen. Lisäksi olen ollut kaikessa tutkielmaani liittyvässä työssä rehellinen pyrkien avoimuuteen ja puolueettomuuteen. Olen myös osoittanut arvostusta kaikkia tutkielmani osapuolia kohtaan haluten ymmärtää myös niitä näkemyksiä, jotka ovat ristiriidassa omien näkemysteni kanssa kantaen sitä kautta vastuuta tieteellisen toiminnan laadusta. (ks. TENK 2023, 12.) Myös suunnittelussa, toteutuksessa ja dokumentoinnissa olen pyrkinyt noudattamaan tieteellisiä toimintaperiaatteita kertoen muun muassa haastateltavilleni avoimesti haastatteluiden käyttötarkoituksista sekä pyytäen ja saaden haastateltavilta suostumukset sekä haastattelumateriaalin että henkilötietojensa (nimet) käyttöön tutkielmassani. Koin hyödylliseksi saada käyttää haastateltavieni nimiä maisterintutkielmassani, sillä uskon avoimuuden parantavan kontaktia ja ymmärrystä lastenmusiikintekijöiden ja Ylen välillä.

Olen perehtynyt ja sitoutunut myös Taideyliopiston koulutusta ja opiskelua koskeviin eettisiin ohjeisiin kuin myös Taideyliopiston periaatteisiin tekoälyn hyödyntämisessä tutkimuksessa (ks. Taideyliopisto 2025; Uniarts 2026). Päätin olla käyttämättä generatiivista tekoälyä työssäni kehittääkseni omaa kykyäni hahmottaa työtäni kokonaisuudessaan sekä jäsentää, muokata ja tiivistää tekstiä. Uskon, että tekoälyn käyttö olisi hyödyttänyt itseäni niin itse prosessin kuin lopputuloksenkin suhteen, mutta halusin tässä työssä haastaa itseäni ja omaa rajallista ajattelua turvautumatta generatiivisen tekoälyn rajattomaan tietomäärään ja osaamiseen. Tutkimuksen idean mukaisesti olen kuitenkin hyödyntänyt tekstissäni lukuisia aiempia tutkimuksia ja muuta tutkielmaani liittyvää kirjallisuutta, joihin olen tekstissäni viittannut asianmukaisesti. Olen hyödyntänyt tutkielmassani myös Jyväskylän yliopistossa tekemiäni esseitä sekä samasta aiheesta kesken jäänyttä maisterintutkielmaa muokaten tekstejä mahdollisuuksien rajoissa.

4 Tulokset

4.1 Persoonallinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet

Formaatin lauluista 71 käsittelee persoonallista aluetta, jolla tarkoitetaan päähenkilön suhdetta itseensä. Lisäksi lauluista 75 sisältää persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, joita Launosen (2000) mukaan ovat totuudellisuus, hyvä itsetunto, itseluottamus ja rohkeus itseilmaisuun, itsensä arvostaminen ja itsestä huolehtiminen, myönteinen elämänasenne sekä elämänhallinta sisältäen itsesääteilykyvyn. Lisäksi hän nostaa esiin vastuuntuntoisuuden, ahkeruuden, yritteliäisyyden, itsenäisyyden, yksilöllisyyden ja avoimuuden. (Launonen 2000, 292 & 307–308.) Myös Ylen lastenohjelmia ohjaavissa arvoissa nousee esiin hyvä itsetunto ja itseluottamus sekä myönteinen elämänasenne positiivisen minä- ja maailmankuvan muodossa. Launosen tavoin Ylen arvoissa mainitaan myös rohkeus itseilmaisuun kannustaen lasta leikkiin, omaan ajatteluun sekä uuden oppimiseen. Ylen arvoissa mainittu oman ajattelun kehittäminen koskee tulkintani mukaan kaikkia kasvatuksellisia tavoitteita. Omaa ajattelua koskee myös Launosen persoonallisiksi tavoitteiksi luokittelemat totuudellisuus ja vastuuntuntoisuus, jotka heijastuvat luonnollisesti myös ihmisen luontosuhteeseen sekä ihmissuhteisiin sisältyen näin ollen muihinkin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Launosen mainitsemää itsensä arvostamista ja huolehtimista sekä yksilöllisyyttä vastaa tulkintani mukaan Ylen arvoissa mainittu tunteiden tunnistaminen ja hyväksyminen. (ks. Launonen 2000; Yle 2026.) Myös Stolt (2020) nostaa esiin erilaiset tunteet ja niiden käsittelyn yhdessä lapsen arkielämän helpottamiseksi.

Ryösän (2020) mukaan osa formaatin lauluista on tarkoitettu laulettavaksi ja leikittäväksi mukana, mikä tarjoaa mahdollisuuden aktiiviseen osallisuuteen ja uuden oppimiseen. Stolt puolestaan huomauttaa, että ”lastenmusiikki on perinne, jota täytyy ylläpitää, jottei se jää populaarimusiikin jalkoihin” (Stolt 2020) kannattaen näin ollen Schwartzin luokittelusta tuttuja säilyttämisarvoja (ks. Schwartz 2012, 9). Lisäksi Ryösä huomauttaa, että lastenmusiikissa pyritään ottamaan huomioon eri ikäisten lasten kehitystasot. Ryösä (2020) mainitsee myös musiikista nauttimisen, jonka voisi tulkita liittyvän Launosen esiin tuomaan myönteiseen elämänasenteeseen sekä toteamukseen, etteivät arvot siirry lasten omaisuudeksi vain saarnaamalla, vaan niiden sisäistämiseen tarvitaan vahva tunneulottuvuus. Sen takia on hyödyllistä tuottaa lapsille inhimillisesti arvokkaita kokemuksia. (ks. Launonen 2000, 292, 307–308 & 326.) Lastenohjelmien periaatteissa mainitut elämyksellisyys ja koke-

muksellisuus nousivat esiin lähes kaikissa muissakin läpikäymissäni arvojaotteluissa vastaten muun muassa Schelerin henkisiä arvoja (ks. Yle 2026; Solasaari 2010, 79–81).

Useat persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita sisältävät laulut ovat elämyksiä ja kokemuksia tuottavia leikkilauluja ja ne perustuvat niin ollen musiikkiliikunnassa käytettyihin metodeihin. Ne yhdistävät eri aistitoiminnot, -havainnot ja tunteet sekä ajattelun tehostaen sitä kautta kykyä kuunnella, kommunikoida, oppia ja ymmärtää. Kuten todettu, musiikkiliikunnan keskiössä on myös vapautuminen liiasta itsetietoisuudesta ja -kriittisyydestä. (ks. Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 18–26) Esimerkiksi Liisa Tenkun suomentama traditionaalinen lastenlaulu Pienen pienen veturi tunnetaan leikkilauluna, jossa lauletaan ja leikitään laulun rytmiin ja tekstiin sopivin liikkein. Myös Maija Konttisen sanoittama Jos sun lysti on on leikkilaulu, joka haastaa kuulijansa koordinaatio- ja keskittymiskykyä sekä muistia tarjoten kuulijalleen aktiivisen toimijan roolia. Leikkilaulujen tapaan laulu rohkaisee keholliseen itseilmaisuuksiin ja perustuu vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, jossa ohjeita noudattamalla ja toista matkimalla löydetään yhteinen syke. Näin ollen kappale sisältää myös interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita:

Jos sul lysti on, niin kädet yhteen lyö / Jos sul lysti on, niin kädet yhteen lyö

Jos sul lysti on ja tiedät sen, niin varmaan myöskin näytät sen

jos lysti on, niin kädet yhteen lyö

Petter Ohlsin sanoittama Talvella-laulu puolestaan keskittyy terveellisiin elämäntapoihin kannustaen kuulijaansa erilaisten talviliikuntalajien ja -leikkien pariin. Laulussa esitetään erilaisia kysymyksiä, joihin kaikkiin löytyy sama vastaus: talvella. Persoonallisten kasvatuksellisten tavoitteiden lisäksi laulu sisältää interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita yhdessä tekemiseen viittaavalla sanoituksellaan. Lisäksi laulu sisältää luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita laulun kertoessa luonnosta nauttimisesta ja luonnon arvostamista. Kappaleessa sivutaan myös metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita, sillä kappale kannustaa kuulijaansa pohtimaan myös olemassaolon mahdollisuuksia ja rajoituksia. Kappaleessa pohditaan, milloin lumileikit ovat ylipäättään mahdollisia:

Koska tehdään taas lumiukkoja? Kun maassa on lunta ja pakkasta.

Koska tehdään taas lumiukkoja? No tietenkin talvella.

Yhtä lailla Hannele Huovin sanoittamassa laulussa Lumikärryt kuvaillaan talvea lumisateineen ottamatta kuitenkaan varsinaisesti kantaa persoonallisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Talveen liittyvistä lauluista Sulevi Riukulehdon sanoittama Hiihtoretki-kappale puhuu puolestaan kehon ja mielen symbioosista. Kappale edustaa näin ollen holistista ihmiskäsitystä, jossa ihmistä ohjaa kehollinen mieli ja mielellinen keho (ks. Juntunen 2023, 78–80 & 86). Kappale kertoo hiihtämisestä ja sen tuottamasta sekä mielen että ruumiin hyvinvoinnista. Kappale sisältää persoonallisen kasvatuksellisen tavoitteen kannustaessaan lasta liikkumaan ja huolehtimaan sitä kautta myös henkisestä hyvinvoinnista. Kappale käsittelee ihmistä Juntusen (2023) peräänkuuluttamana psykofyysisenä kokonaisuutena, joka tunnistaa samalla Launosen (2000) mainitseman pahuuden ongelman. Näin ollen laulu sisältää niin metafyyssisen, luontoon liittyvän kuin yhteiskuntaeettisenkin kasvatuksellisen tavoitteen vaalien samalla suomalaista kulttuuriperintöä hiihtämisen ja luonnossa liikkumisen merkeissä:

Pääni pääsee paatoksesta, painavista aatoksista / sydämeni syytöksestä, käsivarret kankeudesta

Liisa Tenkun ja Satu Sopasen sanoittama Värilaulu jatkaa kehollisella linjalla rohkaisten kuulijansa ilmaisemaan itseään fyysisesti leikin kautta. Kappaleessa jokainen kuulija saa erilaisen tehtävän riippuen siitä, mitä väriä vaatteissa sattuu juuri sillä hetkellä olemaan. Näin ollen kappaleessa korostetaan persoonalliseksi kasvatukselliseksi tavoitteeksi kutsuttua yksilöllisyyttä. Värien tunnistamisen lisäksi kappale opettaa odottamaan omaa vuoroaan kehittäen kuulijansa itsekontrollia:

Kenellä on päällä jotain punaista, jotain punaista?

Sen on vuoro hyppiä, kel on jotain punaista, jotain punaista.

Yhtä lailla leikkilauluna tunnettu Täti Monika rohkaisee laulajaansa keholliseen itseilmaisuun, kuten heiluttamaan hattua ja peppua Täti Monikan tavoin. Leppänen huomauttaa useiden lastenlaulujen olevan muun muassa hyvin sukupuolinormittuneita. Sankarit kuvataan usein toiminnallisina miehinä, kun taas naisia kuvataan ulkonäön, ei osaamisen kautta (Leppänen 2010, 73–74):

On meillä hauska täti, tuo täti Monika / kun täti menee torille, on näky komea.

Kas näin heiluu peppu ja peppu heiluu näin / kas näin heiluu peppu ja peppu heiluu näin

Täti Monika on aktiivinen toimija torille mennessään verrattuna lastenkulttuurissa pitkään vallalla olleeseen kuvastoon avuttomista ja passiivisista prinsessoista, joita prinssit pelastavat. Tätä perin-

nettä jatkaa Kimmon Puuhevonen, jonka on sanoittanut Kauko Röyhkä. Laulussa Kimmo ratsastaa puuhevosellaan pelastamaan kaunista prinsessaa, jota lohikäärme vahtii. Kimmo surmaa lohikäärmeen miekallaan ja pelastaa prinsessan, jonka jälkeen he ratsastavat yhdessä takaisin Kimmon kotiin. Kappaleen voi tulkita opettavan kuulijalleen rohkeaa ja myönteistä elämänasennetta mahdollisista esteistä, kuten lohikäärmeestä, huolimatta. Chrisse Johansonin sanoittamassa Minusta tulee isona -kappaleessa on puolestaan toiminnallisia lapsia sukupuoleen katsomatta. Kappale pureutuu erilaisiin haaveisiin, sillä kappaleessa lauletaan erilaisista toiveammateista. Kappaleen ensimmäinen säkeistö kertoo muusikon ammatista, mutta tuntuu vihjaavan, ettei laulajan levyjen ja musiikin teko voi jatkua enää siviilisäädyn vaihduttua. Laulun kolmannessa säkeistössä puolestaan haaveillaan kilttinä hoitajana olemisesta:

Minusta tulee isona hyvä iskelmälaulaja.

Sitten levyjä teen, kunnes naimisiin meen, jonkun juhannuksen aikana.

Minusta tulee isona kiltti sairaanhoitaja.

Minä hoitelen vaan, kaikki terveeksi saan, olen heikommille voimana.

Säkeistössä käytetty kiltti-sana herättää monenlaisia tulkinnan mahdollisuuksia. Sairaanhoitajan ammattiin elimellisesti kuuluva toisen hoivaaminen ja heikomman auttaminen voidaan itsessään tulkita kiltteydeksi toista ihmistä kohtaan. Kuten Helkama ja Ojanen toteavat, arvot, kuten kiltteys, voivat olla käyttäytymistä koskevia ihanteita tai hyveitä ohjaten toimintaamme (ks. Helkama 2015, 8–12; Ojanen 2010, 7). Samalla kiltti-sanalla on kuitenkin myös negatiivinen kaiku, sillä kiltteyden vaade voidaan Launosen (2000) esiin tuomien kasvatuksellisten tavoitteiden valossa tulkita viittaavan myös tervettä tunne- ja itseilmaisua tukahduttavaksi käytökseksi. Launonen huomauttaa, että hiljaisuus, nöyryys ja itsensä kieltäminen olivat vielä 1920-luvulla persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita (Launonen 2000, 133), joiden voidaan tulkita olevan osa kilttinä olemista. Myös Laulu joulupukille -kappaleessa luvataan olla kilttejä, jotta joulupukki tulee. Kiltteydestä riippumatta Minusta tulee isona -laulun lopussa todetaan kuitenkin rohkaisevasti, että jokaisesta lapsesta tulee joka tapauksessa jotain, ja unelmat voivat toteutua, jos niiden eteen näkee vaivaa.

Kirsi Kunnaksen sanoittama Jussin talo on puolestaan muistileikki, jossa kukko herättää papin, joka hihkaisee rengin, joka suutelee tyttöä, joka huutelee lehmää, joka puskee koiraa, joka puree kissaa ja niin edelleen. Kappale kehittää kuulijansa muistia ja tarkkaavaisuutta parantaen sitä kautta kykyä oppia ja sisältäen näin ollen persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Kaarina Helakisan sanoitta-

ma Villahousurock kertoo puolestaan oikean pukeutumisen merkityksestä opettaen kuulijalleen hyviä elämänhallintataitoja. Kappaleessa palelu lakkaa, kun pukee ylleen villahousut. Stina Koistisen ja Juho Kanervon sanoittama Jäätelölaulu kertoo sen sijaan lämpimästä kesäpäivästä ja jäätelön syömisestä. Laulussa keskitytään mielihyvään, joka on mainittu yhtenä arvona niin Ahlmanin, Schwartzin, Maslowin kuin Shelerinkin arvojaotteluissa (ks. Ahlman 1939, 26 & 31; Schwarz 2011, 8; Maslow 1954, 72–73; Solasaari 2003, 80–81). Laulussa otetaan huomioon myös erilaiset makumieltymykset suhtautuen niihin avoimesti ja positiivisesti kannustaen myös kuulijaansa makumieltymystensä pohtimiseen ja mielipiteensä kertomiseen. Lisäksi laulussa kiinnitetään huomiota kohteliaaseen ja toista huomioivaan käytökseen. Kappale sisältää näin ollen Launosen (2000) mainitsemia persoonallisia ja interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita.

Kyösti Salmijärven Äänenavauslaulussa opetellaan avaamaan ääntä, jotta laulaminen sujuisi paremmin. Laulussa myös kuulija pääsee avaamaan ääntään laulajan antaman esimerkin mukaan. Lisäksi laulussa opetellaan kohteliaita terveyksiä, joiden myötä laulu sisältää sekä persoonallisia että interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Pia Perkiön sanoittama Viikonpäivät kertoo sen sijaan vallitsevasta aikakäsityksestä vaihtuvine vuorokausineen opettaen kuulijalleen viikonpäivien lisäksi myös myönteistä elämänasennetta ja menneestä irti päästämistä. Laulussa muistellaan mukavia tapahtumia menneestä ja leikitellään kielellä talitintin tuodessa tiistaina teetä. Matti Laitisen sanoittama Pupurock kertoo puolestaan tanssimisen ja musiikin tuomasta ilosta, jonka voi kappaleen mukaan kokea niin pienet kuin isotkin puput. Kappaleen voi tulkita kannustavan lapsia ja vanhempia myös yhdessä tekemiseen ja liikkumiseen. Jorma Ollarannan sanoittama Kenkärokki käy sen sijaan läpi erilaisia jalkineita, joita suositellaan käytettävän tilannekohtaisesti. Kappale opettaa elämänhallintatapoja kiinnittäen huomiota itsestään huolehtimiseen sopivan pukeutumisen myötä:

Kumisaapas kurasäällä paras on, huopatossu pakkasella verraton...

Laita kenkä jalkaa, kenkärokki alkaa, joo.

Sulevi Riukulehdon sanoittama Saippuaa kertoo lätäköissä leikkimisen riemusta sekä lätäköissä leikkivistä lapsista ja kuraleikkien aiheuttamista sotkuista. Kappale nojaa vahvasti alku- ja loppusointuihin sekä riimeihin ja toistoon. Kappale tarjoaa terveysvalistuksen lisäksi kielellisesti monenlaista virikettä tukien kuulijansa kielen kehitystä. Näin ollen se sisältää persoonallisia kasvatuksellisia arvoja. Kappaleen teksti valistaa kuulijaansa huolehtimaan hygieniastaan:

*Likamuta loka syöpäläinen, kaikkialla meitä vainoa
kuramölli kurja märköläinen, kaikkooapi yhtä ainoa
Saippuaa, saippuaa purnukasta pursuaa. Kastakaa, kastakaa päätä astiaan*

Myös Tellu Turkan sanoittamassa Takkupeikko-kappaleessa käsitellään siisteyttä ja soveliasta ulkomuotoa. Laulun takkupeikot tanssivat uhriensa hiuksiin takkuja, ja laulussa pohditaan, kuka voisi selvittää takut niin, ettei takkutukka alkaisi itkemään. Kappaleen voi tulkita käsittelevän yksilön vastuuta terveistä elämäntavoista, joihin voinee lukea kuuluvaksi omasta ulkomuodosta ja hygieniasta huolehtimisen. Samoin Chrisse Johanssonin ja Asta Kaukosen sanoittama Popsi, popsi porkkanaa kehottaa kuulijaansa ottamaan vastuuta terveistä elämäntavoista. Laulu sisältää persoonallisia, interpersoonallisia ja luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita kehoittaessaan huolehtimaan terveydestä nauttimalla luonnon antimia.

Kansanperinteenä tunnettu Hämähämähäkki on niin sanottu eläinlaulu. Laulu havainnoi luonnossa olevia eläimiä sisältämättä kuitenkaan varsinaisesti luontoon liittyviä kasvatuksellisia arvoja. Kappale tunnetaan leikkilauluna, jossa harjoitetaan käsien hienomotoriikkaa jäljittämällä käsillä eläinten liikkeitä. Kuulijansa motoriikan kehittämisen lisäksi kappale sisältää myös sanoituksensa puolesta persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, sillä kappaleen voi tulkita opettavan kuulijalleen sinnikkyyttä ja positiivista elämänsäntettä vastoinkäymisistä huolimatta. Lisäksi kappale sisältää myös yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita, sillä kappaleessa todetaan niin hämähäkin kuin muurahaisenkin tekevän ahkerasti työtä yhteisen hyvän vuoksi:

*Hämähämähäkki kiipes langalle / tuli sade rankka, hämähäkin vei
Aurinko armas kuivas satehen / hämähämähäkki kiipes uudelleen
Muuramuurahainen kortta kuljettaa / ahkerasti aina työssään ahertaa
Kohta on valmis keko komea / muuramuurahainen kortta kuljettaa*

Hannele Huovin sanoittama Kaikki laulaa tavallaan -kappale rohkaisee kaikki laulamaan ja olemaan ylpeitä itsestään juuri sellaisena kuin on. Laulun voi tulkita edustavan Paanasen (2023) esiintuomaa ajatusta, jonka mukaan ihmisen identiteetti kehittyy toisilta saatujen tunnustusten myötä. Merkityksellisyyden kokemus voi auttaa lapsia kunnioittamaan itseään ja muita (Paananen 2023, 50) laulun antaman esimerkin myötä:

Jos olet yksinäinen, tai itkupilli / Pitkä tai pätkä tai aivan liian lilli.

Paksu tai laiha tai mitä vaan, ala silti laulamaan.

Kaikki laulaa tavallaan / katso omaan tähteen päin, olet hyvä juuri näin.

Jos olet omituinen tai sekopää / arka tai urpo tai aivan ilman ystävää,

tuhma tai kiltti tai mitä vaan, ala silti laulamaan.

Sekä Launosen (2000) mainitsevat persoonalliset kasvatukselliset tavoitteet että Ylen (2026) arvot toteutuvat formaatin lauluissa monin tavoin. Laulut opastavat kuulijoitaan muun muassa ahkeroidaan, oppimaan, yrittämään ja huolehtimaan terveistä elintavoista. Laulut myös rohkaisevat kuulijaa itseilmaisuuksiin sekä tunteiden tunnistamiseen ja niiden arvostamiseen. Väri-laulussa opetellaan oman vuoron odottamista ja impulssien hillintää, joiden voi tulkita liittyvän Launosen mainitsemaan elämäntapaan sisältyvään itsekontrollin arvoon sekä Schwartzin yhdenmukaisuuden käsitteeseen (ks. Launonen 2000, 292, 307–308; Helkama 2015, 96; 2018 303–304). Laulut välittävät positiivista minä- ja maailmankuvaa, jossa lapsen on turvallista kokeilla, leikkiä ja olla. Lukuisia persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita edustavat ja edistävät leikkilaulut näkevät ihmisen kokonaisuutena, jolloin oppimista ja ymmärrystä voidaan tehostaa ja syventää liikkeen avulla toteuttaen Juntusen esiin nostamaa ajatusta ”we feel, therefore we learn” (ks. Juntunen 2023, 83). Lisäksi leikkilaulut ovat osa osalliseksi kasvattamista (ks. Ruokonen 2016, 11). Osallisuuden kokemuksen lisäksi monet formaatin laulut, kuten esimerkiksi Kaikki laulaa tavallaan, sisältävät tulkintani mukaan myös Ahlmanin esiin tuoman ajatuksen, jonka mukaan ”ihminen voi olla enemmän tai vähemmän ihminen” ja ”meidän tulee kasvattaa ihmistä ihmiseksi” (Ahlman 1992, 15). Skinnari puhuu ”ihmiseen sisältyvän potentiaalisen hyvän” (2010, 28) kasvamaan saattamisesta, mikä voi Skinnarin mukaan johtaa jopa elämän tarkoituksen löytymiseen.

4.2 Interpersoonallinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet

Formaatin lauluista 63 käsittelee interpersoonallista aluetta, jolla tarkoitetaan laulun päähenkilön suhdetta muihin. Lauluista 57 sisältää interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, joita Launosen mukaan ovat sosiaaliset taidot kuten yhteistyökykyisyys, ystävällisyys, kiintymys ja ystävyys, huomaavaisuus, kohteliaisuus, auttavaisuus, suvaitsevaisuus, rehellisyys ja luottamus, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus sekä rauhantahtoisuus (Launonen 2000, 307–308). Ylen lastenohjelmia ohjaavista arvoista muun muassa suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus ovat rinnastettavissa

Launosen jaottelussa mainittuun tasavertaisuuteen sekä keskinäiseen kunnioitukseen. (ks. Launonen 2000, 307–308; ks. myös Yle 2026.) Ryösä (2026) ja Stolt (2020) nostavat esiin moninaisuuden pyrkien ohjelmistovalinnoillaan lisäämään ihmisten ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta toisiaan ja erilaisuutta kohtaan. Myös moninaisuuden esiin tuominen voidaan tulkintani mukaan mieltää osaksi pyrkimystä edistää tasavertaista vuorovaikutusta ja keskinäistä kunnioitusta, jolloin se edustaisi interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Suvaitsevaisuudesta puhuttaessa Stolt (2020) toteaa, että esimerkiksi Ylen tuottamassa Pikku Kakkosessa käsitellään asioita lapsen tasolla, eikä sen myötä suvaitsevaisuuden yhteydessä puhuta rasismista tai homoista. Ryösä (2021) puolestaan huomauttaa, että Ylen lapsille suunnatussa ohjelmasisällössä on nostettu esiin muun muassa sateenkaariperheitä vähemmistöryhmiä ajatellen. 100 lastenlaulua -formaattissa ei tulkintani mukaan kuitenkaan ole sateenkaariperheistä kertovia lauluja, vaan laulujen perhemallit edustavat perinteistä kuvaa ydinperheestä, esimerkkinä Aja hiljaa, isi -kappale, joka kertoo muun muassa kiintymyksen tunteista ja sisältää sen myötä interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita.

Leikki- ja kansanlauluna tunnetussa Piiri pieni pyörii -laulussa leikitään nimensä mukaisesti piirisä. Laulu sisältyy vuonna 1921 julkaistuun *Lauluja pienokaisille* -laulukirjaan edustaen täten yli sata vuotta vanhaa suomalaista kulttuuriperintöä (ks. Vainio 1921). Laulun aikana tuotetaan erilaisia ääniä sekä käsillä että jaloilla, tervehditään toisia, matkitaan aikuisia ja lopulta kiihdytetään vauhtia. Kappale sisältää leikkilaulumuotonsa myötä persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, mutta koska kappale perustuu ennen kaikkea yhteistyöhön ja tasavertaiseen vuorovaikutukseen, sisältää se myös interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Formaattissa olevan version viimeinen säkeistö on erilainen kuin vuonna 1921 julkaistussa *Lauluja pienokaisille* -kirjassa, jossa lapset päätyvät hurjistuneen pyörimisen sijaan laulamaan ”riemumielin”. Vainion mukaan laulun on sanoittanut O. Lönnbohm. (ks. Vainio 1921, 85.) Samaa yhdessä tekemisen kulttuuria ja piirileikkiperintöä edustaa myös vanhana kansanlauluna tunnettu Ystäväni, tuttavani, jonka sanoittaja on tuntematon.

Laura Latvalan sanoittama Ihhahhaa kertoo olettaen keppihevosella leikkivästä lapsesta. Laulun kertoja toivoo, että hevonen juoksisi hiljaa ja kantaisi sen myötä lapsen turvallisesti perille ”kotiin saakka”. Laulun voi tulkita kertovan aikuisen lasta kohtaan tuntemasta kiintymyksestä sisältäen näin ollen interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Laulu sisältää myös metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita vihjatessaan, että elämässä voi sattua myös jotain ikävää, jonka takia kertojan voi tulkita kokevan huolta lapsesta. Lisäksi laulun voi mieltää sisältävän persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita korostaessaan leikin tai tekemisen tuomaa iloa ja myönteistä elämänasennetta. Myös

Julius Krohnin sanoittamassa Ratsulaulussa ratsastetaan. Laulunkertoja tekee laulussa varsalle leivän, jotta varsa ei pelkäisi, vaan ottaisi laulajan kyytiinsä. Näin ollen laulu käsittelee muun muassa toisen huomioimista ja luottamusta, jotka kuuluvat interpersoonallisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin.

Pirjo Taposen sanoittama Manne mato kertoo puolestaan matojen välisestä ystävyydestä. Laulussa Manne kadottaa ystävänsä, jota etsiessään hän löytää sata ystävää lisää. Näin ollen laulu kehottaa kuulijaansa ystävyyteen ja huolenpitoon sekä tutkimaan maailmaa rohkeasti saaden sitä kautta mahdollisesti uusia ystäviä. Kimmo Ojalan sanoittama Hanna ja Kerttu kertoo myös ystävyydestä ja erimielisyyksien sopimisesta. Kappale opettaa kuulijaansa arvostamaan kanssaihminen mielipiteitä, vaikka ne poikkeaisivatkin omista mielipiteistämme korostaen tasa-arvoa ja jokaisen yksilön oikeutta ja vapautta omiin mielipiteisiin. Näin ollen kappale sisältää niin persoonallisia kuin interpersoonallisiakin kasvatuksellisia tavoitteita rohkaisten arvostamaan sekä omia että toisten mielipiteitä, tulkintoja ja kokemuksia maailmasta. Lisäksi kappale sisältää metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita pohtiessaan olemassaoloa ja erilaisten asioiden ominaisuuksia:

*Hanna ja Kerttu taas väittelee / posket punaisina toisillensa huutelee
Ne miettii tärkeitä asioita elämän / onko punahilkka parempi kuin lumikki
Ja sitten ne riidat loppuvat / kun tytöt jäätelötötteröt ostavat
ja yhdessä tuumin sopivat / ovat hyviä ne molemmat*

100 lastenlaulua -formaattissa on lukuisia kehto- ja tuutulauluja. Margit Holmbergin sanoittamassa Peikkoäidin kehtolaulussa peikkoäiti laulaa sängyssä makaaville lapsilleen tuutulaulua osoittaen näin kiintymystä ja huomaavaisuutta lapsiaan kohtaan. Runoilija Martti Haavion sanoittamassa Sininen uni -laulussa seikkailee puolestaan Nukkumatti, joka vie lapset ”unien sinimaahan” autollaan. Myös Jukka Siikavireen sanoittamassa Unihiekkaa-laulussa kerrotaan Nukkumatista, jota lapset kaipaavat illalla vieraakseen, koska Nukkumatti auttaa lapsia nimensä mukaisesti nukahtamaan. Laulun voi tulkita sisältävän sen myötä interpersoonallisia, mutta myös persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita kannustaessaan lapsia menemään nukkumaan ajoissa ja pitämään näin huolen terveellisistä elämäntavoista. Petter Ohlsin sanoittama Etkö ymmärrä -kappale kertoo myös kiintymyksen tunteista ja sen osoituksesta sekä sanoin että teoin. Kappaleen kertoja aloittaa laulun kysymällä ”Etkö ymmärrä?”, joka antaa ymmärtää, ettei kertoja huomannut kiintymyksen tunteen osoitettuaan toivomaansa reaktiota tunnustuksen vastaanottajassa. Laulu kertoo kiintymyksestä, tuntei-

den tunnistamisesta ja niiden tunnustamisesta. Sekä kappaleen melodia että sovitukset tukevat tekstin herkkyyttä vahvistaen kappaleen hellää sanomaa:

*Etkö ymmärrä, mitä sulle lausuin / kerran vielä mä kuiskata sen voin
että sullekin uudet leikkini näytän / siihen vielä mä lisäsin, että sinusta välitän.*

Liisa Tenkun ja Ellen Urhon sanoittama Katinka kertoo myös kiintymyksen ja kaipauksen tunteista tarjoamatta kuitenkaan lohtua tai selityksiä pois soutaneen Miskan lähtöön. Kappale tyytyy ainoastaan toteamaan, että laulun päähenkilöiden tiet erkaantuivat. Hans Blomin alun perin saksaksi sanoittamassa ja Sauvo Puhtilan eli Saukin suomentamassa Aja hiljaa isi -kappaleessa jatketaan kiintymyksen tunteiden käsittelyä itsehillinnän ohessa. Kappaleessa pyritään myös järkitietoisuuteen kertomalla kuulijalle, että laulun isää velvoittaa työ, jonka takia isän täytyy lähteä kotoa. Laulun kertoja pyytää isää ajamaan hiljaa, jotta yhteiset leikit voisivat illalla jatkua. Laulussa lapsi huiskuttaa isälleen ikkunasta yhdessä äitinsä kanssa. Sisältönsä puolesta kappale tukee mielikuvaa perinteisestä perheestä, jossa mies elättää perhettään käymällä töissä ja naisen tehtäväksi jää lapsen hoitaminen. Kappale on levytetty ensimmäistä kertaa jo vuonna 1960 ja tekstin voikin tulkita heijastavan omaa aikaansa. Laulu sisältää 1970-luvulle asti vallalla olevia interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, joita olivat muun muassa epäitsekkyyden ja uhrautuvuuden (ks. Launonen 2000, 307). Koski huomauttaa, että 1960-luvulla yhteiskunnassa tapahtunut rakennemuutos vaikutti vallalla oleviin arvoihin. Sen myötä uskonnollisiin arvoihin liitettyjen nöyryyden ja tottelevaisuuden tilalle nousivat vähitellen hyvinvointivaltion ytimessä olevat ideaalit, jotka korostivat muun muassa yksilön aktiivisuutta ja kriittistä ajattelua. (Koski 2001, 70–71.) Aja hiljaa, isi -kappaleen sanoitus edustaa kuitenkin vanhempaa pedagogiikkaa. Leppänen puolestaan huomauttaa Aja hiljaa, isi -kappaleen kuvaavan ydinperhettä tutustuttaen lapset ”heteroseksuaaliseen järjestykseen” (Leppänen 2010, 104–105). Kappale sisältää persoonallisia, interpersoonallisia ja yhteiskunnallisia kasvatuksellisia arvoja käsitellessään lapsen suhdetta työssäkäyvään isäänsä kiintymyksen ja kaipauksen tunteiden kautta. Lisäksi kappale sisältää lapsen ääneen ajateltua tulkintaa siitä, miten hänen odotetaan käyttäytyvän:

Aja hiljaa isi nyt vaan, niin mä kiltisti sua odottamaan jään

Kuten todettu, käsitys kiltteydestä sisältää monitulkintaisia ulottuvuuksia. Sen voi tulkita liittyvän tottelevaisuuteen, joka on mainittu Schwarzin arvoteoriassa (ks. Schwartz 2011, 9). Historian valossa kiltteys on näyttäytynyt muun muassa itsensä uhraamisena tai itseilmaisun vastakohtana, joka

nimenomaan 1960-luvulla sai haastajakseen autonomian ja itsensä toteuttamisen ideaalit (ks. Lau-
nonen 2000, 193). Georg Malmsténin sanoittama Jänöjussin mäenlasku kertookin muun muassa it-
sensä toteuttamisesta. Laulun päähenkilönä esiintyy taitojaan yliarvioiva jänis ja hänen hyväntah-
toinen oravaystävänsä. Kappaleen voi tulkita kertovan myös siitä, kuinka tärkeää on pyrkiä totuu-
dellisuuteen ja itsetuntemukseen tietäen omat inhimilliset rajansa. Toisaalta kappale antaa myös
ymmärtää, että kannattaa luottaa ystävilta tuleviin neuvoihin. Kappale sisältääkin sekä persoonalli-
sia että interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita:

*...Jos mulla oisi sukset vaan, kyllä näyttäisin, mäkeä kuink' lasketaan, kaikki voittaisin.
Vaik hyppyri tuo katala on mulle liian matala, niin pilvihin mä hyppäisin ja heille näyttäisin.
Mut orava tuo oksaltaan silloin haastoi näin: Sä pullistelet varmaan vaan, jussi ystäväin.
Et kyllä hyppää pilvihin mä vaikka sua auttais
ja vedon lyön, jos teen sen työn, niin häntäni mä syön...
Ja niinkuin myrsky konsanaan hän syöksyi alaspäin
ei aavistanut ollenkaan et voisi käydä näin
Kas satakunta volttia hän teki ilman holttia ja vatsalleen hän kinokseen näin lensi suksineen.
Mut orava hän hymyili: "Se oli miehen työ, ja mulla säilyy häntäni, en vielä sitä syö.
Kas muista jänö, ystäväin, ei pilvet ole maassa päin,
sä usko vaan kun neuvotaan, tai koita uudestaan."*

Kaarina Helakisan sanoittama Krokotiili Herbertti kertoo puolestaan traktorilla ajelevan krokotiilin
ja prinsessan ystävytydestä. Kappaleen tekstissä prinsessan ja krokotiilin ystävyydelle ei ole estettä,
vaan he tuntuvat olevan tasaveroiset toisiinsa nähden. Tosin heidän erilaisuutensa nostetaan esille
musiikillisesti feminiinisyttä ja maskuliinisuutta stereotyyppisesti korostaen. Tyyllilajiltaan kappale
on tango, jonka A-osissa kerrotaan krokotiilistä tangon kulmikkaaseen tapaan, kun taas B-osan kei-
nuva bequinekomppi korostaa prinsessan feminiiniseksi miellettyä viehkeyttä. Asetelmana kuvasto
on perinteinen keskittyessään kuvailemaan laulun naispuolista henkilöä ulkomuodon perusteella:

*Krokotiili Herbertti traktorilla ajeli, oli sillä suussa banaani ja kaulassansa kravaatti
Tuli tiellä vastaan prinsessa nimeltänsä Kristiina
oli kultakruunu kutreillaan ja briljantteja kruunussaan
ja hieno neiti Kristiina traktorille kiipesi, kas krokotiili Herbertti oli neidin paras kaveri.*

Hannu Sepposen sanoittamassa Matot seinille -laulussa perheen äiti päättää tylsistyttyään muuttaa kodin tavaroiden järjestystä päätyen lopulta varsin epäkäytännöllisiin ratkaisuihin. Muu perhe kuitenkin ottaa äidin tekemät muutokset vastaan mukisematta kunnioittaen äidin luovia ja normista poikkeavia sisustusratkaisuja. Laulun voi tulkita edustavan interpersoonallisten kasvatustavoitteiden lisäksi Schwartzin muutosvalmius-arvoa, joka nimensä mukaisesti on valmis muutokseen omaehtoisista toimintaa arvostaen (ks. Helkama 2015, 91–92; Schwartz 2011, I). Myös Marjatta Pokelan sanoittama Myyry ja Miiru kertoo tavallisuudesta poikkeavista, ”hössöttävistä, kankeakalloisista ja vähäjärkisistä” Myyrystä ja Miirusta. Laulun voi tulkita sisältävän sekä persoonallisia, interpersoonallisia että metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita peräänkuuluttaessaan elämähallintataitoja, järkiajattelua ja hyvää käytöstä. Toisaalta Myyryllä ja Miirulla on myönteinen elämänasenne ja he viihtyvät yhdessä. Laulussa he toteavat edustavansa vähemmistöryhmää huonoine tapoineen ja luonteenpiirteineen. Ylen arvoista laulussa on kuultavissa suvaitsevaisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (ks. Yle 2026) Myyrystä ja Miirusta kesken, vaikkakaan he eivät itse koe olevansa tasaveroisia suhteessa enemmistöön määritellesään itsensä vähemmistöön kuuluviksi.

Kaarina Helakisan sanoittamassa Lounatuulen laulussa empaattinen lounatuuli myötäelää ihmisten tunteita surren ”viivasuoria suita”, ”nälkäisiä lapsia” sekä ”mustia kaupunkeja”, joista viimeisen huomion myötä laulu sisältää myös luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita laulun päähenkilön surreassa luonnonsuojelun tarpeessa olevia kaupunkeja. Lisäksi kappaleessa sivutaan ihastuksen tunteita käsitellen kiintymystä. Myös R. R. Rynäsen sanoittama Sairas karhunpoika pureutuu sanoituksessaan toisesta välittämiseen sekä huolehtimisen teemaan. Kappale opettaa kuulijalleen elämähallintataitoja sekä myötätuntoa niin itseään kuin muitakin kohtaan sisältäen sekä persoonallisia että interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita.

*Karhunpoika sairastaa häntä hellikäämme / lääkkeillä hoidelkaa nalleystäväämme
Maito, tuore, lämpöinen, hyväks olla voisi / vehnäkorppu valkoinen ehkä avun toisi.*

Peter Yarrowin sanoittama ja Saukin suomentama Lohikäärme Puff kertoo monitulkintaisen tarinan sekä auttamisen että mielikuvituksen voimasta ja merkityksestä. Kappaleessa pieni poika korjaa rikki menneen lohikäärmeen, jonka kanssa poika pääsee satumaisiin seikkailuihin, irti arjen ja tosielämän realiteeteista. Kappaleen voi tulkita kannustavan niin aikuiseksi kasvanutta kuin pienempääkin kuulijaansa ruokkimaan mielikuvitustaan ja antamaan sille arvoa antaen ymmärtää, että yhdessä

leikkiminen sekä leikkimielisyys ja mielikuvitus jo itsessään tuovat iloa kaiken ikäisille korostaen näin sekä persoonallisia että interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita.

*Hän vanhan lohikäärmeen korjas kumiliimallaan
langat laittoi paikalleen ja sai sen nauramaan
Ja ilmaan siitä noustiin, tie kulki seikkailuun
kumpainenkin unohti jo aivan kaiken muun...
...Vaan Puff nyt lohikäärme on entinen
on pudonneet ja kadonneet kaikki suuret suomut sen
Puff nyt piilossansa sua odottaa
jos löydät sen ja korjaat sen, joku jälleen lentää saa.*

Kimmo Ojalan sanoittama Olipa kerran satumaa -kappale kertoo satumailmaan sijoittuvan tarinan, jonka voi tulkita puhuvan rauhanomaisen ja tasa-arvoisen suhtautumisen puolesta kanssaeläviin. Lisäksi kappale sisältää persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita antaessaan ymmärtää, että mielikuvitus mahdollistaa toisenlaisten todellisuuksien kuvittelun ja satumailmojen olemassaolon myös lapsuuden jälkeen kannustaen kuulijaansa heittäytymään leikkiin ja arvostamaan elämyksellisyyttä:

*Olipa kerran kauan sitten pieni villi maa, ilman passia voi sinne kaikki matkustaa
se on maa, joka tarinat saa henkiin heräämään ja kirjailijan sulkakynän ilmaan liitämään
Olipa kerran kauan sitten ja on kai vieläkin...*

Kuten todettu, formaatin laulut sisältävät paljon interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Lauluista on löydettävissä kaikki Launosen (2000) mainitsevat interpersoonalliset kasvatukselliset tavoitteet, joihin myös useat Ylen lastenohjelmia ohjaavat periaatteet (Yle 2026) sisältyvät. Laulut peräänkuuluttavat toisten huomioimista, erilaisuuden arvostamista, suvaitsevaisuutta ja hyviä tapoja sekä tasa-arvoa, jotka myös sekä Ryösä (2021) että Stolt (2020) nostavat esiin Ylen arvoista puhuttaessa. Lauluissa oli kuultavissa myös kaikuja menneiden vuosikymmenten kasvatuksellisista arvoista heijastaen omaa aikaansa Aja hiljaa, isi -kappaleen tapaan.

Sairas karhunpoika -kappaleessa korostuvat muun muassa Schelerin peräänkuuluttamat rakkauden teot muita kohtaan, jotka ovat osa interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Jänöjussin mäenlasku -kappaleessa puolestaan on nähtävissä Schwartzin arvojaottelussa mainittu itsensä korostami-

nen, jota ohjaa kunnianhimo ja menestyksen tavoittelu (ks. Schwartz 2012, 9; Helkama 2015, 91–92). Kuten Solasaari toteaa, arvojärjestys määrittää ihmisen toimintaa ja persoonaa (Solasaari 2010, 33) ja laulussa jänöjussi tuntuu arvottavan itsensä korostamisen arvoja ylitse muiden. Jänöjussin ystävä sen sijaan edustaa laulussa itsensä ylittämiseen viittaavia arvoja, kuten universalismia hyväntahtoisuudessaan. Laulun voi tulkita tähtäävän itsekasvatukseen, jolloin lapsi havahtuu tekojensa seurauksiin ja alkaa kantamaan vastuuta niin teoistaan, valinnoistaan kuin niiden seurauksistakin (ks. Skinnari 2010, 24–28). Kappale tuntuu kiteyttävän monta Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittua arvoa, kuten tasapainoisen kasvun, oman ajattelun ja oppimisen, tunteiden tunnistaminen ja hyväksymisen sekä rikkaan äidinkielen täydellisine riimeineen. Kappaleen keskiössä on tulkintani mukaan kuitenkin Maslowinin peräänkuuluttamat hyväksytyksi ja arvostetuksi tuleminen tarpeet (ks. Maslow 1954, 74; Solasaari 2003, 88–93) sekä oravan hyvät sosiaaliset taidot ystävänsä uhoamisesta huolimatta.

4.3 Yhteiskuntaeettinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet

Formaatin lauluista 36 käsittelee yhteiskuntaeettistä aluetta eli laulun päähenkilön suhdetta yhteiskuntaan. Lisäksi formaatin lauluista 46 sisältää yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita, joita ovat Launosen mukaan kriittinen, aktiivinen ja vastuullinen maailmankansalaisuus, lainkuuliaisuus, työnteon arvostaminen, oikeudenmukaisuus, solidaarisuus, demokraattisuus, tasa-arvoisuus, globaali yhteiskuntaeettinen vastuu, ekologinen tietoisuus ja kansallisen kulttuurin arvostus (Launonen 2000, 293 & 307–308). Ylen arvoista yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin sisältyy tulkintani mukaan erityisesti positiivinen maailmankuva ja oman kulttuurin esiintuominen eli suomalaisen kulttuuriperinnön ja kulttuurisen moninaisuuden arvostaminen. Kuten aiemmin on todettu, Ryösän (2026) mukaan suomalaisen kulttuuriperinnön vaaliminen tapahtuu lastenohjelmissa kielen, perinteiden, tapojen ja luonnon esiintuomisella sisältäen juhlapäiväaiheisiä lauluja sekä vanhoja lastenlauluja. Ryösä huomauttaa myös, että vähemmistökulttuureja Suomessa edustaa ruotsin-, saamen- ja viittomakieliset ihmiset sekä muut vähemmistö- ja erityisryhmät (Ryösä 2021). Näiden ryhmien huomioon ottaminen sisältyy myös yhteiskuntaeettisiin tavoitteisiin tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja ihmisoikeuksien noudattamisen nimissä. Tosin Ryösä huomauttaa, että Yle tuottaa viittomakielisille erillisiä tulkkauksia ja ohjelmia. Lisäksi ruotsin- ja saamenkielisillä ohjelmilla on Ryösän mukaan myös omat toimituksensa. (Ryösä 2021.) Myös Stolt (2020) nostaa esiin sekä intersosiaalisiin että yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin liittyvän moni-

naisuuden, joka koskettaa niin yksittäisten ihmisten välisiä suhteita kuin myös ihmisen suhdetta koko yhteiskuntaan ja siinä oleviin ryhmiin. Stolt puhuu Ylen lapsille tuottamasta sisällöstä, joka koskee erilaisia lapsia ja heidän arkeaan sekä monenlaisia tapoja ja tunteita pyrkien nimenomaan lisäämään ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. (Stolt 2020.) Ryösä huomauttaa, että Ylen lastenohjelmassa on tuotu esiin ”monenlaisia perheitä maahanmuuttajista yksinhuoltajaisän perheeseen, saateenkaari- tai ydinperhettäkään unohtamatta ” sillä ajatuksella, että ”jokainen lapsi löytäisi itseään kiinnostavaa sisältöä” ja kokisi löytävänsä ”vastakaikua omalle elämälleen ja ikävaiheelleen” (Ryösä 2020). Uskontoja Ryösä toteaa Ylen lastenohjelmissä käsiteltävän ”samalla periaatteella, eli kertomalla erilaisista lapsista ja perheistä, mutta tunnustukselliset asiat eivät kuulu Ylen lastenohjelmille.” (Ryösä 2020.)

Traditionaalinen kansanlaulu Pieni nokipoika kertoo nimensä mukaisesti pojasta, joka toimii nuohoojana. Laulu perustuu tosielämään, sillä historiassa lapsia on käytetty useimmiten ahtaiden, liikaisten ja teräväreunaisten piippujen nuohoajina, toisinaan kohtalokkain seurauksin (ks. Iverson 2023). Laulussa nokipoika tekee työtään kuitenkin iloisesti ja pesee itsensä puhtaaksi pyhäpäivän kunniaksi. Näin ollen laulun voi tulkita sisältävän sekä persoonallisia että yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita ahkeruutta, työtä, puhtautta ja hygieniaa arvostavassa hengessään. Formaatin versiossa laulusta on poistettu kappaleen neljäs säkeistö (ks. Vainio 1921, 65), jossa kehoitetaan lasta tulemaan pienen nokipojan kaltaiseksi:

*Pikku nokipojallen, hyvä ollos raukallen;
ahkeraksi opi myös, niin kuin hänkin täytä työs!*

Kuten todettu, hyveillä voidaan pyrkiä ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä toivottuun suuntaan (Launonen 2000, 4) ja hyveet, kuten tässä tapauksessa ahkeruus ja reippaus, voivat tehdä omistajastaan soveliaan tehtävänsä (ks. Puolimatka 2010b, 44). Laura Ruohosen sanoittama Agentti Neronaru kertoo myös ahkerasta ja periksiantamattomasta ammatinharjoittajasta. Kappaleessa agentin työtä tekevä Agentti Neronaru vakoilee ja valvoo ympäristöään saadakseen kaiken selville. Kappaleen voi tulkita ammattilauluksi, jonka keskiössä on työnteon arvostaminen sekä vastuu- ja velvollisuudentuntoisuus yhteiskunnan jäsenenä. Agentti Neronaru on hyvä ja ahkera työssään etsien totuutta laitteella, jolla voi kappaleen mukaan vakoilla vedessä, maassa ja ilmassa, mutta myös unissa, kuussa ja autossa. Näin ollen laulu koskettaa myös metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita ylittäessään reaali maailman rajat ja koetellessaan kuulijansa järkitietoisuutta. Ammattilauluihin kuuluu myös

suomalaisena kansanlauluna tunnettu Pikku posteljooni, joka kertoo hyväntuulisesta ja ahkerasta postinjakajasta sisältäen näin ollen myös persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita. Ennen kaikkea laulu sisältää kuitenkin yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita kuvatessaan posteljoonia hoitamassa ammattiaan. Stina Koistisen ja Juho Kanervan sanoittama Eläinten kaupunki kertoo puolestaan ahkerien eläinten saumattomasti toimivasta yhteistyöstä ja yhteisöstä. Laulussa kaikki auttavat ja ilahduttavat toisiaan:

*Kirahvi Kiira bussia ajaa, hältä ystävätkin kyydin saa / kun yhdessä kulkee, on niin mukavaa
Eläinten kaupunki toimii saumattomasti / tohina ja tuoksinta ihan joka puolella*

Petter Ohlsin sanoittama Matkalaulu ja traditionaalinen Bussilaulu yhdistyvät Satu Sopasen ja Tuttorkesterin Reissusikermässä. Laulussa matkustetaan ympäri maailmaa pyrkien ystäväystymään paikallisten kanssa ja opetellen paikallisia tervehdyksiä eri kielillä. Laulu peräänkuuluttaa eri kulttuurien arvostamista ja hyviä tapoja tervehdyksineen sisältäen yhteiskuntaeettisten kasvatuksellisten tavoitteiden lisäksi siis myös persoonallisia ja interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita.

Kimmo Ojalan ja Hannu Sepposen sanoittamassa Sirkus Nurinkurinlandiassa uhmataan painovoimaa ja teksti perustuu kauttaaltaan nurinkurisiin havaintoihin suhteessa reaali maailmassa totuttuihin näkyihin ja tapoihin. Näin ollen kappale ruokkii kuulijan omaa ajattelua, sillä mielikuvitusmaailmassa kaikki on mahdollista eikä Nurinkurinlandiassa päde samat järkitietoisuuden ja totuuden lait. Laulu sisältää siis yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita käsitellessään erilaista yhteisöä ja kulttuurista erilaisuutta:

*Nuoralla tanssija ilmaa pitkin loikki, kun puolesta välistä on köysi mennyt poikki.
Koirat siellä soittavat, voimamiehet tanssivat, tirehtööri nukkuu lastenvaunuissaan.*

Hannele Huovisen sanoittamassa Uuden vuoden aattona -laulussa keskitytään suomalaisille tuttuun uuden vuoden juhlaperinteeseen valamalla tinoja. Laulun keskiössä on myönteinen elämänasenne, jolla laulaja toivottaa uuden vuoden ilolla tervetulleeksi ja huiskuttaa samalla huolettomasti menneelle vuodelle. Näin ollen laulu sisältää yhteiskuntaeettisten kasvatuksellisten tavoitteiden lisäksi myös persoonallisen kasvatuksellisen tavoitteen. Toisaalta saman ilmiön voi tulkita positiiviseksi maailmankuvaksi, joka tulkintani mukaan liittyy sekä persoonallisiin että yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin.

*Uuden vuoden aattona, tina sulaa kauhassa.../ Viskaa tina veteen, yks, kaks, kol, nel
Tule, tule hyvä vuosi...Huippa heippa vanha vuosi, huippa heippa vanha vuosi*

Yhtä lailla Hannele Huovin sanoittamassa Väinämöisen laulukontti -kappaleessa paneudutaan suomalaisen kulttuuriperintöön. Elias Lönnrothin kokoamaa *Kalevalaa* pidetään yhtenä merkittävimmistä suomalaisista kirjallisista kulttuuriperinnoistä. Laulu kertoo Kalevalan päähenkilöstä Väinämöisestä, joka sanoituksen mukaan tekee lauluja luonnonmateriaaleista, minkä myötä laulu sisältää myös luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita luontoa arvostavassa hengessään. Muodoltaan kappale mukailee kalevalaista laulantaa, jossa vuorot vaihtuvat solistin ja kuoron kesken.

*Väinämöinen laulukonttiin monet laulut laitto / Liirinlillaa, laarinlallaa, monet laulut laitto
otti kauniin ja kanteleen ja laulukontin lauloi / Liirinlillaa, laarinlallaa, monet laulut laitto
Otti järven liplatusta, siitä laulun laitto / Pikkulinnun piipitystä, siitä laulun laitto*

Markus Lampelan sanoittama Ruuneperi kertoo kansallisorunilijastamme Johan Ludvig Runebergistä (1804–1877), joka kirjoitti laulun mukaan runoja ”Suomen maasta ja mullasta”. Kappale sivistää kuulijaansa kertoen Runebergin kirjallisista tuotoksista, kuten Maamme laulusta ja Väinö Stoolin tarinoista. Kansalliskirjailijana tunnetun Aleksis Kiven (1834–1872) sanoittama Laulu oravasta -kappale puolestaan erottuu muiden laulujen joukosta rauhaa vaalivalla sisällöllään sisältäen niin yhteiskuntaeettisiä, intersoonallisia kuin luontoonkin liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita. Kappaleessa ympäristöönsä rauhantahtoisesti suhtautuva ja luonnon kanssa harmoniassa elävä orava miettii eloaan pesäpuustaan käsin lempeän äitinsä hoivassa. Laulun voi tulkita edustavan ekologista tietoisuutta ja elämäntapaa, jotka ovat sekä luontoon liittyviä että yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita. Laulussa kerrotaan myös kodin ja läheisten tuomasta onnesta:

*Taisteloa allans monta, havuoksan rauhan viirii päällänsä liepottaa...
Mikä elo onnellinen keinuvassa kehtolinnas,
siellä kiikkuu oravainen armaan kuusen äidin rinnas. Metsolan kantele soi.*

Kansanlauluna tunnettu Nuku, nuku nurmilintu on vanhaa suomalaista kulttuuriperintöä, jonka alkuperäisestä sanoittajasta ei ole tietoa. Kappaleessa lasta nukutetaan kalevalaiseen runomittaan tehdyn laulun avulla. Molemmissa edellä mainituissa kappaleissa aikuisilla on tärkeä rooli turvan anta-

jina ja hoivaajina. Myös Arvaas kuinka tonttu-ukko on suomalainen kansanlaulu, joka kuuluu leikkilaulujen kategoriaan. Samoin ruotsalaisena leikki- ja joululauluna alunperin tunnettu Råven raskar över isen eli Kettu juoksi yli järven voidaan mieltää osaksi suomalaista kulttuuriperintöä. Juurikadun orkesteri laulaa kappaleen sekä suomeksi että ruotsiksi tuoden esiin laulun alkuperäiskielen ja hyödyntäen samalla Suomen molempia virallisia kieliä. Edellä mainitut laulut tuovat esiin siis suomalaista kulttuuriperintöä ja sisältävät näin ollen muun muassa yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita. Vähemmistökielistä puhuttaessa Suomessa asuvia venäjänkielisiä huomioidaan Aleksandr Timofeevskijin sanoittamassa ja M.A. Nummisen kääntämässä Minä soitan harmonikkaa -kappaleessa, joka soi Juurikadun orkesterin sovittamana sekä suomeksi että alkuperäiskielellä venäjäksi. Versio kunnioittaa näin kappaleen alkuperää ja venäläistä kulttuuria tarjoten sen myötä musiikkielämyksiä myös Suomessa asuville venäläisille ja venäjänkielisille kansalaisillemme. Kappaleen päähenkilö viettää syntymäpäiviä ja soittaa juhlan kunniaksi harmonikkaa sateesta ja lammi-koista huolimatta heijastellen positiivista elämänasennetta. Tekstin voi tulkita myös niin, että soittaminen itsessään on jo juhlaa:

Jalankulkijat juoskoon, astukoon lätäköihin, kiiltäköön asfaltti vetinen.

Eihän tietää voi kansa, joka märkänä kulkee, miksi oon tänään niin iloinen.

Minä soitan harmonikkaa, ihmiset on kummissaan.

Voisin viettää juhlapäivää jälleen huomenna.

Suomalaista kansanperinnettä edustavan Kapteeni katsoi horisonttihin -laulun sanoittaja on tuntematon lukuisten muiden traditionaaliseksi kutsuttujen laulujen tapaan. Laulussa kerrotaan ahkerista merimiehistä, jotka tekevät työtään iloisesti ja huolettomasti. Laulussa puhutaan luonnosta, jonka voi tulkita kertovan suomalaisten merimiesten tervehenkisestä mentaliteetista ja sujuvasta yhteistyöstä kapteenin kanssa. Toisaalta laulun voi tulkita käsittelevän myös konkreettisesti luontoa, jonka raikasta ilmaa merimiehet hengittävät töidensä lomassa. Kappaleen voi näin ollen tulkita sisältävän persoonallisia, interpersoonallisia ja yhteiskuntaeettisiä kuin myös luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita.

Englantilainen kansansävelmä Merirosvolaulu tarjoaa kuulijalleen mahdollisuuden asettua lainsuojattoman merirosvon saappaisiin. Englantilaista kansanperinnettä edustava laulu lienee yksi harvoista lauluista 100 lastenlaulua -formaatussa, jossa suhtaudutaan yhteiskunnan sääntöihin ja kanssaihmisiin piittaamattomasti, eikä laulu tulkintani mukaan sisällä mitään kasvatuksellisia tavoitteita,

vaikka se käsittelee kaikkia Launosen luokittelun alueita. Ainoa kappaleen sisältämä arvo voisi tulkintani mukaan olla persoonallisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin sisältyvä sinnikkyys, joka yhdistää laulun merirosvoja. Tosin kappaleen myötä lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja käsitellä jännittäviäkin asioita musiikin avulla, ja näin ollen kappaleen voi tulkita tukevan lapsen tasapainoista kasvua. Kappale edustaa suomalaisen kulttuuriin kotiutunutta englantilaista musiikkikulttuuria ja laajentaa sen myötä kuulijoittensa musiikillista sivistystä.

Siis musta lippu liehumaan, hulabaloobalai, hulabaloobalaibalai

Näin kaljuunoita rosvotaan, hulabaloobalai

Me taistelemme aina vaan, hulabaloobalai, hulabaloobalaibalai

Ei kotiin tulla milloinkaan, hulabaloobalai.

Thorbjörn Egnerin sanoittama ja Aila Meriluodon käntämä Rosvolaulu kertoo puolestaan tarinan rosvoista, jotka varastavat, mutta vain välttämättömimmät asiat. Laulu leikittelee ajatuksella hyväntahtoisista varkaista, jotka puolustelevat tekojaan hyvillä aikeillaan:

...kun pakko on, niin siepataan, ei tarpeetonta milloinkaan

Hei rensselit selkähän, nassakat kourahan, Kasper ja Jesper ja Joonatan.

*Ja kun me käymme leipuriin, jo huomaa aivotonkin,
vain leivän viemme, kaakun niin, ja kaljapullon jonkin.*

No pipperkaakun sirkaman voi joskus ottaa Joonatan.

Vaan muuten vie piukkaakin hiukkaakin niukemman Kasper ja Jesper ja Joonatan.

Laulun voi tulkita sisältävän yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita herättäen kysymyksen, onko varastaminen hyväksyttävää millään verukkeella. Laulu nostaa esiin yksilöiden rehellisyyden, oikeudenmukaisuuden ja lainkuulijaisuuden merkityksen yhteiskunnan toimimisen kannalta ja toivon mukaan herättää kuulijoissaan myös ymmärryksen, ettei lainvastaisia tekoja saa laillisiksi hyvillä puhetaidoilla. Leppänen huomauttaa, että miespuoliset henkilöt kuvataan lauluissa usein norminrikkoina ottaen esimerkiksi juuri Rosvolaulun. Hän toteaa, että normien rikkomiseen liittyy rohkeutta, mutta myös kauhistuttavuutta ja julmuutta. (Leppänen 2010, 76.)

Suomalaisena kansanperinteenä tunnetun Juoksee metsähiironen -kappaleen sanoittaja on tuntematon. Kappaleeseen on tehty myös tukiviittomat, ja sen myötä kappale huomioi myös erityisryhmät.

Kappale kertoo ahkerasti töitä tekevästä ja pesää rakentavista hiiristä. Yhtä lailla traditionaalisenä kappaleena tunnetun Leipuri Hiivan sanoittaja on tuntematon. Kappale kertoo leipuri Hiivasta työssä touhussa ollen sekä ammatti- että leikkilaulu. Kappale on siis osa suurempaa ideologiaa, jossa lapselle ei opeteta vain tiettyyn ammattiin liittyviä faktoja, vaan myös musiikin kokemista kehossa ja siihen reagoimista keholla parantaen sen myötä koordinaatiota ja tietoisuutta omasta kehostaan. Liike tehostaa oppimista (ks. Huutilainen & Peltonen 2017, 57–60), eikä kenellekään laulua leikkineelle jää epäselväksi, minkälaisen tien varrella leipuri Hiiva asuu, sillä laulussa mainittu Kumputie koetaan liikkeen kautta kehossa tehden käsillä kumpuja:

Työnnän pullat uuniin, vedän valmiit takaisin, näen piipusta, kun savu kohoaa

Leipuri Hiiva, se asuu Kumputiellä, hän pullat, kakut leipoo siellä

Näen piipusta, kun savu kohoaa.

Myös englantilainen kansansävelmä Piippolan vaari on ammattilaulu, jonka sanoittaja on tuntematon. Laulussa ahkera ja työntekoa arvostava vaari toimii maatilan isäntänä hoitaen tilansa eläimiä, kuten lehmiä, lampaita, possuja ja kanoja. Laulussa matkitaan erilaisten eläinten ääniä ja sitä kautta erilaisia äänenkäyttötapoja. Lisäksi laulu toimii muistileikkinä, sillä laulun lopussa eri eläinten äänet lauletaan peräkkäin samassa järjestyksessä, joissa eläimet olivat säkeistöissä. Näin ollen laulu sisältää myös persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita rohkaisten lasta kokeilemaan erilaisia äänenkäyttötapoja ja ilmaisemaan itseään. Myös Hannele Huovin sanoittama Pääsiäisaamu sisältää sekä yhteiskuntaeettisiä että luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita. Kappale kertoo pääsiäisestä pajunkissoineen, mutta teksti ei ota kantaa siihen, miksi pääsiäistä vietetään. Näin ollen kappale sivuuttaa pääsiäisen hengellisen ja sitä kautta tunnustuksellisen sanoman edustaen sen myötä Ylen uskonnollisesti tunnustuksetonta sisältöä. Sen sijaan kappale kuvailee pääsiäiseen liitettyjä värejä ja tapoja sekä pääsiäisen aikaan luonnossa tehtäviä havaintoja viitaten lisääntyvään valoon, rairuohon vihreyteen ja pajunkissojen pehmeuteen:

Anivarhain aamulla, kultaisessa valossa, kylkeään kääntää maa, kun aamuaurinko kutittaa

II: Kultaisilla, keltaisilla, pääsiäisen askelilla :II

Anivarhain aamulla, kultaisessa valossa / onneaan huokaa maa kun pajunkissa kutittaa

II: Valkoisilla, pehmoisilla, pajunkissan askelilla :II

Immi Hellenin sanoittama Oravan pesä sisältyy *Lauluja pienokaisille* -kirjaan, joka julkaistiin vuonna 1921. Kirjan toimittaja J. N. Vainio valitsi kyseiseen kirjaan kappaleen melodiaksi oman sävellyksensä suurelle yleisölle tutumman ja myös 100 lastenlaulua -formaattissa kuullun P. J. Hannikaisen sävellyksen sijaan. (ks. Vainio 1921, 62.) Oravan pesä on eläinlaulu, jossa kuvaillaan oravan eloa puussa sijaitsevassa kodissaan. Kappaleen voi tulkita olevan oodi luonnon ympäröimälle suomalaiselle kodille ja sen tarjoamalle lämmölle ja turvalle. Koska P. J. Hannikainen on suomalaisen lastenmusiikin uranuurtaja, voi kappaleen mieltää osaksi suomalaista kulttuuriperintöä jo Hannikaisen itsensä myötä, mutta kappaleen voi mieltää osaksi suomalaista kulttuuriperintöä myös ikänsä puolesta. Kappaleen sanoitus nojaa alkusointuihin ja täydellisiin riimipareihin ja tarina kerrotaan Hannikaisen pedagogiikan mukaisesti lapsen maailmasta käsin sadun muotoon puettuna (ks. Kosonen 2014, 33 & 39):

*Kas kuusen latvassa oksien alla / on pesä pienoinen oravalla
Sen poikaset siinä ne leikkiä lyö / ja pikku hampahin siementä syö...
...Ja kuusonon tuutivi tullessa ehtoon / siel oravan poikasen tuttuhun kehtoon
ja elämä heillä on herttaisa / kun kuusen latvassa keinua saa.*

Myös Kyösti Salmijärven sanoittamassa Mököpeikon pesässä kerrotaan pesästä, jossa on Mököpeikolle oikeat olosuhteet ja sen myötä hyvä olla. Laulu ei tulkintani mukaan kuitenkaan sisällä muita kuin persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita tunnistaessaan kodin luoman turvan ja hyvän olon tunteen. Mököpeikkoa tunnetummassa peikkolaulussa, Marjatta Pokelan sanoittamassa Mörri-Möykkyssä seikkaillaan suomalaisessa korpimetsässä, jossa Mörri-Möykky asustaa ja pitelee sadetta kärpässiänsä alla. Myös Mörri-Möykyn koti kuvataan paikkana, jossa peikoilla on pehmeinen olo. Luonnon ja kodin tarjoaman rauhan lisäksi kappaleen teksti pureutuu samaan perheeseen kuuluvien ihmisten erilaisiin toiveisiin ja uskomuksiin. Tarinassa peikot ovat totta lapselle ja lapsi haluaisi yhden sellaisen lemmikikseen, mutta aikuinen ei usko niiden olemassaoloon. Kappale herätteleekin kuulijaansa pohtimaan ryhmien erilaisuutta, reaali maailman ja mielikuvitusmaailman eroja sekä järkipohjaista ajattelua, minkä myötä kappale sisältää yhteiskuntaeettisten kasvatuksellisten arvojen lisäksi myös metafysisiä tavoitteita:

*Ottaisin minä mörrimöykyn jos vain kiinni saisin
pieneen koriin pistäisin ja kotiin kuljettaisin
Tiu, tau, tiu, tau, tilitalitittan, sirkat soittaa salolla*

pikkuiset peikot ne piilossa pysyy kirkkaalla päivän valolla.

Vaan eipä taida meidän äiti peikkolasta ottaa

eihän se edes usko että mörrimöykky on totta

Formaatin laulut sisältävät siis lukuisia yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita (ks. Launonen 2000, 293 & 307–308). Laulut opettavat omaksumaan ja kunnioittamaan yhteiskunnassa vallitsevia tapoja, sääntöjä ja lakeja sosialisoiden kuulijoitaan yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Kuten aiemmin todettu, suomalaisen arvokasvatuksen kerrotaan perustuneen Aristoteleen filosofiaan pohjautuvaan traditioon, jonka keskiössä on ajatus hyvästä kansalaisesta (Launonen 2000, 18–20). Useat formaatin laulut kannustavat kantamaan vastuuta ja arvostamaan työntekoa sekä ympärillä olevia ihmisiä. Kuten Helkama toteaa, työnteon arvostaminen on osa suomalaista omakuvaa (Helkama 2015, 218) ja ilmiö on kuultavissa niin vanhemmissa kuin uudemmissakin lauluissa, joista esimerkkeinä Pieni nokipoika ja Eläinten kaupunki. Lauluissa korostetaan yksilön työnteon merkitystä kanssaihmisille, sillä kuten Purjo toteaa, tekoja ei arvoteta vain suhteessa itseensä vaan myös suhteessa muihin (ks. Purjo 2011, 58). Agenti Neronaru -laulussa agentti huolehtii kansallisesta turvallisuudesta käsitellen sen myötä muun muassa Maslowin ja Schwartzin esiin nostamaa turvallisuuden tarvetta (ks. Solasaari 2010, 90; Maslow 1954, 72; Helkama 2015, 8–12). Myös Laulu oravasta ja Oravan pesä -kappaleita voi tulkita Maslowin esiin nostaman turvallisuuden tarpeen kautta (ks. Maslow 1954, 72). Molemmissa lauluissa koti edustaa turvaa. Oravan pesässä turvallisuutta edistetään myös omalla rauhantahtoisuudella, joka itsessään on interpersoonallinen kasvatuksellinen tavoite, mutta sisältyy luonnollisesti myös yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin, jotta yhteiskunta voisi toimia demokraattisesti ja oikeudenmukaisuuteen perustuen.

Leppäsen mukaan moraali rakentuu rajoittavista säännöistä pyrkien vastaamaan siihen, miten asioiden tulisi olla (Leppänen 2010, 191). Muun muassa Kolme iloista rosvoa -laulussa rosvoitunnistavat yhteiskunnassa vallalla olevat moraaliset säännöt ja pyrkivät noudattamaan niitä kykyjensä mukaan, mutta ovat silti valmiita tinkimään moraalista mielitekojensa ja fyysisten tarpeidensa tähden. Laulua voi tulkita myös Maslowin ja Schelerin esiin nostaman turvallisuuden ja fyysisten tarpeiden käsitteiden kautta. Laulussa Maslowin alimmiksi ja fyysisiksi tarpeiksi luokitellut nälkä ja jano ajavat rosvoitunnistajat tekemään moraalittomia tekoja, joiden määrän iloiset rosvoitunnistajat kuitenkin minimoimaan varastamalla mahdollisimman vähän. (ks. Maslow 1954, 72; Solasaari 2003, 80 & 151.) Näin ollen laulu antaa ymmärtää, että rosvoilla on käsitys moraalista ja ymmärrys tekojensa vääryydestä. Launosen (2000) mainitsemaa pahuuden ongelmaa käsitellään Laulu oravasta -kappa-

leessa, jossa pahuutta edustaa hallin hampaat ja monet taistelut. Lauluissa koti tarjoaa turvan maailman pahuudelta.

Yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin kuuluva kulttuurien moninaisuus ja eri kulttuurien arvostaminen korostuvat formaatin lauluissa sanoitusten sijaan sovituksellisina ratkaisuin. Kuten POPS:ssa todetaan, ”paikallinen ja globaali limittyvät” (POPS 2014, 28) muun muassa suomalaisena kansanlauluna tunnetun Kapteeni katsoi horisonttihin -laulun versiossa, joka vie kuulijansa Itämeren sijaan Karibialle. Suomalaisen ja muidenkin kulttuurien esiintuominen voi edistää Ruokosen (2016) mukaan lapsen kiinnittymistä omaan kulttuuriinsa tullen samalla tietoisiksi myös muista kulttuureista. Ruokosen esiin tuoma käsite *ubuntu* liittyy vahvasti yhteiskuntaeettisiin kasvatustehoihin, jossa ihminen tulee näkyväksi ja olevaksi yhteisönsä kautta. (ks. Ruokonen 2016, 11.) Puhuessaan omasta ja muiden kulttuureista Ruokonen tuntuu viittaavan Leppäsen esiin nostamaan käsitteeseen me ja muut (ks. Ruokonen 2016, 11; Leppänen 2010, 171–180). Formaatin laulujen suhteen ei kuitenkaan ole helppoa, saati mielekästä erottaa omaa kulttuuria muista kulttuureista, jolloin lapsi kiinnittyy kuulemaansa erottelematta meitä ja muita. Toisaalta, kuten Suomi toteaa, 1960–1970-luvuilla populaari- ja maailmanmusiikki tuli osaksi suomalaista musiikkikasvatusta (Suomi, 2009, 74), jonka myötä suomalainen musiikkikasvatuskulttuuri on ottanut maailmanmusiikin osaksi omaa kulttuurikasvatustaan.

Kortti huomauttaa, että 2020-luvulla ajatus kansalaisuudesta on laajentanut sisältäen nykyään ajatuksen monimuotoisesta kansalaisuudesta (Kortti 2025, 12). Suomalaista kulttuuria pohdittaessa herääkin kysymys, mikä edes on suomalaista kulttuuria. Lehtonen totesi kulttuuriperinnön olevan muun muassa menneisyydestä perittyjä aineettomia asioita (Lehtonen 2025). Näin ollen esimerkiksi 1980-luvulta 2020-luvulle kulkeutuneet laulut voisi tulkita osaksi suomalaista kulttuuriperintöä, jolloin lukuisat formaatin laulut sisältäisivät jo sen myötä yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita. Tarkasteltaessa lauluja Ryösän (2026) määritelmän valossa, lauluissa käsiteltiin kieliä sekä erilaisia tapoja ja perinteitä kuten hiihtämistä, kehtolaulujen laulamista ja leikkilauluja osana suomalaista kulttuuriperintöä. Aiheina olivat myös erilaiset juhlat kuten joulun, juhannuksen ja pääsiäisen viettäminen. Ylen arvoissa mainitut vähemmistökuulttuurit ja erityisryhmät (ks. Yle 2026) jäivät kuitenkin pitkälti huomiotta formaatin lauluissa. Lisäksi, vaikka lauluissa tuodaan esiin myös muita kulttuureja seikkaillen ympäri maailmaa, jää niistä tulkintani mukaan kuitenkin puuttumaan Launosen (2000) luokittelussa mainittu yhteiskuntakritiikki sekä globaalia yhteiskuntaeettistä vastuuta edistävä sanoma ja ekologinen tietoisuus. Tosin Reissusikermässä suhtaudutaan muihin kulttuurei-

hin uteliaasti, kunnioittavasti ja positiivisesti, jonka voisi tulkita edistävän globaalia yhteiskuntaeettistä vastuuta. Launosen (2000) mainitsemista yhteiskuntaeettisistä kasvatuksellisista tavoitteista myöskään kansainväliseen oikeudenmukaisuuteen ei tulkintani mukaan otettu kantaa formaatin lauluissa. Toisaalta monien laulujen perusasetelmana on käsitys tasa-arvosta ja sen myötä myös kansainvälisestä oikeudenmukaisuudesta.

4.4 Luontoon liittyvä alue ja kasvatukselliset tavoitteet

Formaatin lauluista 53 käsittelee luontoon liittyvää aluetta. Lisäksi lauluista 35 sisältää luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita, joiksi Launonen (2000) nimeää luonnosta nauttimisen lisäksi ekologisen asennoitumisen sekä ekologiset elämäntavat. Niiden lisäksi Launonen nostaa esiin tietoisuuden kestävästä kehityksestä ja pyrkimykset sen edistämiseksi sekä vastuun luonnon- ja ympäristönsuojelusta. (Launonen 2000, 307–309.) Ylen arvoista puhuttaessa Ryösä mainitsee luonnon olevan osa suomalaisuutta viitaten tulkintani mukaan suomalaiseen kulttuuriperintöön. Ryösän mukaan suomalainen kulttuuriperintö lastenohjelmissa tarkoittaa muun muassa luonnon vaalimista. (Ryösä 2026.)

Heidi Kajanderin sanoittama Kaalimato kertoo kaalissa ystäväystyneistä madoista, jotka nauttivat kaalin syömisestä. Laulussa kaali haurastuu ristiin rastiin menevistä matojen syömistä poluista ja lopulta kaali halkeaa. Kappaleen voi tulkita sisältävän persoonallisia ja interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita matojen nauttiessa ruoasta ja yhteisestä tekemisestä, mutta kappaleen voi tulkita sisältävän myös luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita kertoessaan luonnosta ja eläimistä sekä siitä, miten käy, jos luontoa kuluttaa loputtomiin omien mieltymystensä mukaan.

Maija Konttisen suomentama, alkuperältään tuntematon Merimieslaulu kertoo merimiehistä, jotka nauttivat purjehtimisesta ja raikkaasta ilmasta. Laulun kertoja toteaa luonnon antavan merkityksen elämään: ”Meille aavat elohon sisällön suo.” Luontoa kuvataan myös Hannele Huovin sanoittamassa Suomipuu-laulussa. Laulu kuvailee Suomea verraten sitä alati vahvistuvaksi puuksi, jonka oksat suojaavat lapsia. Laulussa kuvaillaan luontoa puun juurineen ja linnun pesineen, talvineen ja kesineen. Laulussa puut humisevat ja avarassa metsässä päivä paistaa kaikille. Näin ollen laulu kutsuu kuulijansa arvostamaan Suomea ja suomalaista maisemaa ja luontoa sisältäen sekä yhteiskuntaeettisiä että luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita. Sauvo Puhtilan ja Niilo Pellervon suomentama

Kanoottilaulu jatkaa luontoteemaa vieden kuulijansa melontaretkelle ja kalastamaan. Laulussa seurataan majavaa kullan ja hopean välkkyessä melassa ja todetaan kokemuksen jäävän melojan mieleen. Näin ollen laulun voi tulkita kannustavan kuulijoitaan luonnossa liikkumiseen ja mahdollisiin luontoelämyksiin. Leppänen huomauttaa kanoottilaulun olevan intiaanilaulu ja edustavan sitä kautta amerikkalaisen kulttuurin ylivaltaa. Leppänen pohtii, miksi Suomessa ei lauleta omasta alkuperäisväestöstämme eli saamelaisista kertovia lauluja. (Leppänen 2010, 151–157.) Sen sijaan perinteisenä leikkilauluna tunnettu Karhu nukkuu on osa suomalaista kulttuuriperintöä. Laulu kertoo karhusta, joka on nukkuessaan vaaraton, mutta herätessään vaarallinen. Laulun voi tulkita opettavan kuulijalleen luonnon kunnioittamista ja luonnossa olevien vaarojen ymmärtämistä kannustaen kuitenkin kuulijaansa liikkumaan ja leikkimään luonnossa. Kappale auttaa kuulijaansa käsittelemään jännityksen tunteita ja tosielämässä olevia oikeita vaaroja turvallisessa ympäristössä, käsi kädessä toisen leikkijän kanssa. Näin ollen laulu sisältää myös persoonallisen kasvatuksellisen tavoitteen kannustaen kuulijaansa erilaisten tunteiden kohtaamiseen ja käsittelemiseen.

Maijan karitsa -laulussa kerrotaan kiintymyksen tunteista, joita sekä Maija että karitsa tuntevat toisiansa kohtaan. Laulu on englantilainen kansansävelmä, jossa karitsa pääsee mukaan muun muassa Maijan kouluun tuottaen iloa myös muille. Laulu keskittyy karitsan ihailemiseen ja sen herättämään myötätuntoon. Kuten todettu, luonnon ihailu ja luonnosta nauttiminen olivat Launoson mukaan luontoon liittyvien kasvatuksellisten tavoitteiden keskiössä 1900-luvun alkuun asti, jonka jälkeen luontoa alettiin tarkkailemaan ennen kaikkea suojelemisen näkökulmasta (Launonen 2000, 309). Peter Ohlsin sanoittama Hyvin hiljaa kertoo tanssivista ja laulavista keijuista sekä taivalle syttyistä tähdistä, jotka odottavat keijuja ”läpi yön loistaen”. Kappaleen keskiössä on keijujen lisäksi luontoa ihaileva kuvaus tähtitaivaineen sisältäen luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita. Maijan karitsan tapaan laulu ei sisällä niinkään luontoa suojelevia tavoitteita, mutta ilmentää luonnosta nauttivaa ja luonto arvostavaa tapaa katsoa maailmaa. Myös Vili Mustalammen sanoittamassa Tukaani-kappaleessa kutsutaan kuulija mukaan ihastelemaan luontoa. Kappale kertoo tukaanin elämästä sademetsässä ja se näyttää kuulijalleen suomalaisesta maisemasta poikkeavan luontokuvan ja tavan elää sisältäen näin ollen myös yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita.

Olen tukaani, se on mun nimeni, tule mukaani, kun kuulet lauluni

olen tukaani ja liaani on mun keinuni

On mango mehevää ja viidakko rehevää, joka paikka on pullollansa elämää

Puiden latvoissa hämähäkkiapina, maankamaralla nandut ja vikunjat

Hannu Sepposen sanoittama Paukkuvat moottorit kertoo nimensä mukaisesti erilaisten liikkuvien asioiden paukkuvista moottoreista, jotka laulun mukaan täytyy korjata. Kappale viestii kuulijalleen välittämisen sanomaa, jonka mukaan rikkinäiset asiat pitää korjata kantaen sitä kautta vastuuta myös ympäristöstä ja sitoutuen kestäväan kehitykseen. Näin ollen kappale sisältää sekä yhteiskuntaeettisiä että luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita. Lisäksi kappale sisältää persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita, sillä laulussa todetaan, että tavaroiden ja ympäristön lisäksi myös itsensä pitää huolehtia:

Joskus ihmisen moottori paukkuu, pum pum. Joskus ihmisen moottori paukkuu, pum pum.

On ruokavaliossa jotain vikaa, se korjata täytyy tuota pikaa.

Joskus ihmisen moottori paukkuu.

Formaatin laulut sisältävät siis joitain luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita (ks. Launonen 2000, 307–309). Laulut keskittyvät luonnon arvostamiseen jättäen vähemmälle huomiolle puheet ekologisesta asennoitumisesta ja elämäntavoista, kestävästä kehityksestä ja luonnon suojelusta. Paukkuvat moottorit lienee ainoa formaatin lauluista, jonka voi tulkita sanomaltaan kierrätysmyönteiseksi ja sitä kautta kestäväan kehitystä edistäväksi. Laulua voi tulkita myös Schwartzin itsensä ylittämisen arvoihin sisältyvän universalismin kautta, joka keskittyy ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnista välittämiseen (ks. Schwartz 2011, 7). Toki myös Kaalimato-kappaleen voi tulkita käsittelevän kestäväan kehitystä. Toisaalta laulun voi yhtä lailla tulkita luontoon liittyviin kasvatuksellisiin tavoitteisiin nähden täysin kantaa ottamattomaksi kuvaukseksi kaalimatojen arkielämästä. Formaatin eläimiin ja luontoon liittyvissä lauluissa nousee esiin eniten Purjon mainitsevat elämys- tai kokemusarvot, jotka toteutuvat havahtumalla huomaamaan muun muassa luonnon ainutlaatuisuus ja kauneus (Purjo 2011, 58), joista esimerkkeinä Hyvin hiljaa, Maijan karitsa ja Katinka -kappaleet. Luonnosta kertovat laulut sisältävät myös Schelerin teoriasta tuttuja vitaalisia arvoja eli hyvinvointiarvoja sekä mielihyvää, joita voidaan kokea aistien kautta suhteessa itseensä ja ympäristöön (ks. Solasaari 2010, 79–81).

4.5 Metafyysinen alue ja kasvatukselliset tavoitteet

Formaatin lauluista 33 käsittelee metafyysistä aluetta sisältäen myös metafyysisiä kasvatuksellisia tavoitteita, joita Launosen mukaan ovat elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen sekä toisaalta kuo-

leman merkityksen ja pahuuden ongelman pohtiminen. Metafyysiset kasvatukselliset tavoitteet käsittelevät Launosen mukaan olemassaolon peruskysymyksiä ja niiden luonnetta. Lisäksi hän mainitsee moraalin ja rehellisyyden sekä jo Platonin peräänkuuluttamat hyveet: totuuden, hyvyyden ja kauneuden. (Launonen 2000, 53, 293 & 307–308.) Ryösän (2021 & 2026) mukaan Yle lastenohjelmat pyrkivät kannustamaan kuulijaansa omaan ajatteluun sekä rakentamaan kuulijalleen positiivista maailmankuvaa. Nämä pyrkimykset sisältävät tulkintani mukaan sekä persoonallisia, yhteiskunnallisia että metafyysisiä kasvatuksellisia arvoja kehittäessään yksilön ajattelua ja suhdetta niin itseensä kuin yhteiskuntaankin sekä koko ympäröivään maailmaan ja todellisuuteen. Tarkasteltaessa Launosen (2000) mainitsemia metafyysisiä kasvatuksellisia tavoitteita, kuten rehellisyyttä sekä elämän ja ihmisarvon kunnioittamista, Ylen arvoista niihin tulkintani mukaan sopii suomalaisen kulttuuri-perinnön vaaliminen niin suomalaisuutta ja suomalaista elämäntapaa kuin luontoakin arvostavassa hengessään (ks. Ryösa 2021 & 2026), sillä luonnon kunnioittaminen sisältää elämän kunnioittamisen. Rehellisyyden on puolestaan todettu edustavan suomalaisia arvoja ja suomalaista elämäntapaa kautta vuosikymmenten (ks. Helkama, 2015, 85). Myös Ryösän (2020) ja Stoltin (2020) esiin nostama suvaitsevaisuus kuin myös Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittu lapsen tasapainoisen kasvun tukeminen voidaan tulkita linkittyvän moraalikasvatukseen, jolla, kuten aiemmin todettu, pyritään kasvattamaan niin ajattelultaan kuin toiminnaltaankin hyvätapaisia, luotettavia ja toisiaan arvostavia kansalaisia. (ks. Saukkonen & Moilanen 2018, 11–13.) Nämä piirteet ovat osa moraalialia, johon Sintosen mukaan oletetaan sisältyvän myös oikeudenmukaisuutta, kykyä empatiaan ja taitoa huolehtia kanssaihmisistä (ks. Sintonen 2003, 33).

Hannele Huovin sanoittamassa Kesälaulussa havainnoidaan luonnon ja ihmisen samankaltaisuutta. Laulun voi tulkita kertovan havahtumisesta siihen todellisuuteen, että ihminen on osa luontoa siinä missä kukat ja linnutkin. Vaikka laulu käsittelee luontoa, voi sen luontoon liittyvien kasvatuksellisten tavoitteiden sijaan tulkita sisältävän ennen kaikkea metafyysisiä kasvatuksellisia tavoitteita, kuten olemassaolon peruskysymysten pohtimista ja havahtumista luonnon kauneuteen ja elämän kunnioittamiseen. Laulun sisällön voi tulkita edustavan Paanasen mainitsemaa ekososiaalista filosofiaa, joka asettaa kaiken elollisen yhdenvertaiseen asemaan (ks. Paananen 2023, 46):

II: Paljon ilmaa ja valoa on koulun katon päällä :II

II: Siellä se pieni peipponen laulaa ja minä laulan täällä :II

II: Kesän aurinko hymyilee taivaan kannen päällä :II

II: Siellä ne pienet pilvet kulkee ja minä kuljen täällä :II

Myös Marjatta Pokelan ja Pirkko Koskimiehen sanoittama Ihme ja kumma herättelee kuulijaa pohtimaan elämän luonnetta, luonnon ja kaiken olevaisen jatkuvaa liikkeessä oloa ja toisaalta muuttamista, fysiikan lakeja, mielikuvituksen voimaa, unimaailman suomia transsendenttisiä mahdollisuuksia ja maailmankaikkeutta. Kappaleen kertoja ihmettelee ja tarkkailee luontoa eläimiseen ja kasveineen todeten, arvottamatta:

*Auringossa aina varjo seuraa kulkijaa / kun päivä painuu pilveen niin varjo katoaa
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa / se hämmästyttää kummastuttaa pientä kulkijaa
Kalat asuu vedessä ja kuu ja tähdet taivaalla / mut lapset voivat purjehtia unilaivalla.
Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa / se hämmästyttää kummastuttaa pientä kulkijaa*

Reino Helismaan sanoittama Päivänsäde ja menninkäinen pohtii olemuksellista erilaisuutta ja erilaisuuden asettamia reunaehtoja eloonjäämisen ja yhteiselon suhteen. Laulu kertoo kahden erilaisen taruolennon herkästä ja tunteikkaasta kohtaamisesta sekä ihastumisen tunteista. Kappaleessa muita päivänsäteitä hitaampi päivänsäde kohtaa ihastuttavan menninkäisen. Laulussa myös menninkäinen viehättyy päivänsäteestä. Menninkäisen toiveista ja myös päivänsäteen ihastumisen tunteista huolimatta päivänsäde päättää kuitenkin jatkaa matkaansa ja valita näin ollen itse elämän. Kappaleen voi tulkita kertovan mahdottomasta rakkaudesta ja kannustavan kuulijaansa olemaan rehellinen itselleen ja tekemään omaa hyvinvointiaan varjelevia valintoja myös ihmissuhteissa siitä huolimatta, että valinnat voivat olla vaikeita ja aiheuttaa sydänsuruja:

*Säde vastas: Peikko kulta, pimeys vie hengen multa, enkä toivo kuolemaa
Pois mun täytyy heti mennä, ellen kohta valoon lennä, niin en hetkeäkään elää saa
Niin lähti kaunis päivänsäde, mutta vieläkin, kun menninkäinen öisin tallustaa
hän miettii, miksi toinen täällä valon lapsi on ja toinen yötä rakastaa*

Kappale syväluotaa tunteisiin ja erilaisuuteen pohtien niiden kautta olemassa olemisen peruskysymyksiä, jotka sisältyvät metafyyisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Laulu käsittelee muun muassa elämän rajallisuutta sekä kuoleman merkityksen pohtimista peräänkuuluttaen järkitietoisuutta. Laulu sisältää totuuteen pyrkimyksen lisäksi kauneuden ja hyvyyden tunnistamista, jotka edustivat platonisia metafyyisiä kasvatuksellisia tavoitteita (ks. Ojanen 2010, 11; Skinnari 2010, 22). Myös Kaija Pakkasen sanoittaman Ketun kauppa -kappaleen voi tulkita kannustavan kuulijoitaan tekemään järkitietoisia ja omaa hyvinvointiaan suojelevia valintoja samalla, kun se antaa kuulijalleen

tilaa oivaltaa itse, miksi kaupassa myytävät tuotteet eivät ole ostajilleen houkuttelevia, saati sopivia, vaan päinvastoin:

*Ohdakkeen alla on ketulla kauppa ja arvaas mitä se myy?
Hiirille loukkuja, kaloille koukkuja, linnuille häkkejä, kissoille säkkejä.
Kukaan ei osta, missä on syy?*

Sulevi Riukulehdon sanoittama Nälkäpoika puolestaan koettelee reaali maailman rajoja pistellessään suuhunsa kaikkea mahdollista ja mahdotonta riimien ehdoilla haastaen samalla kuulijaansa suhtautumaan kriittisesti kuulemaansa ja arvioimaan, missä vaiheessa tarina muuttuu valheeksi:

*Poika hotki hampparin, siihen päälle hodarin, potkurin ja läppärin,
sitten vielä traktorin ja höyryveturin*

Turkka Malin sanoittama Tärkeät aakkoset peräänkuuluttaa järkitietoisuutta kertoen erilaisten kirjainten tärkeydestä. Kappaleen voi tulkita sisältävän metafyyssisten kasvatuksellisten tavoitteiden lisäksi lähes kaikkia muitakin kasvatuksellisia tavoitteita, sillä kielen avulla ihminen ilmaisee itseään (persoonallinen kasvatuksellinen tavoite) ja kommunikoi muiden kanssa (interpersoonallinen kasvatuksellinen tavoite) ja sitä kautta aakkosten opettelu ja niiden merkityksen ymmärtäminen on tärkeää. Myös yhteiskunnallisella tasolla kieli mahdollistaa kommunikaation ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen (yhteiskuntaeettinen kasvatuksellinen tavoite). Kappaleen voi tulkita puhuvan konkreettisesti vain aakkosista, mutta toisaalta teksti jättää tilaa myös sille tulkinnalle, että kappale puhuisi myös yleisemmin monimuotoisuuden ja erilaisuuden puolesta:

*Ei mopot pärää ilman ärrää, ei ole jännää ilman ännää
Ja ilman peetä ei puhuis pappi, ja ilman hoota kai loppuis happi
Jos oikein käyttää järkeä, on joka kirjain tärkeä
jos joku aakkosista puuttuis, sana toiseksi jo muuttuis*

Kaisa Krokforsin suomentama perinteinen leikkilaulu Tuiki, tuiki tähtönen on tietävästi liki ainut 100 lastenlaulua -formaatin lauluista, johon on olemassa tukiviittomat ottaen näin ollen huomioon myös kuulovammaiset. Kappaleen tekstissä lapsi katsoo ja ihmettelee taivaalla tuikkivia tähtiä. Kappaleen toisessa säkeistössä todetaan kaikkien lapsien pohtivan ympäri maailmaa syitä tähtien

loistamiselle ja täten annetaan ymmärtää ihmisten olevan samankaltaisia pohtien samanlaisia eksistentiaalisia kysymyksiä kulttuurista ja asuinpaikasta riippumatta. Tämä säkeistö kuitenkin loistaa poissaolollaan Pikku Kakkosen 100 lastenlaulua -versiossa. Kappaleen alkuperäisessä versiossa metafyyysiset kasvatukselliset arvot tulevat kuitenkin esiin selkeämmin:

Kaikki lapset maailman tähtösiä katsovat
Miettivät miks loistanee, maahan asti valaisee
Kaikki lapset maailman, tähtösiä katsovat

Risto Järvenpään sanoittamassa Nallet tallustaa -kappaleessa karhut tallustavat kalastamaan, sienestämään ja poimimaan marjoja. Jostain syystä pienin nalle on ainoa, joka saa saalista ja retkiensä päätteeksi unen päästä kiinni. Kappale tarjoaakin mahdollisuuden pohtia olemassaolon peruskysymyksiä sekä resurssien ja ”onnen” epätasaista jakautumista. Miksi kaikkien ulottuvissa olevat resurssit eivät päädy kaikkien käsiin, edes niiden, jotka yrittävät yhtä paljon kuin ne, jotka kulkevat vierellä ja joita onnistaa?

Formaatin laulut sisältävät useita Launosen mainitsemia metafyyysisiä kasvatuksellisia tavoitteita pohtiessaan muun muassa olemassaolon peruskysymyksiä sekä moraalien että rehellisyyden merkitystä (ks. Launonen 2000, 53, 293 & 307–308.). Kuten todettu, formaatissa on paljon luontoa käsitteleviä lauluja, joiden voidaan tulkita kunnioittavan elämää ja luonnon kauneutta sisältäen sitä kautta metafyyysisiä kasvatuksellisia tavoitteita. Myös Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittu tasa-painoisen kasvun tukeminen (Yle 2026) liittyy tulkintani mukaan vahvasti metafyyysiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Lauluissa peräänkuulutetaan järkitietoisuutta ja muun muassa sen ymmärtämistä, että ihminen on osa luontoa. Esimerkiksi Ketun kauppa -laulun voi mieltää edistävän omaa ajattelua, joka oli osa Ylen mainitsemia kasvatuksellisia tavoitteita. Laulussa kuulijaa herätellään pohtimaan, miksi kauppa ei käy. Laulu tuntuu edustavan Sintosen ja Lipmanin esiin tuomaa kriittistä ajattelutaitoa (ks. Sintonen 2003, 37; Lipman 2019, 351), sillä laulussa ei anneta valmiita vastauksia vaan herätetään kuulija itse oivaltamaan.

5 Pohdinta

5.1 Johtopäätökset ja tulosten tarkastelua

Tutkimukseni pääkysymys oli, miten arvokasvatus ilmenee Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaatin lauluissa. Etsin pääkysymykseen vastausta kolmen alakysymyksen avulla. Vastasin tutkielmasani tutkimuskysymyksiin pääosin limittäin vertaillen laulujen sisältämiä arvoja Ylen lastenohjelmia ohjaaviin arvoihin ja Launosen (2000) arvojaottelussa mainittuihin arvoihin. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys auttoi ymmärtämään niin vanhojen kuin uudempienkin lastenlaulujen sisältöä ja pedagogisia pyrkimyksiä. Erityisen mielenkiintoiseksi koin kehollisuuteen liittyvän kirjallisuuden, joka sanoitti leikkilaulujen arvon ja merkityksen lapsen tasapainoista kasvua ja oppimista ajatellen. Teoreettiseen viitekehykseeni kuuluva historiaosuus auttoi tulkitsemaan kappaleita myös historian valossa.

Minkälaisia arvoja Yle Areenan 100 lastenlaulua -formaattissa olevat laulut sisältävät?

100 lastenlaulua -formaatin laulut keskittyvät perhepoliittisista, uskonnoista ja hengellisyydestä sekä ympäristökysymyksistä vapaisiin teemoihin. Sen sijaan laulut sisältävät muun muassa suomalaisuuden ytimessä olevia arvoja, joita Helkaman (2015) mukaan ovat tasa-arvo, työ, rehellisyys ja luontoarvot. Tosin luontoarvot ilmenivät lauluissa lähinnä vain luonnosta nauttimisena luonnon suojelun sijaan. Lisäksi Helkama mainitsee suomalaisille tärkeänä arvona sivistyksen, jonka puolesta puhuivat myös J.V. Snellman ja Uno Cygnaeus. (ks. Helkama 2015, 110–111; Nivala & Ryyänen 2024, 40–60; Pajamo 2009, 40–43.) Sivistys on osa myös Ylen kasvatuksellisia tavoitteita sisältyen lukuisiin formaatin lauluihin (ks. Kortti 2025, 22–23; Yle 2026; Yle Areena 2026).

Formaatin ohjelmistosta erityisesti uudemmat laulut keskittyvät tukemaan lasten minäkuvaa rohkaisten lapsia muun muassa luottamaan itseensä. Formaatin 85 analysoimastani lastenlaulusta 75 sisältää persoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita kannustaen lasta leikkiin, ahkeruuteen ja sinnikkyteen, itsestä ja hygieniasta huolehtimiseen, avoimuuteen, rohkeuteen sekä suhtautumaan itseensä positiivisesti (ks. Launonen 2000, 133, 186, 218, 292 & 306–307.) Schwartzin teorian pääulottuvuuksista muutosvalmius ja säilyttäminen vuorottelevat formaatin persoonallisia kasvatustavoitteita sisältävissä lauluissa. Erityisesti traditionaaliset laulut ja vanhat leikkilaulut sisältävät sekä säilyttä-

misarvoja että muutosvalmiutta kunnioittaessaan perinteitä, mutta ollessaan samalla valmiita kehollisiin haasteisiin ja toimintaan. (ks. Schwartz 2012, 8–10; 2011, I & 3.) Maslowin tarvehierarkian ylimmäksi luokiteltu itsensä toteuttamisen tarve on kuultavissa monista formaatin itseilmaisuun kannustavista lauluista (ks. Maslow 1954, 72–73). Ahlmanin (1939) esiin nostamat vitaaliset arvot puolestaan kuuluvat formaatin terveellisiin elämäntapoihin kannustavissa lauluissa, josta esimerkiksi Popsi, popsi porkkanaa. Ahlmanin mainitsemista arvoista myös hedoniset, esteettiset ja tiedolliset arvot tulevat lauluissa hyvin esiin. (ks. Ahlman 1939, 23–73; Lehto 2020, 9–10.) Myös elämyksellisyys kuuluu formaatin lauluissa. Kuten Perkiö toteaa musiikkiliikuntaan viitaten, Orff-pedagogiikan keskiössä on kokemus ja elämys, jotka on mainittu myös Ylen lastenohjelmia ohjaavissa periaatteissa. (ks. Perkiö 2010, 28; Yle 2026). Lukuisat formaatin laulut sisältävät esimerkiksi Wächterin peräänkuuluttamaa iloa (ks. Kosonen 2014, 35–37).

Lauluista 57 sisältää interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita rohkaisten kuulijaansa suvaitsevaisuuteen ja huomaavaisuuteen, ystävällisyyteen ja auttavaisuuteen sekä rauhantahtoisuuteen ja yhteistyöhön. Lisäksi laulut puhuvat keskinäisen kunnioituksen, tasavertaisen vuorovaikutuksen sekä kiintymyksen ja luottamuksen puolesta. Laulut käsittelevät myös rehellisyyttä, vaikkakin toisinaan epärehellisyyden kautta, kuten Rosvolaulussa. (ks. Launonen 2000, 133, 186, 218, 292 & 306–308; Yle Areena 2026.) Schwartzin pääulottuvuuksista itsensä ylittäminen on interpersoonallisia kasvatuksellisia tavoitteita sisältävien laulujen keskiössä. Laulut välittävät kuulijoilleen Schwartzin luokittelusta tuttuja universalismin ja hyväntahtoisuuden arvoja. (ks. Schwartz 2012, 5–10.) Lisäksi Maslowin tarvehierarkiassa mainitut hyväksytyksi, rakastetuksi ja arvostetuksi tulemisen tarpeet kuuluvat useissa formaatin lauluissa monin eri tavoin (ks. Maslow 1954, 72–73) sisältyen interpersoonallisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Rakastetuksi tulemisen tarvetta vastaa myös Shelerin käsitys pyhästä, joka ilmenee rakkauden tekoina samoin kuin Franklin mainitsevat elämysarvot (ks. Solasaari 2010, 79–81; Frankl 2005, 79–84 & 183; Purjo 2011, 49–63). Tästä esimerkkinä Malmsténin sanoittama Sairas karhunpoika -laulu (Yle Areena 2026). Lehdon käsitys veljeydestä arvona kuuluu myös formaatin lauluissa. Lehdon mukaan veljeys mahdollistaa luottamuksen, vuorovaikutuksen ja osallisuuden kokemuksen, jotka ovat keskeisessä roolissa muun muassa leikkilauluja yhdessä leikkiessä. (ks. Lehto 2020, 14–15 & 25.)

Lauluista 46 sisältää yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita kehottaen kuulijaansa vastuuntuntoisuuteen ja lainkuuliaisuuteen sekä ymmärtämään velvollisuutensa suhteessa yhteiskuntaan. Lisäksi laulut kannustavat työntekoon ja sen arvostamiseen, oikeudenmukaisuuteen, solidaarisuu-

teen, tasa-arvoisuuteen ja demokraattisuuteen. Laulut puhuivat myös sekä suomalaisen kulttuurin että muidenkin kulttuurien arvostamisen puolesta. Sen sijaan Launosen (2000) yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin luokittelemat globaali yhteiskuntaeettinen vastuu ja kriittinen kansalaisuus eivät tulkintani mukaan sisältyneet formaatin lauluihin. Lauluissa ei tulkintani mukaan puhuta myöskään ekologisesta tietoisuudesta tai ekologisista elämäntavoista, jotka Launosen mukaan kuuluvat yhteiskuntaeettisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin. (ks. Launonen 2000, 133, 186, 218, 292–293 & 306–309.) Schwarzin mainitsemista arvoista on kuultavissa universalismin ja hyvántahtoisuuden lisäksi yhdenmukaisuus ja turvallisuus, joista jälkimmäinen mainitaan myös Maslowin tarvehierarkiassa (ks. Schwartz 2012, 5–10; Maslow 1954, 72–73). Kuten todettu, Helkama lisäsi Schwarzin listaan yhdeksi arvotyyppiä työn. Useat formaatin laulut käsittelevätkin eri ammatteja ja kannustavat työn tekemiseen. (ks. Helkama 2015, 156; 2018, 303.) Franklin arvoista luovia arvoja arvotetaan sen kautta, mitä ihmisen teot antavat muille (Frankl 2005, 79–84 & 183). Formaatin laulut sisältävätkin luovia arvoja käsitellessään ihmisiä tai eläimiä yhteisönsä aktiivisina jäseninä ja toimijoina, josta esimerkkinä Eläinten kaupunki (ks. Yle Areena 2026).

Formaatin lauluista 35 sisälsi luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita keskittyen luonnon arvostamiseen ja siitä nauttimiseen. Laulut eivät tulkintani mukaan kuitenkaan ottaneet kantaa muihin Launosen mainitsemiin luontoon liittyviin kasvatuksellisiin tavoitteisiin, kuten luonnon suojeluun tai kestävään kehitykseen (ks. Launonen 2000, 133, 186, 218, 292–293 & 306–309.). Tosin Paukkuvat moottorit -kappale kehotti kuulijaansa korjaamaan rikkinäiset asiat, minkä voi tulkita kannustavan kestävämpään kuluttamiseen ja sitä kautta kestävään kehitykseen. Luontoa käsittelevät laulut keskittyvät luontokokemusten tuottamaan mielihyvään, joka on mainittu niin Schwarzin, Ahlmanin kuin Schelerinkin arvojaattelussa. (ks. Schwartz 2012, 5–10; Maslow 1954, 72–73; Solasaari 2010, 79–81)

Lauluista 33 sisältää metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita kannustaen kuulijaansa rehellisyyteen sekä omaan ajatteluun koskien niin moraalialia kuin olemassaolon peruskysymyksiäkin. Lisäksi laulut opettavat kunnioittamaan elämää sen kaikissa muodoissa. (ks. Launonen 2000, 53, 115, 133–135, 261, 293 & 309.) Launosen metafysisiä kasvatuksellisia tavoitteita vastaa Shelerin henkiset arvot, joilla viitataan oikeustajuun ja filosofiseen ajatteluun kattaen sekä tuntemisen että järjen. (ks. Solasaari 2010, 79–81.) Schwarzin arvojaattelussa itseohjautuvuudella tarkoitetaan muun muassa itsestä ajattelemista (ks. Schwartz 2012, 5-10), johon esimerkiksi Ketun kauppa -laulu kannustaa henkisten arvojen lisäksi (ks. Yle Areena 2026).

Laulujen joukossa oli 22 traditionaalista laulua, jotka päädyin luokittelemaan suomalaisiksi kulttuuriperinnöksi, ja sen myötä ne sisältävät yhteiskuntaeettisiä kasvatuksellisia tavoitteita. Lisäksi analysoimistani lauluista neljätoista oli leikkilaulua, joiden läsnäolo puhuu kehollisuuden tärkeyden puolesta muun muassa lapsen kehittymisen ja tasapainoisen kasvun tukemiseksi. Kuten Juntunen (2023) huomauttaa, kehollisuuden kautta ihminen voi havahtua vastuulliseen ajatteluun ymmärtäessään riippuvuutensa ympäristöstä. Vahva kokemus voi Juntusen mukaan muuttaa kokijansa ajattelua, asenteita ja arvoja. (Juntunen 2023, 77, 84–88 & 94.) Leikkilaulut sisältävät useita Schwartzin (2012) arvoteoriassa esiintyviä arvoja keskittyessään suoriutumiseen, virikkeellisyyteen, itseohjautuvuuteen, perinteisiin ja yhdenmukaisuuteen. Muun muassa Värilaulussa yhdenmukaisuuteen sisältyvät tottelevaisuus ja impulssien hillintä ovat keskeisessä roolissa leikkijöiden odottaessa välillä omaa vuoroaan. (ks. Helkama 2015, 96; 2018, 304; Schwartz 2012, 5-10; Yle Areena 2026.) Myös Maslow ja Scheler korostivat kehollisuuden merkitystä (ks. Maslow 1954, 72–73; Solasaari 2010, 26 & 88). Helkama huomauttaa, että yhteistyön korostaminen on suomalaisille tärkeä arvo (ks. Helkama 2015, 222), jonka varaan leikkilaulut usein perustuvat.

Osa lauluista keskittyy kehollisuuden lisäksi riimeillä leikittelyyn sisältäen sen myötä Ylen mainitsemista arvoista rikkaan äidinkielen. Esimerkiksi Allakka pullakka perustuu musiikilliseen ilotteiluun ja kielellä leikittelyyn (ks. Yle Areena 2026) Los Del Rion Macarena -biisiä mukailleen. Teksti ei sisällä varsinaisesti mitään tutkielmani luokittelun aluetta tai kasvatuksellista tavoitetta, mutta sen keskeltä erottuu lause: ”pyörii pinkeitten pimujen pyly silikoni”. Lause tukee Leppäsen havaintoa naisia esineellistävästä kulttuurista (ks. Leppänen 2010, 73–74). Kyseisessä kappaleessa naisia esineellistetään kaiken lisäksi aikuisten silmien läpi, sillä lapsi tuskin osaa erottaa silikonipeppua, mikäli ymmärtää koko sanan merkitystä. Sinänsä kappale voisi avata syvällisenkin keskustelun koskien silikonista ja ”kauneusleikkauksia”, jotka jo nimensä puolesta mittaavat ja arvottavat ihmistä ulkonäön perusteella ja sisältävät tulkinnan vain tietynlaisesta ulkomuodosta kauneutena. Yhtä lailla Täti Monika -laulussa naista kuvataan ulkomuodon perusteella matkien tädin tekemiä liikkeitä (ks. Yle Areena 2026). Esineellistämisen voi toki tässä tapauksessa selittää kuuluvaksi olennaisena osana kyseiseen lauluun, joka edustaa leikkilaulukulttuuria, mutta mielestäni on aiheellista pysähtyä miettimään, opettaako laulu sisältämänsä koreografian lisäksi myös negatiivisesti esineellistävän tavan katsoa naissukupuolta. Leppänen (2010) huomauttaa, että sen lisäksi, että aikuiset voivat mahdollistaa lasten musiikillisen toiminnan, he myös toimivat lastenmusiikintekijöinä tehden kappaleita, joissa esimerkiksi sukupuoli tai seksuaalisuus voidaan esittää mahdollisesti rajoittuneilla

tavoilla. Leppäsen mukaan aikuisten määrittelemillä sukupuolilla ja lastenlauluissa ilmenevillä käsityksillään sukupuolesta on vaikutusta lapsiin. Leppänen toteaa, että sukupuolta esitetään ja tehdään performatiivisesti, kunnes lapsi omaksuu sukupuoleen liittyvät toimintatavat ja -mallit. (Leppänen 2010, 15, 21 & 69.) Näin ollen musiikilla voidaan kasvattaa lapsista myös stereotyyppisiä toteuttavia yhteiskunnan jäseniä. Yhteiskunnassa vallalla olevat arvot ja aikuisen maailma näkyvät luonnollisesti myös lapsille tuotetussa sisällössä, ja kuten monet ihmiskäsitykset ja perinteet on ajan saatossa todettu haitallisiksi, on myös lastenlaulujen aihevalintoja ja laulujen sisältämiä roolimalleja ja sukupuolikäsityksiä syytä tarkastella kriittisesti.

Ulkonäköön ja käyttäytymiseen liittyvät paineet koskevat toki myös miehistä maailmaa. Esimerkiksi Sirkus Nurinkurinlandian tanssivat voimamiehet tulevat vahvistaneeksi sitä ajatusta, etteivät voimamiehet voisi oikeasti tanssia (ks. Yle Areena 2026). Kappaleen sisältämä mielikuva tanssivasta voimamiehestä hameessaan antaa ymmärtää, että näyssä on jotain nurinkurista. Toisaalta hame ja tanssiminen eivät kuulu oletettuihin voimamiehen asusteisiin ja tehtäviin. Näin ollen kappaleen voi tulkita myös ainoastaan sekoittavan totuttuja asetelmia ja herättelevän kuulijaansa ajattelemaan erilaisia rooleja ja yleisesti hyväksytyjä tapoja olla. Kappale voi täten toimia hedelmällisenä keskustelunavauksena sen suhteen, miten meidän oletetaan pukeutuvan ja käyttäytyvän tietyn ikäisinä, näköisinä, kokoisina tai tietyn sukupuolen edustajina. Mielestäni on pohtimisen arvoista, minkälaisia mielikuvia luomme kuulijoille, mitä mielikuvat kuulijoissaan herättää ja mitä käsityksiä ne puolestaan pitävät yllä. Saavatko voimamiehet tanssia tai käyttää hameita? Entä miehet yleensä? Miksi tanssiminen ja hameiden käyttäminen olisi vain naisille sallittua? Miten miehen ylipäättään tulee käyttäytyä?

Lastenlauluihin sopivien sanojen valitseminen vaatii ymmärrystä myös sanojen tulkintamahdollisuuksista sekä kontekstista, jossa niitä käytetään. Kaikki laulaa tavallaan -laulussa (ks. Yle Areena 2026) kuvataan ihmistä haukkumasanoina käytettyjen termien kautta, joiden sopivuus osana lastenlaulujen lyriikkaa on mielestäni kyseenalainen. Muun muassa laulussa käytetty itkupilli-sana maallaa tunteiden näyttämisestä ja herkkyydestä mielestäni varsin negatiivisen kuvan. Huonoa käytöstä, kuten tässä tapauksessa urpoutta ja tuhmana olemista kuvaavat sanat yhdistettynä sanomaan, jonka mukaan ”olet hyvä juuri näin” sisältää mielestäni ristiriitaisen viestin. Sanoitus antaa ymmärtää, että olisi oikein olla tuhma ja urpo. Toisaalta sanoituksen voi tulkita sisältävän ajatuksen itsensä hyväksymisestä, vaikka kokisi itsensä tuhmaksi ja urpoksi. Kuitenkin tekstin sanamuoto ”jos olet” viittaa olemukselliseen eikä kokemukselliseen asiaan. Näin ollen sanoitus päättyy mielestäni arvottamaan

ihmisiä heidän käyttäytymisensä ja olemuksensa perusteella ja tuntuu suhtautuvan tuhmana ja urpona olemiseen neutraalisti, ikään kuin ne olisivat yhtä neutraaleja asioita kuin ihmisten ulkomuodot, joita laulussa myös kommentoidaan. Erilaisuudesta puhuttaessa Päivänsäde ja Menninkäinen -kappaleessa (ks. Yle Areena 2026) erilaisuus tekee yhteiselon mahdolliseksi. Mielestäni on kuitenkin pohtimisen arvoista, onko erilaisuus todella este rakkaudelle tai ylipäätään ihmissuhteelle, kuten laulu antaa ymmärtää. Toisaalta laulussa puhutaan päähenkilöiden suhteen elämän edellytyksistä, joista ei kertojan mukaan voi tinkiä säilyäkseen hengissä ja näin ollen yhteiselo ainakin tämän laulun päähenkilöiden kesken on tarinan mukaan mahdotonta.

Lounatuulen laulu -kappaleessa (ks. Yle Areena 2026) puolestaan juodaan omenaviiniä ja tunnustetaan sen jälkeen ihastusta. Myös formaatin alkupään tuotannossa, sittemmin poistetuissa Yökyöpelit-kokoonpanon lauluissa juotiin tai puhuttiin alkoholista pariinkin eri otteeseen. Tämä herättää kysymyksen, onko alkoholi niin olennainen osa suomalaista yhteiskuntaa, että siitä on syytä laulaa lastenlauluissakin.

Minkälaiset arvot ohjaavat Ylen julkaisemaa lastenmusiikkia?

Kuten todettu, Ylen pyrkimyksinä on ollut opettavat ja kehittävät sisällöt, joiden avulla voisi lisätä yleisön ymmärrystä myös taidetta kohtaan. Yle on kautta historiansa pyrkinyt kasvattamaan kuuli-joitaan kohti ”oikeanlaista kansalaisuutta.” (ks. Kortti 2025, 12–25.) Ryösän (2020) mukaan Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot on määritelty Ylen lastenohjelmien periaatteissa. Periaatteissa kerrotaan Ylen tukevan muun muassa lapsen tasapainoista kasvua sekä positiivisen minä- ja maailmankuvan muodostumista tarjoten ”ohjelmaa rikkaalla äidinkielellä” (ks. Yle 2026). Lisäksi periaatteissa kannustetaan leikkiin, ajatteluun sekä tunnistamaan että hyväksymään tunteet. Periaatteissa kannatetaan myös suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta. Yle lupaa huolehtia tarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille, ja kuten todettu, Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut tavoitteet puhuvat vahvasti monikulttuurisen ja suvaitsevan maailmankuvan puolesta. (Yle 2026.) Ryösä toteaa Ylen pyrkimyksen olevan muun muassa se, että ”jokainen lapsi voisi joskus löytää Pikku Kakkosesta myös omaa elämäntilannettaan vastaavan samais- tumiskohteen”, sillä ”lapsi ei itse valitse, millaiseen perheeseen syntyy” (Ryösä 2020). Ryösä huomauttaakin Ylen olevan kiinnostunut kaikista ehdotuksista, jotka lisäävät moninaisuutta (emt., 2021).

Periaatteissa mainitaan myös suomalaisen kulttuuriperinnön vaaliminen (ks. Yle 2026). Suomalainen kulttuuriperintö lastenohjelmissä tarkoittaa Ryösän mukaan ”suomalaisen kielen, perinteiden, tapojen ja luonnon vaalimista” (Ryösä 2026). Hän toteaa kulttuuriperinnön näkyvän formaatissa muun muassa vanhoina lastenlauluina ja juhlapäiväaiheisina lauluina. Ryösän mukaan Yle haluaa ”tarjota sekä perinteisiä lastenlauluja, joihin lapsi osallistuu laulamalla ja leikkimällä että eri genrejä korkealaatuista musiikkia lapsille, niin että lapsi oppii nauttimaan eri soittimien äänistä ja erilaisista rytmeistä.” (Ryösä 2020.) 100 lastenlaulua -formaatissa haluttiinkin Ryösän mukaan nostaa esiin leikkilauluja leikkiperinteen vahvistamiseksi. Lisäksi formaattiin haluttiin sisällyttää lauluja eri vuosikymmeniltä. Hän huomauttaa, että luonto on osa suomalaisuutta ollen sen myötä vahvasti läsnä myös eri vuosikymmenien lastenlauluissa (Ryösä 2026). Näin ollen monet lauluista sisältävät luontoa käsitteleviä aiheita.

Miten Ylen lastenohjelmia ohjaavat arvot suhteutuvat 100 lastenlaulua -formaatissa olevien laulujen arvoihin?

Analysoimani 85 lastenlaulua sisälsivät lukuisia Ylen periaatteissa mainittuja arvoja kuin myös Ryösän (2020–2026) ja Stoltin (2020) mainitsemia arvoja. Tulkintani mukaan suurin osa Ylen mainitsemista arvoista toteutui formaatin lauluissa, mutta osa arvoista jäi kuitenkin toteutumatta. Ryösän (2021) mukaan vaikeista aiheista ei ollut tarjolla lauluja. Samalla Ryösä kuitenkin toteaa, että ”100 lastenlaulua kokonaisuuteen ei erityisesti etsitty kantaaottavia sanoituksia, mutta jos niitä olisi tarjottu, ei olisi ollut syytä jättää ottamatta mukaan.” (Ryösä 2021). Näin ollen periaatteiden toteutus jää tulkintani mukaan osin toteuttamatta ja sitä kautta toteutumatta. Muun muassa Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittu kulttuurinen moninaisuus tulee esille vain yksittäisten laulujen sanoituksissa, eikä vähemmistö- ja erityisryhmien huomioiminen tulkintani mukaan toteudu kyseisessä formaatissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lainkaan. Tosin kulttuurinen moninaisuus on kuultavissa kappaleiden sovituksellisissa ratkaisuissa, mutta laulujen sanoitukset eivät tulkintani mukaan ota aiheeseen kantaa. Vähemmistöjä huomioivista lauluista Juoksee metsähiironen ja Tuiki, tuiki tähtönen ovat tiettävästi laulettavissa viittomin. Lisäksi Myyry ja Miiru -laulun päähenkilöt mainitsevat olevansa laiskoja ja tyhmiä, mutta toteavat lopuksi, että ”onneksi ollaan vähemmistöryhmä.” Tämä ei liene kuitenkaan vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten huomioimista. Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen kysyvätkin aiheellisesti: ”Millaiset arvot ja käsitykset pääsevät musiikkikasvatukseen käytännöissä esille, ja mistä käsityksistä kenties vaietaan” (2013, 346)? Tosin

myös Ryösä (2026) huomauttaa, että moninaisuuden esiintuomisen suhteen on Ylellä vielä parannettavaa.

Petra Stoltin mukaan surullisia ja pelottavia asioita pyritään välttämään, jottei ohjelma tuottaisi lapsille pahaa mieltä (Stolt 2020), mikä on täysin ymmärrettävä pyrkimys turvallista ohjelmasisältöä tuottaessa ja laatiessa. Samalla kuitenkin rajataan pois isoja perustunteita, joiden käsitteleminen voisi olla hyödyllistä Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittua lapsen tasapainoista kasvua ajatellen (ks. Yle 2026). Lisäksi Ryösän (2020) mukaan Pikku Kakkosen ohjelmasisällöissä käsitellään myös erilaisia perhemalleja, mutta yksikään 100 lastenlaulua -formaatin ensimmäisestä 114 kuuntelemastani lauluista ei tarjonnut vaihtoehtoista perhemallia ydinperheen rinnalle. Aja hiljaa isi -laulussa lapsi ja äiti jäävät vilkuttamaan ikkunaan isän lähtiessä töihin. Toivottavasti tulevaisuudessa voisimme kuulla lauluja, joissa asetelma voisi olla myös toisinpäin puhumattakaan lauluista, joissa kuvataan yksinhuoltajien perheitä, uusioperheitä, sateenkaariperheitä ja maahanmuuttajaperheitä, jotta jokainen lapsi löytäisi lauluista samaistuttavaa ja omaan elämäänsä sopivaa kuvastoa, johon Ryösä (2020) totesi Ylen pyrkivän. Tosin teoreettisen viitekehäkseni valossa on ymmärrettävää, ettei formaatista ole esimerkiksi sateenkaariperheistä lauluja, koska homoseksuaalisuuden esittäminen myönteisessä valossa oli Hännisen mukaan rangaistavaa kehotuslain nojalla ennen 2000-lukua. Toisaalta, kuten todettu, vuodesta 1994 asti Yleä on velvoittanut yleisradiolaki, jonka mukaan Ylen tulisi tarjota ohjelmaa erityisryhmille. (ks. Hänninen 2025, 303 & 315.) Siitä huolimatta vähemmistöille suunnatut laulut kuitenkin puuttuvat ainakin 100 lastenlaulua formaatin ensimmäisistä 114 kappaleesta kahta tukiviittomin varustettua laulua lukuunottamatta.

Formaatin lauluilla on siis haluttu vahvistaa ja siirtää tärkeäksi koettuja arvoja sukupolvelta toiselle. Laulujen sisältämät tärkeäksi koetut arvot ovat muuttuneet vuosikymmenien varrella, ja laulujen sisältämä moraalikasvatus on osittain vaihtunut mielikuvituksen ja kielen kehittämiseen tähtäävään sisältöön. Vuosikymmenistä huolimatta formaatin lauluissa arvostetaan kauttaaltaan itsenäistä, kekseliästä ja yhteistyökykyistä lasta heijastellen Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittuja arvoja (ks. Yle 2026). Lisäksi lauluissa on kuvitusta lapsesta, joka haluaa ja kykenee vaikuttamaan niin ympärillään olevaan maailmaan kuin myös omaan sisäiseen maailmaansa. Osa formaatin laulujen sanoituksista on tulkintani mukaan kuitenkin aikaansa sidottuja ja saattavat sen myötä palvella paremmin lasten vanhempia nostalgisuudessaan kuin lapsia sanomansa puolesta. Esimerkiksi Aja hiljaa, isi -kappaleen kertosaieistö päättyy lapsen lupaukseen odottaa kiltisti isäänsä sen sijaan, että rohkaistaisiin lasta tuntemaan, kokemaan, ilmaisemaan ja leikkimään. Ryösä (2021) tosin toteaa,

että formaattiin valittiin lauluja myös niitä aikuisia ajatellen, jotka haluavat kuunnella lapsuutensa lauluja uudelleen sovitettona.

Stoltin (2020) mukaan ohjelmistosta on karsittu pois laulut, jotka eivät kestä päivänvaloa tässä ajassa. Näin ollen herää kysymys, tarvitaanko yhä naisia esineellistäviä lauluja tai kertomuksia avuttomista prinsessoista ja urheista prinsseistä vai olisiko asetelmat syytä laittaa sivuun vanhentuneina ja haitallisia rakenteita ylläpitävinä, vaikka prinsessa- ja prinssileikit sekä erilaisiksi roolihahmoiksi pukeutumisleikit olisivatkin osa lasten maailmaa? Onko kyse haitallisten ja stereotyyppisten roolimallien toistamisesta vai tärkeästä roolileikistä, jossa toinen saa olla heikko ja avuton ja toinen puolestaan saa harjoitella rohkeana olemista, jollei jopa kokea olevansa rohkea ja tärkeä, suorastaan välttämätön suhteessa toiseen ihmiseen. Toisaalta miksi roolit on sidottu sukupuoliin? Missä ovat rohkeista prinsessoista ja avuttomista prinsseistä kertovat laulut? Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelma on laatinut oman ohjeistuksensa stereotyyppisten sukupuoliroolien välttämiseksi oppimateriaaleissa (Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen 2013, 337). Ohjeistuksen mukaan oppilaita on kasvatettava ”ilman sukupuoleen tai muihin ominaisuuksiin sidottuja roolimalleja” (STM 2025). Mielestäni samaa ohjeistusta voisi käyttää myös lastenlauluja tehdessä ja ohjelmistoa rakentaessa.

2020-luvulla lastenkulttuurissa vallitsevat arvot ja tavoitteet pyrkivät edelleen siis opettamaan lapsille muun muassa ”oikeaa ja väärää”, vaikkakin käsitys oikeasta ja väärästä on ajan saatossa osittain muuttunut muun muassa lisääntyneen tiedon myötä. 2020-luvulla kamppaillaan hyvin konkreettisten ja 1800-luvun näkökulmasta katsottuna absurdiinkin ongelmien kanssa. Esimerkkinä mainittakoon muun muassa ilmastonmuutos, jonka juuret tosin juontavat 1800-luvulla alkaneeseen teolliseen vallankumoukseen. Teollistumista voisi kritisoida kohtuullisuuden hylkäämisestä. Vaikka ilmastonmuutokseen on havahduttu ja luontoon liittyviä kasvatuksellisia tavoitteita on kirjattu pedagogiseen kirjallisuuteen ja nostettu esiin myös Ylen arvoina, ne eivät kuitenkaan olleet juuri kuultavissa 100 lastenlaulua -formaatin lauluissa. Toki ilmastonmuutosta voidaan pitää surullisena aiheena, joka on kenties siksi haluttu rajata pois ohjelmistosta (ks. Stolt 2020), mutta toisaalta Ryösä (2026) totesi luonnon olevan osa suomalaisuutta ja Ylen pyrkivän vaalimaan luontoa osana suomalaista kulttuuriperintöä. Näin ollen luonnonsuojelu olisi mielestäni luonnollinen teema puhuttaessa suomalaisesta luonnosta kulttuuriperintönä, jotta kyseinen perintö säilyisi myös tuleville sukupolville. Kuten ekomusikologisissa tutkimuksissa on huomattu, musiikilla voi halutessaan luoda ekologisesti kestävästä kulttuurista tuoden esiin luontoa kunnioittavia arvoja. (ks. Paananen 2023, 53.) Luontoarvot ovat säilyttäneet asemansa suomalaisten arvojen ytimessä (Helkama 2015, 218). Nii-

den suhteen voidaan todeta vuonna 2024 Ylen toimitusjohtajana toimineen Merja Ylä-Anttilan sanoin, että kyse on todellakin kansallisen identiteettimme säilyttämisestä (ks. Kortti 2025, 13), joten mikäli haluamme varjella suomalaisia arvoja, olisi myös suomalaisen kulttuurin hyvä heijastaa niitä sisällössään. Kuten Yleisradion esikuvassa BBC:ssä todettiin ennen Ylen syntymää, on radion edelleen syytä tarjota kuulijoilleen sitä, mitä heidän uskotaan tarvitsevan sen sijaan, että heille tarjottaisiin sitä, mitä he haluavat kuulla. Tällä tavalla Yle voi säilyttää jo vuosikymmeniä sitten Yleisradiolehdessä mainitun kansanvalistuksellisen tehtävänsä. (ks. Kortti 2025, 22–23.)

Arvokasvatus siis ilmenee monin tavoin 100 lastenlaulua -formaatin lauluissa. Osa arvoista ilmenee sanoituksissa, osa kappaleen muodossa (leikkilaulut) ja osa sovituksissa. Laulujen sanoitukset keskittyvät välittämään monia arvoja, vaikka osa Ylen mainitsemista arvoista jääkin tulkintani mukaan myös toteutumatta. Tosin osa Ylen arvoista toteutuu sovituksellisina ratkaisuna korostaen monikulttuurisuutta musiikillisena rikkautena ja tyyli-lajien kirjona. Leikkilaulut puolestaan sisältävät muotonsa puolesta arvokasvatusta korostaessaan ihmistä kokonaisvaltaisena oppijana ja kokijana.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tehdessäni laulujen sisällönanalyyseja kvalitatiivisesti kuuntelin laulut läpi lukuisia kertoja saadakseni aineistosta kattavan yleiskuvan ja voidakseni niiden perusteella luokitella laulut oikeisiin luokkiin sekä todeta luokittelun ylipäättään onnistuneeksi. Luokittelin laulut sekä teorian että aineiston vuorovaikutuksessa syntyneisiin luokkiin, joiden myötä lauluja voi tarkastella sekä tilastollisesti että käsitteellisesti. (ks. Seitamaa-Hakkarainen 2014.) Tutkielmani on toistettavissa ja sen pääaineisto on yleisesti saatavilla ja kuultavissa Yle Arenassa (ks. Yle Arena). Tutkimustulokset voivat kuitenkin muuttua tutkijasta riippuen, koska tutkimustulokseni on vain yksi tulkinta, Hakalan sanoin ”ymmärtämisen eräs välivaihe”, sillä ”ihmisen maailmassa oleminen on alituista paremmin ymmärtämistä” (Hakala 2024, 50).

Halusin tutkielmani avulla saada mahdollisimman laajan käsityksen ja otoksen Ylen lastenkulttuuria ohjaavista arvoista, jonka takia perehdyin Ylen lastenohjelmien periaatteisiin (ks. Yle 2026) ja haastattelin Ylen lastenohjelmien tuottajaa ja toimittajaa. Monipuolinen perehtyminen muun muassa musiikki- ja arvokasvatukseen sekä tekemäni haastattelut lisäsivät laulujen luokittelun ja sisällönanalyysin tarkkuutta ja luotettavuutta. Sisällönanalyysissä työtäni helpotti ammattini laulaja-laulun-

tekijänä ja laulukirjoituksen opettajana, jonka myötä laulujen analysointi oli joiltain osin itselleni tuttua jo entuudestaan. Teen myös itse lastenmusiikkia, ja Mirkka & Luis -lastenmusiikkiyhtyeemme tuotantoa on myös 100 lastenlaulua -formaattissa. Tämä voidaan nähdä tutkijan positioni kannalta haitallisena asiana liiallisen subjektiivisuuden näkökulmasta. Asiantuntijuus saattaa vaikeuttaa puolueettomuutta, mutta toisesta näkökulmasta katsottuna asiantuntijuus voi olla myös vahvuus (ks. Hakala 2024, 33). Tämä vahvuus ilmeni omassa tutkielmassani välittömällä ja suoralla kontaktilla haastattelemiini henkilöihin.

Tutkielmani haasteena oli löytää sopiva arvoluokittelu sisällönanalyyysia varten sekä suhteuttaa Ylen arvot valitsemaani arvoluokitukseen. Tutustuin lukuisiin arvojaotteluihin ja päädyin tutkielmassani Leevi Launosen (2000) väitöskirjassa käytettyyn jaotteluun, jonka Launonen on tehnyt emeritusprofessori Mike Botteryyn (1990) tekemään arvojaotteluun nojautuen. Vaikka Launosen käyttämä jaottelu oli mielestäni loogisin suhteessa laulujen sisältämiin arvoihin, koin laulujen luokittelun silti haastavaksi, sillä käyttämäni kasvatustavoitteiden luokat olivat mielestäni osin lomittaisia, ja toisaalta Ylen arvot, kuten suomalainen kulttuuriperintö, olivat määritelmiltään epätarkkoja. Koin myös joidenkin laulujen jaottelun ongelmalliseksi, sillä lauluja voi tulkita monella tapaa tilanteesta ja näkökulmasta riippuen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyyysissa aineistoa luokitellaan koodaamalla, jolloin aineistoa käydään läpi useita kertoja ja tutkitaan, minkälaisia koodauksia aineistosta on löydettävissä. Mutta kuten Eskola ja Suoranta totevat, löydöksiä ohjaa tutkijan omat ennakkoluulot, lukeisuus, teoria, tutkimuksen pyrkimykset ja tulkinnat aiheesta. (ks. Eskola & Suoranta 1998, 157.) Näin ollen tutkimusaineiston tulkinta on aina erittäin subjektiivista. Laadullisen tutkimuksen mukaisesti pyrin tutkimuksessani tiedostamaan subjektiivisuuteni tunnistaen omat uskomukseni, asenteeni ja arvostukseni synnyttäen sitä kautta objektiivisuutta. Toisaalta tutkijan subjektiivisuutta voi ajatella myös näkökulmana, joka voi syventää tutkielman lopputulosta objektiivisuuden lisäksi. (ks. emt., 17 & 22.)

Käsitteitä tulkitessani otin yhteyttä Ryösään varmistaakseni, että käsityksemme esimerkiksi suomalaisesta kulttuuriperinnöstä on sama. Ryösän mukaan luonto itsessään on osa suomalaista kulttuuriperintöä (Ryösä 2021), ja näin ollen kaikki luonto- ja eläinaiheiset laulut voitaisiin tulkita osaksi suomalaista kulttuuriperintöä. Tämä tulkinta olisi tehnyt suurimmasta osasta formaatin lauluista suomalaista kulttuuriperintöä, jonka myötä ne edustaisivat yhteiskuntaeettisiä kasvatuserityksiä. Osa lauluista on kuitenkin hyvin toteavia ja yksinkertaisia kuten Nalle Puhin sadelaulu:

Sataa, sataa, ropisee, pili pili pom, pili pili pom, nallen varpaita palelee, pili pili pom pom pom...

Laulussa siis ainoastaan todetaan nallen varpaiden palelevan sadesäällä, eikä se näin ollen sisällä yhteiskuntaeettisiä kasvatustavoitteita. Lisäksi Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut tavoitteet, kuten pyrkimys edistää lapsen tasapainoista kasvua, tekevät tutkimuksen sisäisen validiuden haasteelliseksi, sillä jo musiikki itsessään tukee lapsen ajattelua, oppimista ja tasapainoista kasvua (ks. Huotilainen & Peltonen 2017; Ruokonen 2016; Yle 2026). Lisäksi suurin osa lastenlauluista perustuu rikkaaseen äidinkieleen sisältäen jo sen myötä Ylen arvoja. Tämän tulkinnan mukaan, musiikin itsensä vuoksi, kaikki laulut voisi luokitella persoonallisia kasvatusihanteita edustavaan luokkaan. Kuitenkin laulut voivat koostua myös sanoituksista, jotka voivat pahimmillaan jopa järkyttää lapsen tasapainoista kasvua. Näin ollen keskityin laulujen ydinsanomaan ja niiden sisältämiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin hyväksyen tulkintani mahdollisesti rajanneen joitain laulujen sisältämiä arvoja pois niiden epätarkkojen tai monitulkintaisten määritelmiensä tähden.

Toteutin tekemäni asiantuntijahaastattelut puolistrukturoiduilla haastattelukysymyksillä, jotta en rajaisi vastauksista pois mitään tutkielmani kannalta mahdollisesti olennaista tietoa. Lisäksi esitin haastateltaville lisäkysymyksiä saadakseni tarkennuksia ja lisätietoa. Haastattelin Ylen lastenohjelmien tuottajaa ja toimittajaa sähköpostitse, jolloin vastaukset kirjautuivat ylös sanatarkasti. Olin ollut tuottajaan ja toimittajaan yhteydessä jo aiemmin lastenmusiikkiin liittyen ja koin saavuttaneeni heidän kanssaan avoimen ja hyvän puheyhteyden. Silti vastauksiin jää aina tulkinnanvaraa, mikä lienee jokaisen haastattelututkimuksen ongelma ja toisaalta perusoletus.

Roolini tutkielmassa oli todeta vallalla olevia arvoja ja niiden vaikutuksia lastenmusiikkikulttuurin sisältöön. Tein luokittelukategorian parhaaksi katsomallani tavalla yhdistellen jo olemassa olevia, toimiviksi todettuja jaotteluja itse tekemiini havaintoihin. Pyrin analysoimaan lauluja suhteessa Launosen arvojaotteluun ja Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainittuihin arvoihin sekä Ylen tuottajan ja toimittajan mainitsemiin arvoihin omieni sijaan, sillä tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut arvot toteutuvat lauluissa. Silti niin lastenmusiikintekijänä, pedagogina kuin kahden lapsen äitinäkin halusin tutkielmassani pohtia lauluista esiin tulevia arvoja myös omasta henkilökohtaisesta näkökulmastani käsin. Koen havahtuneeni arvokasvatuksen merkitykseen ja sen kauaskantoisiin seurauksiin edellä mainittujen roolien lisäksi myös oman tiukan uskonnollisen kotitaustani myötä. Kokemukseni ja näkemykseni mukaan vahvasti uskonnollisen ja konservatiivisen herätysliikkeen sisällä tapahtuva arvokasvatus voi myös vaikeuttaa

asettumaan toisen asemaan lisäten rasismia ja sitä kautta yhteiskunnallisia jännitteitä. Sen tähden haluan omalta osaltani lisätä keskustelua ja ymmärrystä vallalla olevista arvoista ja niiden seurauksista niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla, jotta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteissa 10 julistetut arvot toteutuisivat myös lastenmusiikin kautta (ks. YK 1989).

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Kuten todettua, maailma muuttuu ja sen myötä myös lastenkulttuurin sisältöä olisi aiheellista tarkastella kriittisesti mukauttaen sitä muuttuneeseen ympäristöönsä. Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainitut arvot (ks. Yle 2026) kertovat kunnianhimoisesta tavoitteesta, joiden saavuttamista saattaa hidastaa Ylen rooli ”koko kansan” sisällöntuottajana. Kun pyrkimyksenä on tavoittaa kaikki katsojat, on vaarana yhteiskunnassamme vaikeaksi koetuista teemoista vaikeneminen, mikä voi hidastaa lasten kasvua tasapainoisiksi, hyvätapaisiksi, suvaitsevaisiksi, rohkeiksi ja ympäristötietoisiksi yksilöiksi. Näin ollen tutkielmaa voisi jatkaa selvittämällä, onko Ylen lastenohjelmien periaatteissa mainituista, mutta itse formaatista puuttuvista arvoista olemassa lapsille sopivia lauluja, ja otettaisiinko ne käyttöön, mikäli niitä olisi tarjolla? Olisiko erityis- ja vähemmistöryhmiä koskeville lauluille tilausta? Entä onko lapsille tehty lauluja, jossa prinsessat ovat vahvoja ja toiminnallisia ja prinssit saavat olla vuorostaan tarvitsevia? Entä ympäristökysymykset ja kestävän kehityksen edistäminen lastenlauluissa? Minkälaisia lastenlauluja ylipäätään tarvitaan Suomessa vuonna 2026? Saadakseni edellä mainittuihin kysymyksiin vastauksia, olen aloittanut haastattelemaan muun muassa opettajia ja Konserttikeskukseen tuottajia jatkotutkimusta varten. Lastenkulttuurin tuottajilla ja kasvatusalan ammattilaisilla on selkeä näköalapaikka ja arvokasta kokemusta, jotka olisi mielestäni hyvä hyödyntää lastenkulttuuria tuottaessa. Haluan musiikillani palvella mahdollisimman hyvin yhteiskuntaa ja tuottaa myös opetusmateriaalia vastaten kasvatusalan ammattilaisten toiveisiin. Ilokseni voin todeta, että pääsin toteuttamaan yhden opetusmateriaalia koskevan tilaustyön vuonna 2024 Mirkka & Luis -lastenmusiikkiyhtyeellämme, jolloin sävelsin ja sanoitin Kustannusyhtiö Otavan tilauksesta esikoululaisille suunnatun Eskariretki-kirjan liitteeksi viisi laulua. Laulujen tarkoituksena on tukea esikoululaisten oppimista, ja kyseisistä lauluista Minä, sinä, hän sisältää myös viittomakielisen kertosäkeistön vastauksena erityisryhmiä koskevaan puutteelliseen musiikkitarjontaan. Vaikka 100 lastenlaulua -formaatin laulut eivät tekemieni havaintojen pohjalta täyttäneetkään kaikkia niille asetettuja tavoitteita, huomaan tuntevani iloa siitä, että Yle haluaa olla tukemassa niin uutta kuin vanhaakin suomalaista lastenmusiikkikulttuuria ja tuoda sitä kaikkien kuultavaksi. Lisäksi

Ylen tuottamaa lastenkulttuuria ohjaavat mielestäni arvot, jotka pyrkivät tukemaan lasten hyvinvointia jo hieman rapistuvaksi parjatussa hyvinvointivaltiossamme. Laulut ja laulaminen, kuten muutkin taideaineiden elementit, edistävät parhaimmillaan ihmisen hyvinvointia, jonka tähden myös aineettoman kulttuuriperintömme eli laulujen ja laulamisen sekä leikkilaulujen perinnettä on syytä vaalia Ylen esimerkin mukaisesti. Lehtonen huomauttaa, että ”suomalaisen kulttuuriperinnön vahvuus on osallisuudessa ja arvostuksessa” ja että ”kulttuuriperintö luo yhteisen pohjan, jonka piirissä keskustelu, uskomusten pohdinta ja haastaminen on mahdollista” (Lehtonen 2025).

Kieli sekä tuottaa sosiaalista todellisuutta että on sen tuote, ja sitä käytetään erilaisia päämääriä varten. Kielen avulla rakennamme sosiaalista elämää ja luomme versioita todellisuudesta. Näin ollen ”kieli ei ole – toisin kuin usein kuvitellaan – sosiaalisen todellisuuden neutraali heijastaja.” (Eskola & Suoranta 1998, 141.) Lapset rakentavat maailmankuvansa aikuisten tarjoamalla työkaluilla, ja aikuisilla onkin suuri vastuu niin nykyhetkestä kuin tulevaisuudestakin. Lastenmusiikkikulttuurin äärellä onkin hyvä muistaa, että ”musiikki ei ole koskaan ”vain” musiikkia” (Leppänen, Unkari-Virtanen & Sintonen 2013, 346), vaan laulut sisältävät arvoja, joilla pyritään ohjaamaan ihmisten valintoja ja havaintoja (ks. Helkama 2015, 8). Näin ollen lastenmusiikkikulttuuria ja sen sisältämää arvokasvatusta voidaan pitää poliittisena toimintana (ks. Leppänen 2010, 188), jonka avulla pyritään muokkaamaan yksilöitä (ks. Keltinkangas-Järvinen 2014, 30–32). Lapset tekevät kuulemastaan ja näkemästään johtopäätöksiä sen suhteen, mikä on tärkeää ja mikä oikein. Lapsille tarjotut arvot muokkaavat käsityksiä hyvästä elämästä, hyvästä yhteiskunnasta ja hyvästä maailmasta. (ks. Lounonen 2000, 34.) Samalla vaikeneminen tietyistä teemoista ja arvoista antaa ymmärtää, etteivät ne ole niin tärkeitä. Kuten Helkama toteaa, arvojen perusteella tehdystä valinnoista voi päätellä, mitä arvostamme eniten, ja arvoilla on keskeinen rooli niin yksilön kuin yhteiskunnankin hyvinvointia tarkasteltaessa. (ks. Helkama 2015, 8–12.) Haluankin tutkielmallani haastaa niin itseni kuin muutkin lastenkulttuurin tekijät punnitsemaan tarkkaan arvonsa, sanansa ja lapsille tarjoamansa sisällön sekä tiedostamaan roolinsa arvokasvattajana, jotta kaikki arvot, jotka koemme tärkeiksi, toteutuisivat myös käytännössä.

Lähteet

- Ahlman, Erik. 1939. Kulttuurin perustekijöitä. Gummerus.
- Ahlman, Erik. 1992. Ihmisen probleemi. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75341/Ahlman_Erik_Teokset_7_screen.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 26.3.2026.
- Antikainen, Ari, Rinne, Risto & Koski, Leena. 2021. Kasvatussosiologia. PS-kustannus.
- Anttila, Pirkko. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Akatiimi Oy.
- Atjonen, Päivi. 2010. Arviointi kasvatuksessa. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 85–97.
- Elo, Satu, Kajula, Outi, Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 34 (4), 215–225. Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/789349/Laadullisen_sisallanalyysin_vaiheet_ja_eteneminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 14.2.2026.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Foucault, Michel. 2014. Parhaat. Niin & näin.
- Frankl, Viktor E. 2005. Logoterapia – avain mielekkääseen elämään. Lyhytterapiainstituutti Oy.
- Hakala, Juha T. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC. Gaudeamus.
- Helkama, Klaus. 2015. Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää? Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Helkama, Klaus. 2018. Suomalainen identiteetti ja arvot. Sosiaalipsykologista historiaa. *Psykologia* Vol 53 4/2018. *Journal.fi*, 302–319. Saatavilla <https://journal.fi/psy/article/view/69762/91583>, luettu 16.3.2026.
- Huotilainen, Minna & Peltonen, Leeni. 2017. Tunne aivosi. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hänninen, Reetta. 2025. Monimuotoinen Suomi. Teoksessa Kortti, Jukka & Hänninen, Reetta (toim.) *Kansan ääni ja kuva*. SKS-kirjat, 303–327.
- Iverson, Karla. 2023. *The Poor Life of an Apprentice Chimney Sweep: A History of Children at Work*. Owlcation-internetsivusto 19.11.2023. The University of Edinburgh. Saatavilla <https://>

owlocation.com/humanities/the-history-of-children-at-work-the-poor-life-of-an-apprentice-chimney-sweep, luettu 5.3.2026.

Juntunen, Marja-Leena. 2023. Kehollisuus teoriana, musiikinopetuksen perustana ja vastuullisen maailmasuhteen lähtökohtana. Teoksessa Juntunen, Marja-Leena & Partti, Heidi (toim.) Musiikkikasvatus muutoksessa. DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 20. Taideyliopisto Sibelius-Akatemia, 77–102

Juntunen, Marja-Leena, Perkiö, Soili & Simola-Isaksson, Inkeri. 2010. Musiikkia liikkuen. Musiikkiliikunnan käsikirja 1. WSOY pro.

Kakkori, Leena. 2009. Hermeneutiikka ja fenomenologia. Näkökulmia tutkimukseen. Aikuiskasvatus-lehti 2009/4, 273–280. Saatavilla <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94208/52886>, luettu 29.1.2026.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa. 2014. Maailman paras koulu? WSOY.

Kortti, Jukka & Hänninen, Reetta (toim.). 2025. Kansan ääni ja kuva. SKS Kirjat.

Kortti, Jukka. 2025. Uusi media sivistämään laajoja kansalaispiirejä. Teoksessa Kortti, Jukka & Hänninen, Reetta (toim.) Kansan ääni ja kuva. SKS Kirjat, 21–29.

Koski, Leena. 2001. Hyvän lapsen ja kasvattamisen ideaalit. Tutkimus aapisten ja lukukirjojen moraalisen kosmologian muutoksista itsenäisyyden aikana. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Saatavilla https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_74083, luettu 6.2.2026.

Kosonen, Erja. 2014. Laulukirjat koulun arvokasvatuksen ytimessä. Koulu ja menneisyys, 33–65. Saatavilla <https://journal.fi/koulujamenneisyys/article/view/99856/57464>, luettu 15.1.2026.

Kurvinen, Heidi & Tuukkanen, Roosa. 2025. Tämän hetken kuuntelijoita ja tulevaisuuden yleisöä. Teoksessa Kortti, Jukka & Hänninen, Reetta (toim.) Kansan ääni ja kuva. SKS Kirjat, 329–347.

Launonen, Leevi. 2000. Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_42028, luettu 15.1.2026.

Lehto, Markku. 2020. Hyvinvointiyhteiskunnan arvot. Avain tulevaisuuden Suomeen. Into.

- Lehtonen, Tuomas M.S. 2025. Suomalainen kulttuuri ja kulttuuriperintö. Maanpuolustus. Maanpuolustuskurssiyhdistyksen julkaisu. 3.6.2025. Saatavilla <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/suomalainen-kulttuuri-ja-kulttuuriperinto/>, luettu 17.3.2026.
- Leppänen, Taru. 2010. Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Gaudeamus.
- Leppänen, Taru. Unkari-Virtanen, Leena & Sintonen, Sara. 2013. Kriittinen kulttuurikasvattaja ja musiikkikasvatuksen traditiot. Teoksessa Juntunen, Marja-Leena, Nikkanen Hanna, M & Westerlund, Heidi (toim.) Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. PS-kustannus, 321–348.
- Lindström, Tuija, Elina. 2009. Ihmiskäsitys musiikkikasvatuksen filosofian kehyksenä. Teoksessa Louhivuori, Jukka, Paananen, Pirkko & Väkevä, Lauri (toim.) Musiikkikasvatus, näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimiseen. Fisme ry, 107–117.
- Lipman, Matthew. 2019. Ajattelu kasvatuksessa. Niin & näin.
- Louhivuori, Jukka. 2009. Näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksiin. Teoksessa Louhivuori, Jukka, Paananen, Pirkko & Väkevä, Lauri (toim.) Musiikkikasvatus, näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimiseen. Fisme ry, 11–27.
- Maslow, Abraham H. 1954. Motivation and personality. Harper & Row. Holybooks. Saatavilla <https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Motivation-and-Personality-Maslow.pdf>, luettu 16.3.2026.
- Moster, Helen. 2015. Musiikista uusi metataito työelämään. Tieteessä tapahtuu 6/2015, 42–44. Saatavilla <https://journal.fi/tt/article/view/53328/16598>, luettu 21.1.2026.
- Muukka-Marjovuori, Alma. 2014. Taidetunteen kasvattaminen. Lilli Törnudd taidekasvatuksen maailmoja luomassa. Aalto-yliopisto. Doctoral Dissertations 132/2014. Saatavilla https://shop.aalto.fi/media/filer_public/19/58/1958651e-803e-4051-b45c-fa070771b5de/muukka-marjovuori_nettipdf.pdf, luettu 26.2.2026.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna. 2024. Sosiaalipedagogiikkaa. Gaudeamus.
- Nurmio, Harri. 2000. Luonnon itseisarvon ja välinearvon dilemma. 3/2000. Niin & näin, 18–26. Saatavilla <https://netn.fi/wp-content/uploads/2012/06/netn003-05.pdf>, luettu 13.2.2026.
- Ojanen, Eero. 2010. Arvot, tosiasiat ja sivistys. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 7–16.

- Paananen, Pirkko. 2023. Ekokriittisen musiikkikasvatuksen tutkimus ja musiikillinen ekolukutaito. Teoksessa Juntunen, Marja-Leena & Partti, Heidi (toim.) Musiikkikasvatus muutoksessa. DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 20. Taideyliopisto Sibelius-Akatemia, 45–75.
- Pajamo, Reijo. 2009. Laulusta tulee kansakoulun pakollinen oppiaine. Teoksessa Louhivuori, Jukka, Paananen, Pirkko & Väkevää, Lauri (toim.) Musiikkikasvatus, näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimiseen. Fisme ry, 31–49.
- Perkiö, Soili. 2010. Orff-pedagogiikka. Teoksessa Juntunen, Marja-Leena, Perkiö, Soili & Simola-Isakkson, Inkeri. Musiikkia liikkuen. Musiikkiliikunnan käsikirja 1. Sanoma Pro Oy.
- Pikkarainen, Eetu. 2018. Kuinka kasvattaminen vastuullisuuteen voi olla mahdollista? Ontologista ja semioottista analyysia. Teoksessa Saukkonen, Sakari & Moilanen Pentti. Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen. Suomen kasvatustieteellinen seura ry, 23–43.
- Peltonen, Jouni. 2018. Pedagoginen suhde ja vastuu kasvatuksessa. Teoksessa Saukkonen, Sakari & Moilanen Pentti. Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen. Suomen kasvatustieteellinen seura ry, 45–60.
- Puolimatka, Tapio. 2010a. Aikamme kasvatus- ja sivistysajattelun trendit. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 252–270.
- Puolimatka, Tapio. 2010b. Kasvatuksen mahdollisuuden ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Suunta-kirjat.
- Puolimatka, Tapio. 2011. Elämän tarkoitus ja kasvatus. Teoksessa Purjo, Timo & Gjerstad Eevastiina (toim.) Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikkaa. Non Fighting Generation ry (NFG), 12–32.
- Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina. 2011. Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikkaa. Non fighting generation ry (NFG).
- POPS. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. Saatavilla <https://epusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/36/tekstikappale/433865>, luettu 15.1.2026.
- Rask, Raimo. 2010. Paideia Aristoteleen ajattelussa. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 216–230.
- Ruokonen, Inkeri. 2016. Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka. Finn Lectura.

- Ruokonen, Inkeri. 2023. Varhaisiän musiikkikasvatuksella eväitä kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen. Teoksessa Juntunen, Marja-Leena & Partti, Heidi (toim.) Musiikkikasvatus muutoksessa. DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 20. Taideyliopisto Sibelius-Akatemia, 181–207.
- Salonen, Toivo. 2010. Tunne itsesi. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 203–215.
- Saukkonen, Sakari & Moilanen, Pentti. 2018. Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen. Suomen kasvatustieteellinen seura ry.
- Schwartz, Shalom H. 2012. An overview of the Schwartz theory of basic values. Online readings in psychology and culture. 12/2012. Saatavilla <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>, luettu 25.3.2026.
- Schwartz, Shalom H. 2011. Kulttuuriset arvo-orientaatiot. Kansallisten erojen luonne ja seuraukset. Limor kustannus. Espoo. 2011. Saatavilla https://www.researchgate.net/profile/Shalom-Schwartz/publication/375087550_Finnish_Cultural_Value_Orientations_Nature_Implications_of_National_Differences/data/654057823cc79d48c5bc65fb/KAO-kirja-Finnish-Translation.pdf?origin=publication_list, luettu 26.3.2026
- Seitamaa-Hakkarainen, Piritta. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Metodix Oy. Saatavilla <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>, luettu 2.2.2026.
- Silvo, Ismo. 2025. Esipuhe. Teoksessa Kortti, Jukka & Hänninen, Reetta (toim.) Kansan ääni ja kuva. SKS-kirjat, 9.
- Sinivuori, Timo. 2021. Esiripuista arvoihin 2.0. Teatteri ja draamakasvatus käytännössä. Netcoconut Books.
- Sintonen, Sara. 2003. Mediakasvatus moraalikasvatuksena - paluu vanhaan? Media & viestintä. Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti. Vol 26 Nro 4–5/2003, 31–42. Saatavilla <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62479>, luettu 9.2.2026.
- Skinnari, Simo. 2010. Kasvu ja kasvatus ihmisyyteen. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 17–29.
- Solasaari, Ulla. 2010. Arvot, rakkaus ja rajat. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) Arvot kasvatuksessa. Tammi, 30–41.

- Solasaari, Ulla. 2003. Rakkaus ja arvot kasvattavat persoonan. Max Schelerin kasvatustilosophiaa. Yliopistopaino, Helsinki. Saatavilla <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/14915411.pdf>, luettu 26.1.2026.
- STM 2025. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024–2027. Sosiaali ja terveysministeriö. 1/2025.
- Suomi, Henna. 2009. Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus. Teoksessa Louhivuori, Jukka, Paananen, Pirkko & Väkevö, Lauri (toim.) Musiikkikasvatus, näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimiseen. Fime ry, 67–89.
- Taideyliopisto. 2025. Taideyliopiston koulutusta ja opiskelua koskevat eettiset ohjeet. Taideyliopisto. Saatavilla <https://opiskelija.uniarts.fi/ohjeet/taideyliopiston-koulutusta-ja-opiskelua-koskevat-eettiset-ohjeet-ja-menettelyohjeet-vilppi-ja-kurinpitotapausten-kasittelyyn/>, luettu 10.2.2026.
- TENK. 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeet. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Saatavilla https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf, luettu 10.2.2026.
- TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Saatavilla https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf, luettu 10.2.2026.
- Tieteen termipankki. 2016. Transcendence. Tieteen termipankki 25.2.2016. Saatavilla <https://tieteen termipankki.fi/wiki/Nimitys:transcendence>, luettu 3.3.2026.
- Tieteen termipankki. 2026. Kulttuuriperintö. Tieteen termipankki 17.3.2026. Saatavilla <https://tieteen termipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:kulttuuriperint%C3%B6>, luettu 17.3.2026.
- Tilastokeskus. 2024. Maahanmuuttojen määrä ennätysuuri Suomessa vuonna 2023. Tiedote 25.1.2024. Tilastokeskus. Saatavilla <https://stat.fi/fi/julkaisu/clmixlq2e5fnt0bw60d4l2t7g>, luettu 9.2.2026.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Uniarts. 2026. Taideyliopiston periaatteet tekoälyn hyödyntämisessä tutkimuksessa. Saatavilla <https://uniartsfi.sharepoint.com/sites/artsi-akateemiselle-henkilostolle/SitePages/Taideyliopiston-periaatteet-tekoalyn-hyodyntamiseen-tutkimuksessa.aspx>, luettu 10.2.2026.
- Vainio, Johannes, Natanael. 1921. Lauluja pienokaisille. Osakeyhtiö Valistus.

Yle. 2010. Lastenlaulut lähestyvät rokkia, opettavaisuus mennyttä. Yleisradion Internet-sivut 26.8.2010. Yleisradio. Saatavilla <https://yle.fi/a/3-5620573>, luettu 3.3.2026.

Yle. 2026. Lastenohjelmien periaatteet. Yleisradio. Saatavilla <https://yle.fi/aihe/a/20-71067>, luettu 2.2.2026.

Yle Areena. 2026. 100 lastenlaulua. Yleisradio. Saatavilla <https://areena.yle.fi/1-4305282>, kuunneltu 1.9.2020–28.3.2026.

YK. 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Yhdistyneet kansakunnat. Ihmisoikeusliitto. Saatavilla <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>, luettu 5.3.2026.

YK 1989. YK:n lapsen oikeuksien julistus. Yhdistyneet kansakunnat. Suomen YK-liitto. Saatavilla https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf, luettu 9.2.2026.

Asiantuntijahaastattelut (Yle):

Ryösä, Teija. 2020, 2021, 2022 & 2026. Ylen lastenohjelmien vastaava tuottaja. Haastattelut 16.10.2020, 21.10.2020, 18.2.2021, 14.2.2022, 13.2.2026 & 16.2.2026.

Stolt, Petra. 2020. Ylen lastenohjelmien toimittaja. Haastattelut 19.10.2020 & 23.10.2020.

Liitteet

Liite 1: 100 lastenlaulua -formaatin laulut ja arvoluokittelu sisältäen leikkilaulut ja trad.

LAULUT:	PER. ALUE	PER. TAVOITE	INTERPER. ALUE	INTERPER. TAVOITE	YHTEISK. ALUE	YHTEISK. TAVOITE	LUONTOON LIITTYVÄ ALUE	LUONTOON LIITTYVÄ TAVOITE	METAFYYS. ALUE	METAFYYS. TAVOITE	LEIKKILAULU	TRAD.
1. Musu mui	1	1										
2. Agentti Neronaru	1	1	1		1	1			1	1		
3. Allakka Pullakka		1										
4. Aja hiljaa isi	1	1	1	1		1						
5. Kettu juoksi yli järven	1	1	1	1	1	1	1				1	1
6. Arvaas kuinka tonttu-ukko	1	1	1	1		1					1	1
7. Talvella	1	1				1	1	1	1	1	1	
8. Lumikärryt	1						1					
9. Uuden vuoden aattona	1	1			1	1			1	1		
10. Pikku Posteljooni	1	1	1	1	1	1						1
11. Matot seinille	1	1	1	1	1	1			1	1		
12. Jos sull' lysti on	1	1	1	1							1	
13. Majjan karitsa			1	1	1	1	1	1				1
14. Hanna ja Kerttu		1	1	1	1		1	1	1	1		
15. Katinka	1	1	1	1			1	1	1	1		1
16. Kanoottilaulu	1	1					1	1				1
17. Hiihtoretki	1	1	1			1	1	1	1	1		
18. Väinämöisen laulukontti	1	1	1	1		1	1	1				
19. Laulu oravasta	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
20. Nuku nuku nurmilintu			1	1		1	1					1
21. Unihiekkaa		1	1	1								
22. Päivänsäde ja menninkäinen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
23. Etkö ymmärrä		1	1	1					1	1		
24. Sininen uni	1	1	1	1								
25. Peikkoäidin kehtolaulu			1	1								
26. Karhu nukkuu	1	1	1	1		1	1	1			1	1
27. Eläinten kaupunki	1	1	1	1	1	1	1	1				
28. Tukaani	1	1	1	1	1	1	1	1				
29. Ketun kauppa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
30. Värilaulu	1	1									1	
31. Sirkus Nurinkurinlandia	1	1	1		1	1	1		1	1		
32. Täti Monika	1	1									1	1
33. Minusta tulee isona	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
34. Krokotiili Herbertti	1		1	1			1					
35. Näikäpoika	1	1							1	1		
36. Minä soitan harmonikkaa	1	1	1	1	1	1	1					
37. Merirosvolaulu	1		1		1		1					1
38. Kapteeni katsoi horisonttiin	1	1	1	1	1	1	1	1				
39. Paukkuvat moottorit		1				1		1				
40. Pupurock	1	1		1			1				1	

41. Jänöjussin mäenlasku	1	1	1	1			1	1	1	1		
42. Rosvolaulu	1	1	1	1	1	1			1	1		
43. Kaikki laulaa tavallaan		1	1	1	1	1			1	1		
44. Jäätelölaulu	1	1	1	1			1					
45. Juoksee metsähiironen	1	1	1	1	1	1	1					1
46. Kaalimato	1	1	1	1			1	1				
47. Leipuri Hiiva	1	1			1	1					1	1
48. Pääsiäisaamu	1	1	1	1	1	1	1	1				
49. Piippolan vaari	1	1	1	1	1	1	1	1				1
50. Tärkeät aakkoset	1	1	1	1	1	1			1	1		
51. Kimmon puuhevonon	1	1	1	1	1	1			1	1		
52. Villahousurock	1	1	1	1								
53. Kenkärokki	1	1					1	1	1	1		
54. Pienen pieni veturi	1	1									1	1
55. Saippuaa	1	1	1	1			1	1	1	1		
56. Hämähäkki	1	1			1	1	1				1	1
57. Sairas karhunpoika		1	1	1			1			1	1	
58. Hyvin hiljaa							1	1				
59. Kesälaulu	1	1					1	1	1	1		
60. Tuiki tuiki tähtönen	1	1				1	1	1	1	1	1	1
61. Oravan pesä	1	1	1	1		1	1	1				
62. Ihme ja kumma	1	1	1				1	1	1	1		
63. Mörrimöykky	1		1			1	1		1	1		
64. Olipa kerran satumaa	1	1	1	1		1			1	1		
65. Lohikäärme Puff	1	1	1	1	1				1	1		
66. Takkupeikko	1	1	1	1			1		1	1		
67. Myyry ja Miiru	1	1	1	1	1	1			1	1		
68. Lounatuulen laulu	1	1	1	1	1	1	1					
69. Suomipuu					1	1	1	1				
70. Jussin talo		1	1		1	1	1					
71. Pieni nokipoika	1	1			1	1	1	1				1
72. Reissusikermä	1	1	1	1	1	1						1
73. Ihhahhaa	1	1	1	1					1	1		
74. Popsi popsi porkkanaa	1	1	1	1			1	1				
75. Viikonpäivät	1	1	1	1			1					
76. Laulu joulupukille	1	1	1	1	1	1	1	1				
77. Manne mato	1	1	1	1			1	1	1	1		1
78. Mököpeikon pesäkolo	1	1					1	1				
79. Ruuneperi	1	1			1	1	1					
80. Merimieslaulu	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1
81. Nallet tallustaa			1	1			1	1	1	1		
82. Piiri pieni pyörii	1	1	1	1	1	1					1	1
83. Ystäväni, tuttavani	1	1	1	1							1	1
84. Äänenavauslaulu	1	1	1	1								
85. Ratsulaulu	1	1	1	1			1					
YHT.	71	75	63	57	36	46	53	35	33	33	14	22

Liite 2: 100 lastenlaulua -formaatin kokoonpanot

1. Mikko Joensuu
2. Maco Oey
3. Maija ja Susu
4. Pentti Rasinkangas
5. The Bätmäns
6. Mirkka ja Luis
7. Pomppulinnan kreivi
8. Loiskis
9. Dr. Co-Brass
10. Soiva Siili
11. Pikku Papun orkesteri
12. Ryhmä x
13. Juurikadun orkesteri
14. Pikku Kakkosen orkesteri
15. satu Sopanen ja Tuttiorkesteri
16. Roope Mäenpää
17. Soili Perkiö
18. Niina Alitalo
19. Sagolik
20. Orffit
21. Jousikvartetti Nakkipaketti
22. Yökyöpelit